

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA ŁÓDZKIEGO

Łódź, dnia 1 lutego 2024 r.

Poz. 965

UCHWAŁA NR LXXXVII/535/2023 RADY MIEJSKIEJ W ŁĘCZYCY

z dnia 28 listopada 2023 r.

w sprawie przyjęcia „Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami dla Miasta Łęczycy na lata 2023-2026”

Na podstawie art. 7 ust. 1 pkt 9, art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t.j. Dz. U. z 2023 r., poz. 40, poz. 572, poz. 1463, poz. 1688) oraz art. 87 ust. 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t.j. Dz. U. z 2022 r., poz. 840; z 2023 r., poz. 951, poz. 1688) Rada Miejska w Łęczycy uchwala, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Gminny Program Opieki nad Zabytkami dla Miasta Łęczycy na lata 2023-2026”, po zaopiniowaniu przez Łódzkiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta Łęczycy.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie po upływie 14 dni od daty ogłoszenia w Dzienniku Urzędowym Województwa Łódzkiego.

Przewodniczący Rady Miejskiej

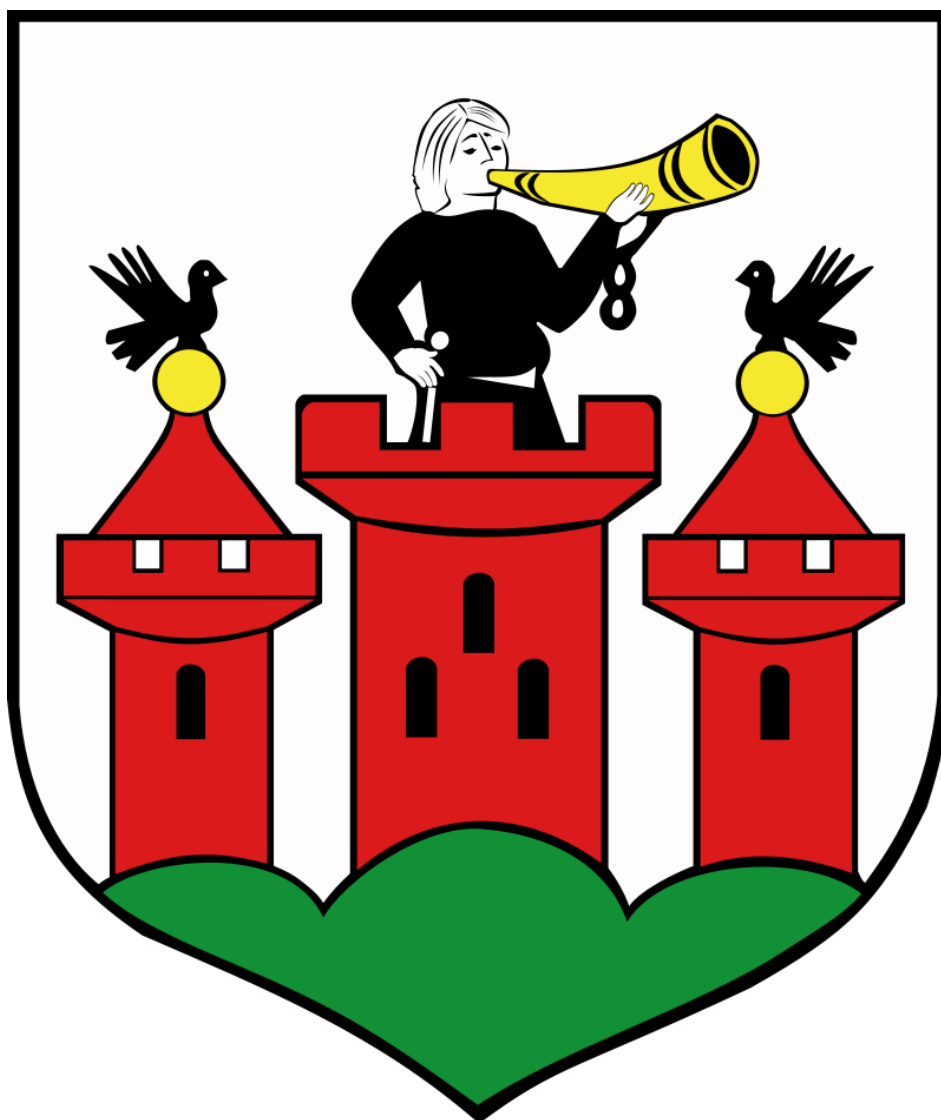
Andrzej Domagała

Załącznik do uchwały Nr LXXXVII/535/2023
Rady Miejskiej w Łęczycy
z dnia 28 listopada 2023 r.

**GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI
MIASTA ŁĘCZYCA NA LATA 2023 - 2026**

SPIS TREŚCI

- 1. WSTĘP**
  - 2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI**
  - 3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE**
  - 4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO**
    - 4.1 Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami - dokumenty o znaczeniu krajowym
      - 4.1.1 Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030
      - 4.1.2 Koncepcja Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030
    - 4.2 Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu
      - 4.2.1 Wojewódzki Program Opieki nad zabytkami w Województwie Łódzkim na lata 2020-2023
      - 4.2.2 Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030
      - 4.2.3 Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego
  - 5. UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO**
    - 5.1 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)
      - 5.1.1 Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Miasto Łęczyca na lata 2017-2023
      - 5.1.2 Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Łęczyca
      - 5.1.3 Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Łęczyca
      - 5.1.4 Łęczyca, gm. Łęczyca, pow. Łęczycki. Studium ochrony wartości kulturowej
    - 5.2 Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego
      - 5.2.1 Charakterystyka gminy miejskiej Łęczyca
      - 5.2.2 Rys historyczny miasta Łęczyca
      - 5.2.3 Krajobraz kulturowy oraz zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy
      - 5.2.4 Zabytki archeologiczne
      - 5.2.5 Zabytki w zbiorach muzealnych i innych
    - 5.3 Zabytki objęte prawnymi formami ochrony
      - 5.3.1 Zabytki wpisane do rejestru zabytków
    - 5.4 Zabytki w gminnej ewidencji zabytków
    - 5.5 Dziedzictwo niematerialne
  - 6. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ**
  - 7. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE**
    - 7.1 Priorytety i kierunki działań programu opieki nad zabytkami
  - 8. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI**
  - 9. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI**
  - 10. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI**
- ANEKS 1**
ANEKS 2

1. WSTĘP

Niniejszy dokument służy określeniu działań gminy w zakresie inicjowania, wspierania i koordynowania prac z dziedziny ochrony zabytków i krajobrazu kulturowego oraz upowszechniania i promowania dziedzictwa kulturowego. Działania te winny odbywać się w harmonii z działaniami gospodarczymi i społecznymi oraz zapewniać ochronę dziedzictwa kulturowego środkami prawnymi, takimi jak odpowiednie zapisy w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego oraz finansowymi, poprzez przeznaczenie części budżetu gminy na ochronę zabytków. Procesy rozwojowe zachodzące powinny przy zapewnieniu warunków trwania i zachowania dziedzictwa kulturowego dla przyszłych pokoleń oraz przy wykorzystaniu zabytków na potrzeby społeczne, gospodarcze i edukacyjne. Lokalne dziedzictwo kulturowe posiada potencjał wpływający na atrakcyjność ekonomiczną regionu poprzez rozwój turystyki w oparciu o zabytki. Poprzez wyznaczone działania może przyczynić się do wzmocnienia świadomości wspólnoty kulturowej i lokalnej tożsamości.

Pierwsze rozdziały (II-IV) dotyczą ustawowych uwarunkowań formalno-prawnych odnoszących się do ochrony dziedzictwa kulturowego, ustawowych celów *Programu* oraz analizują najważniejsze dokumenty, strategie, programy - ważne z punktu widzenia opieki nad zabytkami - zarówno opracowane na szczeblu centralnym jak i wojewódzkim. Jest to konieczne, gdyż *Program* powinien być zgodny z założeniami odnoszącymi się do ochrony i opieki nad zabytkami zarówno na szczeblu centralnym czyli do polityki państwa w tym zakresie, jak również na poziomie województwa i powiatu.

Rozdział V składa się z kilku części. W pierwszej części analizie poddane zostały dokumenty programowe gminy pod kątem uwzględnienia w nich kwestii związanych lub mających wpływ na zachowanie oraz ochronę zabytków i krajobrazu kulturowego. W części drugiej przedstawiono charakterystykę zasobu zabytkowego gminy. Wskazano w nim najważniejsze obiekty, zespoły obiektów i cechy charakterystyczne krajobrazu kulturowego gminy. Takie rozpoznanie dało podstawę do znajdującej się w dalszej części *Programu* analizy SWOT (mocne i słabe strony oraz szanse i zagrożenia) jakie dokonały się w zakresie zachowania zasobu najistotniejszych zadań do zrealizowania przez gminę. W kolejnej części rozdziału V przedstawiono dane dotyczące zabytków z terenu gminy wpisanych do rejestru (rejestr zabytków nieruchomych, ruchomych i archeologicznych), zabytki w gminnej ewidencji zabytków, jak również dziedzictwo niematerialne gminy.

Rozdział VI stanowi ocenę dziedzictwa kulturowego - Analiza szans i zagrożeń. Uwzględniono w nim aktualny stan zachowania zasobu zabytkowego i krajobrazu kulturowego. W rozdziale VII wskazano najważniejsze zadania ujęte w ramach zawartych priorytetów. Kolejne rozdziały, VIII i IX, dotyczą sposobu realizacji i oceny wdrażania *Programu*. W X rozdziale, przedstawiono źródła finansowania realizacji zadań. Natomiast w końcowym IX rozdziale opisano realizację i finansowanie przez gminę zadań z zakresu ochrony zabytków.

2. PODSTAWA PRAWNA OPRACOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Podstawą prawną sporządzenia gminnego programu opieki nad zabytkami jest art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (*t. j. Dz. U. z 2022 r., poz. 840 ze zm.*) mówiący, że:

- 1) Wójt, burmistrz lub prezydent miasta sporządza na okres 4 lat program opieki nad zabytkami,
- 2) Gminny program opieki nad zabytkami podlega uchwaleniu przez radę (miasta, gminy, powiatu) po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków,
- 3) Program ogłaszany jest w wojewódzkim dzienniku urzędowym,
- 4) Z realizacji programu wójt, burmistrz lub prezydent sporządza, co dwa lata, sprawozdanie, które przedstawia Radzie.

W przypadku programów na poziomie gminnym podstawą ich sporządzenia jest Gminna Ewidencja Zabytków założona w oparciu o ustawę z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Ustalenia gminnego programu opieki nad zabytkami uwzględnione zostają w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego oraz w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Celem Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami w świetle art. 87 ust. 2 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami jest:

- 1) Uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej.

- 2) Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.
- 3) Wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.
- 4) Podejmowanie zadań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.
- 5) Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków.
- 6) Podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

3. UWARUNKOWANIA PRAWNE OCHRONY I OPIEKI NAD ZABYTKAMI W POLSCE

Zabytki zostały objęte w Polsce ochroną zadeklarowaną jako konstytucyjny obowiązek państwa i każdego obywatela. Znaczenie dziedzictwa kulturowego dla rozwoju cywilizacyjnego oraz zadania państwa w zakresie ochrony tego dziedzictwa określają artykuły 5 i 6 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej. Dookreślenie tego konstytucyjnego obowiązku państwa wraz z podziałem kompetencji na poszczególne organy administracji publicznej i instytucje państwowe następuje na poziomie ustawodawstwa zwykłego.

Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r., która zastąpiła starą ustawę o ochronie dóbr kultury z 1962 r., powiązała ochronę zabytków z ochroną szeroko pojmowanego dziedzictwa kulturowego, umieszczając to zagadnienie w kontekście naszego uczestnictwa w kulturze i historii całej Europy. Nowe prawo zostało dostosowane do zasad obowiązujących w Unii Europejskiej.

Obowiązujące uregulowania prawne, dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, zostały zawarte w:

- **Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r.** (*Dz. U. z 1997 r., Nr 78, poz. 483, ze zm.*) w przepisach:

Art. 5

„Rzeczpospolita Polska (...) strzeże dziedzictwa narodowego oraz zapewnia ochronę środowiska, kierując się zasadą zrównoważonego rozwoju”.

Art. 6 ust. 1

„Rzeczpospolita Polska stwarza warunki upowszechniania i równego dostępu do dóbr kultury, będącej źródłem tożsamości narodu polskiego, jego trwania i rozwoju oraz (...) udziela pomocy Polakom zamieszkałym za granicą w zachowaniu ich związków z narodowym dziedzictwem kulturalnym”.

Art. 86

„Każdy jest obowiązany do dbałości o stan środowiska i ponosi odpowiedzialność za spowodowane przez siebie jego pogorszenie. Zasady tej odpowiedzialności określa ustawa”.

- **Ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami** (*t. j. Dz. U. z 2022 r., poz. 840*), która jest głównym aktem prawnym regulującym zasady ochrony i opieki nad zabytkami w Polsce. Przy opracowaniu programu opieki nad zabytkami należy uwzględnić przepisy tej ustawy, takie jak:

Art. 3

Definiuje podstawowe pojęcia użyte w ustawie, takie jak: zabytek, zabytek nieruchomy, zabytek ruchomy, zabytek archeologiczny, instytucja kultury wyspecjalizowana w opiece nad zabytkami, prace konserwatorskie, prace restauratorskie, roboty budowlane, badania konserwatorskie, architektoniczne, badania archeologiczne, historyczny układ urbanistyczny lub ruralistyczny, historyczny zespół budowlany, krajobraz kulturowy, otoczenie zabytku.

W tym miejscu należy wyjaśnić pojęcie zabytku. Zabytek, jest to nieruchomość lub rzecz ruchoma, ich części lub zespoły, które są dziełem człowieka lub związane są z jego działalnością. Stanowią one świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Art. 4

Objaśnia, że ochrona zabytków polega, w szczególności, na podejmowaniu przez organy administracji publicznej działań mających na celu: „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwałe zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie; zapobieganie zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków; udaremnianie niszczenia i niewłaściwego korzystania z zabytków; przeciwdziałanie kradzieży, zaginięciu lub nielegalnemu wywozowi zabytków za granicę; kontrolę stanu zachowania i przeznaczenia zabytków; uwzględnianie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”.

Art. 5

Określa, w sposób otwarty, kwestię opieki nad zabytkami: „Opieka nad zabytkami sprawowana jest przez jego właściciela lub posiadacza i polega, w szczególności, na zapewnieniu warunków naukowego badania i dokumentowania zabytku; prowadzenia prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku; zabezpieczenia i utrzymania zabytku oraz jego otoczenia w jak najlepszym stanie; korzystania z zabytku w sposób zapewniający trwałe zachowanie jego wartości; popularyzowania i upowszechniania wiedzy o zabytku oraz o jego znaczeniu dla historii kultury”.

Art. 6

Klasyfikuje w układzie rzeczowym przedmioty ochrony i zarazem stanowi szczegółową definicję zabytku:

„1. Ochronie i opiece podlegają, bez względu na stan zachowania:

1) zabytki nieruchome będące, w szczególności:

- a) krajobrazami kulturowymi,
- b) układami urbanistycznymi, ruralistycznymi i zespołami budowlanymi,
- c) dziełami architektury i budownictwa,
- d) dziełami budownictwa obronnego,
- e) obiektami techniki, a zwłaszcza kopalniami, hutami, elektrowniami i innymi zakładami przemysłowymi,
- f) cmentarzami,
- g) parkami, ogrodami i innymi formami zaprojektowanej zieleni,
- h) miejscami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

2) zabytki ruchome będące, w szczególności:

- a) dziełami sztuk plastycznych, rzemiosła artystycznego i sztuki użytkowej,
- b) kolekcjami stanowiącymi zbiory przedmiotów zgromadzonych i uporządkowanych według koncepcji osób, które tworzyły te kolekcje,
- c) numizmatami oraz pamiątkami historycznymi, a zwłaszcza militariami, sztandarami, pieczęciami, odznakami, medalami i orderami,
- d) wytworami techniki, a zwłaszcza urządzeniami, środkami transportu oraz maszynami i narzędziami świadczącymi o kulturze materialnej, charakterystycznymi dla dawnych i nowych form gospodarki, dokumentującymi poziom nauki i rozwoju cywilizacyjnego,
- e) materiałami bibliotecznymi, o których mowa w art. 5 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach,
- f) instrumentami muzycznymi,
- g) wytworami sztuki ludowej i rękodzieła oraz innymi obiektami etnograficznymi,
- h) przedmiotami upamiętniającymi wydarzenia historyczne bądź działalność wybitnych osobistości lub instytucji;

3) zabytki archeologiczne będące, w szczególności:

- a) pozostałościami terenowymi pradziejowego i historycznego osadnictwa,
- b) cmentarzyskami,
- c) kurhanami,
- d) relikdami działalności gospodarczej, religijnej i artystycznej.

2. Ochronie mogą podlegać nazwy geograficzne, historyczne lub tradycyjne nazwy obiektu budowlanego, placu, ulicy lub jednostki osadniczej”.

Art 7

Reguluje następujące formy ochrony zabytków:

- 1) Wpis do rejestru zabytków, który dla zabytków znajdujących się na terenie województwa prowadzi Wojewódzki Konserwator Zabytków.
- 1a) wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa.
- 2) Uznanie za pomnik historii, zabytku nieruchomego wpisanego do rejestru lub parku kulturowego o szczególnej wartości dla kultury przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej na wniosek ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa kulturowego.
- 3) Utworzenie parku kulturowego, w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Park kulturowy może utworzyć, na podstawie uchwały, rada gminy po zasięgnięciu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.
- 4) Ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego. Dotyczą w szczególności: zabytków nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków i ich otoczenia, innych zabytków nieruchomych znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków oraz parków kulturowych. W studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego ustala się również, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków.

Art. 16 ust. 1

Wskazuje radę gminy jako organ tworzący park kulturowy, w celu ochrony krajobrazu kulturowego oraz zachowania wyróżniających się krajobrazowo terenów z zabytkami nieruchomymi charakterystycznymi dla miejscowej tradycji budowlanej i osadniczej. Jest on tworzony na podstawie uchwały, po zasięgnięciu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Art. 17

Określa zakazy i ograniczenia dotyczące terenu parku kulturowego, związane z: prowadzeniem robót budowlanych oraz działalności przemysłowej, rolniczej, hodowlanej, handlowej lub usługowej, zmianami sposobu korzystania z zabytków nieruchomych, umieszczaniem tablic, napisów, ogłoszeń reklamowych i innych znaków niezwiązanych z ochroną parku kulturowego, z wyjątkiem znaków drogowych i znaków związanych z ochroną porządku i bezpieczeństwa publicznego, z zastrzeżeniem art. 12 ust. 1, składowaniem lub magazynowaniem odpadów, zasad i warunków sytuowania obiektów małej architektury, składowania lub magazynowania odpadów.

Art. 18

„1. Ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się przy określaniu ustaleń strategii rozwoju województw, planów zagospodarowania przestrzennego województw, planu zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej, analiz i studiów z zakresu zagospodarowania przestrzennego powiatu, strategii rozwoju gmin, planów ogólnych gmin oraz miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, miejscowych planów odbudowy albo decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego. 2. Określając ustalenia strategii, analiz, planów i studiów, o których mowa w ust. 1, w szczególności: 1) uwzględnia się krajowy program ochrony zabytków i opieki nad zabytkami; 2) określa się rozwiązania niezbędne do zapobiegania zagrożeniom dla zabytków, zapewnienia im ochrony przy realizacji inwestycji oraz przywracania zabytków do jak najlepszego stanu; 3) ustala się przeznaczenie i zasady zagospodarowania terenu uwzględniające opiekę nad zabytkami”.

Art. 19

Wskazuje, że „1. Określając ustalenia planu ogólnego gminy, miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego oraz miejscowego planu odbudowy, uwzględnia się w szczególności ochronę zabytków nieruchomych: objętych formami ochrony, o których mowa w art. 7, wraz z ich otoczeniem; ujętych w wojewódzkiej lub gminnej ewidencji zabytków. 1a. W decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu

publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego uwzględnia się w szczególności ochronę: 1) zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia; 2) innych zabytków nieruchomości, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków. 1b. W uchwale określającej zasady i warunki sytuowania obiektów małej architektury, tablic i urządzeń reklamowych oraz ogrodzeń uwzględnia się w szczególności: 1) ochronę zabytków nieruchomości wpisanych do rejestru i ich otoczenia; 2) ochronę zabytków nieruchomości, innych niż wymienione w pkt. 1, znajdujących się w gminnej ewidencji zabytków; 3) wnioski i rekomendacje audytów krajobrazowych oraz plany ochrony parków krajobrazowych. 2. W przypadku, gdy gmina posiada Gminny program opieki nad zabytkami, ustalenia tego programu uwzględnia się przy określaniu ustaleń planów, o których mowa w ust. 1.

W miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego ustala się, w zależności od potrzeb, strefy ochrony konserwatorskiej obejmujące obszary, na których obowiązują określone ustaleniami planu ograniczenia, zakazy i nakazy, mające na celu ochronę znajdujących się na tym obszarze zabytków”.

Art. 20

Mówi o konieczności uzgadniania projektów i zmian planów zagospodarowania przestrzennego wojewódzkich i miejscowych z Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków.

Art. 21

„Ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzania programów opieki nad zabytkami przez województwa, powiaty i gminy”.

Art. 22

„1. Generalny Konserwator Zabytków prowadzi krajową ewidencję zabytków w formie zbioru kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się w wojewódzkich ewidencjach zabytków.

2. Wojewódzki Konserwator Zabytków prowadzi wojewódzką ewidencję zabytków w formie kart ewidencyjnych zabytków znajdujących się na terenie województwa.

3. Włączenie karty ewidencyjnej zabytku ruchomego niewpisanego do rejestru do wojewódzkiej ewidencji zabytków może nastąpić za zgodą właściciela tego zabytku.

4. Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję zabytków w formie zbioru kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy.

5. W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte: 1) zabytki nieruchome wpisane do rejestru; 2) inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków; 3) inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

6. Właściwy dyrektor urzędu morskiego prowadzi ewidencję zabytków znajdujących się na polskich obszarach morskich w formie zbioru kart ewidencyjnych”.

Art. 89

Wskazuje, że „organami ochrony zabytków są:

- 1) minister właściwy do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, w imieniu, którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje Generalny Konserwator Zabytków;
- 2) wojewoda, w imieniu którego zadania i kompetencje, w tym zakresie, wykonuje wojewódzki konserwator zabytków”.

- **Ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym** (*t. j. Dz. U. z 2023 r., poz. 40, ze zm.*), gdzie w art. 7 ust 1 pkt. 9 zostały określone zadania własne gminy: „zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy. W szczególności zadania własne obejmują sprawy (...) kultury, w tym (...) ochrony zabytków i opieki nad zabytkami”. Pośrednio do ochrony zabytków odnoszą się zadania obejmujące kwestie: ładu przestrzennego, gospodarki nieruchomościami, ochrony środowiska i przyrody oraz gospodarki wodnej, gminnych dróg, ulic, mostów, placów oraz organizacji ruchu drogowego, bibliotek gminnych i innych instytucji kultury, kultury fizycznej i turystyki, zieleni gminnej i zadrzewień, cmentarzy gminnych, utrzymania gminnych obiektów i urządzeń użyteczności publicznej oraz obiektów administracyjnych, promocji gminy.

Istotne uregulowania prawne dotyczące ochrony zabytków i opieki nad zabytkami, znajdują się w innych obowiązujących ustawach, w tym:

- **Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym** (*t. j. Dz. U. 2023 r., poz. 977, ze zm.*). Ustawa określa zasady kształtowania polityki przestrzennej przez jednostki samorządu terytorialnego i organy administracji rządowej oraz zakres i sposoby postępowania w sprawach przeznaczania terenów na określone cele oraz ustalania zasad ich zagospodarowania i zabudowy. Ustawa, mówi także, że w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, uwzględnia się wymagania ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.
- **Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane** (*t. j. Dz. U. 2023 r., poz. 682, ze zm.*). Ustawa normuje działalność obejmującą sprawy projektowania, budowy, utrzymania i rozbiórki obiektów budowlanych oraz określa zasady działania organów administracji publicznej w tych dziedzinach. Przepisy ustawy nie naruszają przepisów odrębnych, a w szczególności, między innymi o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami - w odniesieniu do obiektów i obszarów wpisanych do rejestru zabytków oraz obiektów i obszarów objętych ochroną konserwatorską na podstawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego. Ustawa dotyczy także obiektów budowlanych oraz obszarów niewpisanych do rejestru zabytków, a ujętych w gminnej ewidencji zabytków.
- **Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska** (*t. j. Dz. U. 2022 r., poz. 2556, ze zm.*). W odniesieniu do zieleni zabytkowej objętej ochroną prawną Ustawa reguluje zasady wydawania pozwoleń na wycinkę i pielęgnację zieleni, definiuje wymóg uzgadniania z wojewódzkim konserwatorem zabytków oraz jego kompetencje w zakresie wydawania pozwoleń na podejmowanie prac polegających na usunięciu drzew lub krzewów z nieruchomości zabytkowej lub jej części będącej wpisany do rejestru parkiem, ogrodem lub inną formą zaprojektowanej zieleni.
- **Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody** (*t. j. Dz. U. 2023 r., poz. 1336, ze zm.*), której przepisy określają między innymi kompetencje dotyczące wycinki i pielęgnacji drzew, na terenach objętych prawną ochroną konserwatorską.
- **Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami** (*t. j. Dz. U. 2023 r., poz. 344, ze zm.*). Ustawa reguluje zbywanie nieruchomości zabytkowych własności Skarbu Państwa bądź samorządu terytorialnego:
  - art. 13 ust. 4 - Sprzedaż, zamiana, darowizna lub oddanie w użytkowanie wieczyste nieruchomości wpisanych do rejestru zabytków, stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, a także wnoszenie tych nieruchomości, jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek, wymaga pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków,
  - art. 13 ust. 5 - Sprzedaż, zamiana, darowizna lub dzierżawa nieruchomości stanowiących własność Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego, będących cmentarzami ujętymi w wojewódzkiej ewidencji zabytków, a także wnoszenie tych nieruchomości jako wkładów niepieniężnych (aportów) do spółek wymagają pozwolenia wojewódzkiego konserwatora zabytków).
- **Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej** (*t. j. Dz. U. 2020 r., poz. 194 ze zm.*). Ustawa precyzuje, że działalność kulturalna polega na upowszechnianiu i ochronie kultury (art. 1 ust. 1). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawuje państwo i polega on na wspieraniu i promocji twórczości, edukacji i oświaty kulturalnej, działań i inicjatyw kulturalnych oraz opieki nad zabytkami. (art. 1 ust. 2). Mecenat nad działalnością kulturalną sprawują też jednostki samorządu terytorialnego (art. 1 ust. 4). Art. 2 ustawy wymienia formy organizacyjne działalności kulturalnej, wśród których znajdują się obok teatrów, oper, operetek, filharmonii, orkiestr, kin, muzeów, bibliotek, domów kultury, ognisk artystycznych, galerii sztuki - ośrodki badań i dokumentacji w różnych dziedzinach kultury. Jednostki samorządu terytorialnego organizują działalność kulturalną, tworząc samorządowe instytucje kultury, dla których prowadzenie takiej działalności jest podstawowym celem statutowym. Prowadzenie działalności kulturalnej jest zadaniem własnym jednostek samorządu terytorialnego o charakterze obowiązkowym (art. 9 ust. 1, 2). Instytucje kultury, a zwłaszcza muzea, jednostki organizacyjne mające na celu opiekę nad zabytkami,

ośrodki badań i dokumentacji, biura wystaw artystycznych, galerie i centra sztuki, Filmoteka Narodowa, biblioteki, domy i ośrodki kultury, świetlice i kluby, ogniska artystyczne, domy pracy twórczej - prowadzą w szczególności działalność w zakresie upowszechniania kultury. Do podstawowych zadań tych instytucji należy między innymi sprawowanie opieki nad zabytkami.

- **Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie** (t. j. Dz. U. 2023 r., poz. 571). W ramach ustawy, gminy mogą wspierać działalność kulturalną związaną z ochroną zabytków i tradycji prowadzoną przez organizacje pozarządowe (między innymi stowarzyszenia).

Zasady ochrony zabytków, znajdujących się w muzeach i bibliotekach, zostały określone w:

- **Ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach** (t. j. Dz. U. 2022 r., poz. 385). Określa podstawowe ramy i zasady funkcjonowania polskich muzeów. Według przepisów ustawy „Muzeum jest jednostką organizacyjną nie nastawioną na osiągnięcie zysku, której celem jest trwała ochrona dóbr kultury, informowanie o wartościach i treściach gromadzonych zbiorów, upowszechnianie podstawowych wartości historii, nauki i kultury polskiej oraz światowej, kształtowanie wrażliwości poznawczej i estetycznej oraz umożliwianie kontaktu ze zbiorami” (art. 1).

Zgodnie z ustawą muzeum realizuje powyższe cele poprzez:

- „1) gromadzenie zabytków w statutowo określonym zakresie;
- 2) katalogowanie i naukowe opracowywanie zgromadzonych zbiorów,
- 3) przechowywanie gromadzonych zabytków, w warunkach zapewniających im właściwy stan zachowania i bezpieczeństwo, oraz magazynowanie ich w sposób dostępny do celów naukowych,
- 4) zabezpieczanie i konserwację zbiorów oraz w miarę możliwości, zabezpieczanie stanowisk archeologicznych nieruchomych oraz innych nieruchomych obiektów kultury materialnej i przyrody,
- 5) urządzanie wystaw stałych i czasowych,
- 6) organizowanie badań i ekspedycji naukowych, w tym archeologicznych;
- 7) prowadzenie działalności edukacyjnej,
- 7a) popieranie i prowadzenie działalności artystycznej i upowszechniającej kulturę;
- 8) udostępnianie zbiorów do celów edukacyjnych i naukowych,
- 9) zapewnianie właściwych warunków zwiedzania i korzystania ze zbiorów i zgromadzonych informacji;
- 10) prowadzenie działalności wydawniczej”

Gmina jako podmiot tworzący (lub przejmujący) muzeum zobowiązana jest do:

- 1) zapewnienia środków potrzebnych do utrzymania i rozwoju muzeum,
- 2) zapewnienia bezpieczeństwa zgromadzonym zbiorom,
- 3) sprawowania nadzoru nad muzeum.

- **Ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach** (t. j. Dz. U. 2022 r., poz. 2393). Mówi, iż biblioteki i ich zbiory stanowią dobro narodowe, służą zachowaniu dziedzictwa narodowego. Biblioteki organizują i zapewniają dostęp do zasobów dorobku nauki i kultury polskiej oraz światowej.

Ochronę materiałów archiwalnych regulują przepisy:

- **Ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach** (t. j. Dz. U. 2020 r., poz. 164).

Do aktów wykonawczych dotyczących ochrony i opieki nad zabytkami należy także:

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 28 sierpnia 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. z 2019 r. poz. 1721);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2019 r. poz. 1886);

- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 28.04.2017 r. ws. Listy Skarbów Dziedzictwa (*Dz. U. z 2017 r. poz. 928*);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 16.08.2017 r. ws. dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (*Dz. U. z 2022 r. poz. 1388*);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 10.01.2014 r. ws. dotacji na badania archeologiczne (*Dz. U. z 2014 r. poz. 110*);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dn. 9.02.2004 r. ws. wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (*Dz. U. z 2004 r., Nr 30, poz. 259*);
- Rozporządzenie Ministra Kultury z dn. 25.08.2004 r. ws. organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (*Dz. U. z 2004 r., Nr 212, poz. 2153*);
- Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 18.04.2011 r. ws. wywozu zabytków za granicę (*Dz. U. z 2011, Nr. 89, poz. 510*).

Przepisy i konwencje międzynarodowe

Problematyka ochrony zabytków jako ważne zagadnienie dziedzictwa kulturowego znalazła swoje odbicie w międzynarodowych konwencjach. Przepisy i konwencje międzynarodowe stanowią zbiór dokumentów traktowany przez środowisko konserwatorskie jako doktrynalna podstawa ochrony dziedzictwa kulturowego. Część z tych dokumentów została ratyfikowana przez Polskę. Pozostałe, pomimo braku formalnego przyjęcia do stosowania w Polsce, współtworzą obowiązujący zbiór przepisów. Są to:

- II Protokół do Konwencji Haskiej,
- Konwencja w sprawie ochrony światowego dziedzictwa kulturalnego i naturalnego, Paryż 1972 (ratyfikowana przez Polskę w 1976 r.),
- Europejska Konwencja o Ochronie Dziedzictwa Architektonicznego, Grenada 1985 (ratyfikowana w 2011 r.),
- Międzynarodowa Karta Ochrony Miast Historycznych ICOMOS (Toledo-Waszyngton 1987),
- Europejska Konwencja o Ochronie Dziedzictwa Archeologicznego, La Valetta 1992 (ratyfikowana w 1996 r.),
- Europejska Konwencja Krajobrazowa, Florencja 2000 (ratyfikowana w 2004 r.),
- Konwencja w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego, Paryż 2003 (ratyfikowana w 2011 r.),
- Konwencja w sprawie ochrony i promowania różnorodności form wyrazu kulturowego, Paryż 2005 (ratyfikowana w 2007 r.),
- Dokument The Valletta Principles for the Safeguarding and Management of Historic Cities, Towns and Urban Areas - przyjęty przez 17 Zgromadzenie Generalne ICOMOS w 2011 r.
- Nowa Karta Ateńska 2003 - Wizja miast XXI wieku, Lizbona, 20 listopada 2003 r.
- Zalecenie UNESCO w sprawie historycznego krajobrazu miejskiego, przyjęta na 35 sesji Konferencji Generalnej UNESCO w 2011 r.

4. UWARUNKOWANIA ZEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

4.1 Strategiczne cele polityki państwa w zakresie ochrony zabytków i opieki nad zabytkami - dokumenty o znaczeniu krajowym

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Łęczyca zgodny jest z założeniami polityki państwa w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami. Dokumenty, do których odwołuje się GPOnZ połączono na trzech poziomach: ogólnokrajowym, regionalnym (wojewódzkim) oraz lokalnym (gminnym). Są to różnego rodzaju strategie, studia i programy, które dotyczą problematyki ochrony i popularyzacji dziedzictwa kulturowego.

4.1.1 Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030¹

¹Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030, przyjęta uchwałą nr 155 przez Radę Ministrów z dnia 27 października 2020 r.

Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2030 została przyjęta uchwałą nr 61 przez Radę Ministrów z dnia 27 października 2020 r. Jest ona aktualizacją poprzedniej Strategii uchwalonej 26 marca 2013 r.

Głównym celem Strategii jest wzrost jakości życia społecznego i kulturalnego Polaków. Realizacja tego celu odbywa się przez wdrażanie kierunków interwencji zaplanowanych do realizacji w trzech zasadniczych obszarach, których kluczowe znaczenie znajduje również odzwierciedlenie w nowym podtytule Strategii: współdziałanie, kultura, kreatywność. Są to:

- obszar 1: Współdziałanie - społeczeństwo obywatelskie,
- obszar 2: Kultura - tożsamość i postawy obywatelskie,
- obszar 3: Kreatywność - potencjał kulturowy i kreatywny.

W obszarze 2 wymieniono m.in.:

- ✓ niewystarczający poziom czytelnictwa wśród Polaków oraz niewykorzystany potencjał i ważna rola bibliotek publicznych,
- ✓ niska jakość oferty artystycznej dla najmłodszych oraz deficyty kompetencji kulturalnych
- ✓ zły stan zabytków oraz niewykorzystany potencjał szlaków kulturowych,
- ✓ niewystarczający poziom wykorzystania potencjału rozwojowego podmiotów działających w obszarze kultury oraz szkół artystycznych,
- ✓ niewystarczający poziom ochrony zbiorów wchodzących w skład narodowego zasobu bibliotecznego,
- ✓ braki w infrastrukturze archiwów państwowych oraz ich rola w procesach zarządzania dokumentacją elektroniczną w administracji publicznej,
- ✓ brak spójnej i aktualnej krajowej koncepcji rozwoju cyfrowych zasobów kultury,
- ✓ rosnący potencjał muzeów w zakresie budowania kapitału społecznego,
- ✓ braki w obszarze budowania wyrazistego, spójnego i atrakcyjnego wizerunku Polski za granicą.

W Strategii trzy główne cele szczegółowe, kierunki interwencji i narzędzia realizacji. W kontekście ochrony zabytków i opieki nad nimi wskazać można drugi z celów *"Wzmacnianie roli kultury w budowaniu tożsamości i postaw obywatelskich"*. Wytyczone tutaj kierunki działań takie jak:

- 2.1. Tworzenie warunków oraz budowanie kompetencji dla wzmacniania uczestnictwa w kulturze.
- 2.2. Ochrona dziedzictwa kulturowego oraz gromadzenie i zachowywanie dóbr kultury:
- 2.3. Digitalizacja, cyfrowa rekonstrukcja i udostępnianie dóbr kultury.
- 2.4. Umacnianie tożsamości i postaw obywatelskich przez kulturę.
- 2.5. Wzmocnienie promocji kultury polskiej za granicą.

4.1.2 Koncepcja Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030²

Dokument dotyczący ładu przestrzennego Polski przyjęty został przez Radę Ministrów 13 grudnia 2011 r. Jego celem strategicznym jest efektywne wykorzystanie przestrzeni kraju i jej zróżnicowanych potencjałów rozwojowych do osiągnięcia: konkurencyjności, zwiększenia zatrudnienia i większej sprawności państwa oraz spójności społecznej, gospodarczej i przestrzennej w długiej perspektywie czasowej. Szczególny nacisk położony został na budowanie i utrzymywanie ładu przestrzennego, który decyduje o warunkach życia obywateli, funkcjonowaniu gospodarki i pozwala wykorzystywać szanse rozwojowe.

W ramach dokumentu zdefiniowane zostały m.in. uwarunkowania polityki przestrzennego zagospodarowania kraju w perspektywie najbliższych dwudziestu lat. Uwzględniono wśród nich także uwarunkowania wynikające z dziedzictwa kulturowego.

Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030 uwzględnia powiązania polityki przestrzennej z ochroną i opieką nad zabytkami oraz zalecenia odnoszące się do zachowania i wykorzystania dziedzictwa kulturowego Polski:

- 1) rewitalizacja historycznych i zabytkowych obiektów w celu wzmocnienia i wyeksponowania ich funkcji;
- 2) zabezpieczenie możliwości dalszego rozwoju społeczno-gospodarczego w oparciu o zachowanie w dobrym stanie zasobów naturalnych, kulturowych i lokalnych walorów środowiska;

² Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju 2030, przyjęta przez Radę Ministrów 13 grudnia 2011 r., Ministerstwo Rozwoju Regionalnego, Warszawa 2012.

- 3) zachowanie dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego, w tym najcenniejszych fragmentów przestrzeni przyrodniczej, w procesie trwałego rozwoju społeczno-gospodarczego – przy aktywnym udziale różnorodnych partnerów, w szczególności społeczności lokalnych;
- 4) rozpoznanie i zachowanie charakterystycznych krajobrazów przyrodniczych i historycznych oraz związanych z nimi elementów symbolicznych o charakterze dóbr materialnych lub stanowiących część niematerialną dziedzictwa kultury oraz rozwój współczesnych krajobrazów kulturowych;
- 5) wykorzystanie unikalnych zasobów krajobrazu kulturowego i budowanie specjalizacji terytorialnej w celu rozwoju lokalnych rynków pracy;
- 6) ochrona i wykorzystanie dla harmonijnego rozwoju obszarów wiejskich ich potencjału przyrodniczego, krajobrazowego i kulturowego;
- 7) dbałość o zabytki oraz dziedzictwo kulturowe, kultywowanie tradycji lokalnych, sprzyjające rozwojowi turystyki i wspomagające proces budowania/wzmacniania tożsamości kulturowej;
- 8) kompleksowe lokalne programy rewitalizacji powinny zapewniać poprawę stanu budynków mieszkalnych i budynków użyteczności publicznej, ochronę dziedzictwa kulturowego, zapewnienie wysokiej jakości przestrzeni publicznych, poprawę transportu publicznego, itp.;
- 9) zintegrowana ochrona dziedzictwa przyrodniczego i kulturowego;
- 10) prowadzenie aktywnej polityki konserwatorskiej i promocyjnej w stosunku do zasobów przyrodniczych, krajobrazowych i zabytkowych obiektów kultury, obejmującej określenie przestrzeni i obiektów poddanych ochronie lub wskazanych do ochrony, prowadzenie monitoringu zachowania zasobów; powstanie list krajobrazów i obiektów o unikatowych wartościach przyrodniczych, historycznych, archeologicznych, szczególnie o cechach symbolu, a także upowszechnienie listy krajobrazów zagrożonych;
- 11) zabezpieczenie dziedzictwa przed skutkami klęsk żywiołowych;
- 12) edukacja obywatelska w zakresie budowania powszechnego przekonania, że polska przestrzeń pojmowana, jako bogactwo naturalne i dziedzictwo kulturowe podlega zasadom zrównoważonego rozwoju, a ład przestrzenny jest dobrem publicznym.

4.2. Relacje Gminnego Programu Opieki nad Zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie województwa i powiatu

Podczas wykonywania Gminnego Programu opieki nad Zabytkami Miasta Łęczyca omówiono uwarunkowania zewnętrzne ochrony zasobów dziedzictwa i krajobrazu kulturowego miasta wynikające z dokumentów na poziomie wojewódzkim i powiatowym.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami jest zgodny z celami, zasadami i kierunkami wyznaczonymi w wojewódzkich i powiatowych dokumentach programowych oraz z dokumentami wyznaczającymi kierunki polityki przestrzennej miasta.

4.2.1 Wojewódzki Program Opieki nad zabytkami w Województwie Łódzkim na lata 2020-2023

Najważniejszym dla ochrony zabytków regionu strategicznym dokumentem wojewódzkim jest Wojewódzki program opieki nad zabytkami w województwie łódzkim na lata 2020-2023, przyjęty przez Sejmik Województwa Łódzkiego z dnia 27 października 2020 r. uchwałą Nr XXI/352/20.

Celem strategicznym programu jest *„zachowanie dla przyszłych pokoleń dziedzictwa kulturowego regionu jako istotnej części spuścizny dziejowej”*. Program jest czwartą edycją wojewódzkiego programu opieki nad zabytkami w województwie i stanowi kontynuację ustaleń i zasad w zakresie kształtowania krajobrazu kulturowego i ochrony dziedzictwa kulturowego regionu przyjętych we wcześniejszych latach. Obowiązujący program określa strategiczne cele i zadania w zakresie ochrony dziedzictwa materialnego i niematerialnego województwa łódzkiego, kształtując tym samym politykę rozwoju regionu.

Cel operacyjny 1. ATRAKCYJNOŚĆ KRAJOBRAZU KULTUROWEGO

1.1. Tworzenie uwarunkowań dla skutecznej ochrony dziedzictwa kulturowego:

1.1.1. Tworzenie uwarunkowań prawnych i programowych,

1.1.2. Tworzenie uwarunkowań finansowych.

1.2. Poprawa stanu zachowania zabytków:

1.2.1. Prowadzenie badań i opracowanie dokumentacji wartości dziedzictwa kulturowego,

1.2.2. Rewaloryzacja i właściwe zagospodarowanie zabytków z uwzględnieniem ich wartości i kontekstu krajobrazowego,

1.2.3. Poprawa jakości przestrzeni publicznych historycznych założeń przestrzennych miejskich i wiejskich.

Cel operacyjny 2. ZINTEGROWANY SYSTEM ZARZĄDZANIA DZIEDZICTWEM KULTUROWYM

2.1. Tworzenie i udostępnianie cyfrowych baz danych oraz zasobów:

2.1.1. Weryfikacja i digitalizacja zasobu wojewódzkiej ewidencji zabytków i gminnych ewidencji zabytków,

2.1.2. Stworzenie kompleksowego Systemu Informacji Przestrzennej,

2.1.3. Cyfryzacja muzealiów oraz rozwój form udostępniania zabytków ruchomych w muzeach.

2.2. Wzmacnianie instytucji działających na rzecz dziedzictwa kulturowego:

2.2.1. Wspieranie działalności instytucji i organizacji sektora kultury oraz jednostek administracji w zakresie ochrony dziedzictwa,

2.2.2. Sieciowanie współpracy instytucji i organizacji sektora kultury.

2.3. Poprawa bezpieczeństwa i dostępności zabytków ruchomych:

2.3.1. Remonty i modernizacja budynków będących siedzibami muzeów,

2.3.2. Instalacje sygnalizacji alarmowej pożaru i włamania w muzeach i obiektach sakralnych.

Cel operacyjny 3. TOŻSAMOŚĆ WIELOKULTUROWA REGIONU

3.1. Kreowanie marki Łódzkie poprzez produkty związane z dziedzictwem kulturowym:

3.1.1. Tworzenie, znakowanie i promocja szlaków kulturowych,

3.1.2. Identyfikacja, promocja unikatowych i specyficznych form tradycji,

3.1.3. Aktywizacja lokalnych społeczności na rzecz opieki nad zabytkami i zwiększania atrakcyjności zabytków.

3.2. Edukacja kulturowa i upowszechnianie wiedzy o dziedzictwie kulturowym:

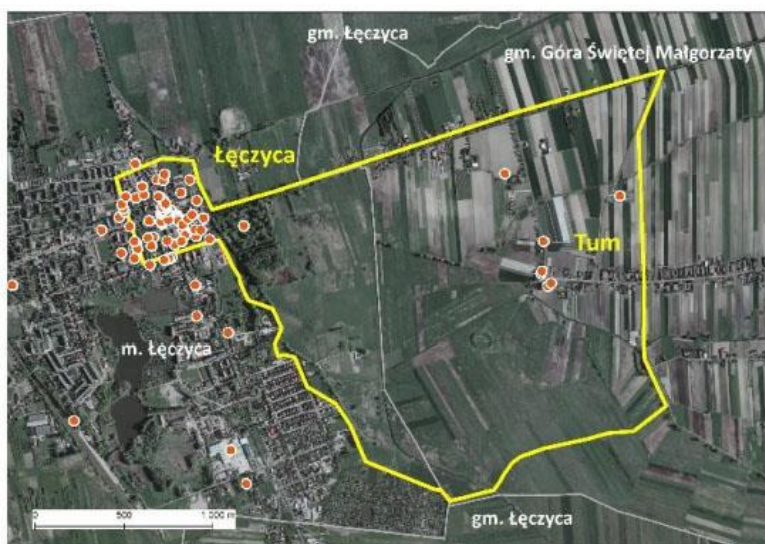
3.2.1. Publikacja wydawnictw promujących dziedzictwo kulturowe regionu,

3.2.2. Organizacja i udział w wydarzeniach promujących materialne i niematerialne walory województwa łódzkiego,

3.2.3. Wykorzystanie ICT do promocji dziedzictwa kulturowego.

Omawiany dokument odnosi się w kilku miejscach do zabytków z terenu Miasta Łęczycy. Wśród zabytkowych układów przestrzennych zostało wymienione miasto Łęczycy o metryce średniowiecznej. Zamek w Łęczycy został wspomniany wśród zamków o metryce gotyckiej, należący do grupy tzw. zamków kazimierzowskich odmiany nizinnej.

W Programie zaproponowano **ustanowienie Parku Kulturowego Zespół Osadniczo-Przestrzenny Tum-Łęczycy**. Proponuje się objąć ochroną w Tumie i okolicach: archikolegiatę NMP i św. Aleksego, teren Starej Łęczycy z pozostałościami m.in. kościoła św. Krzyża i licznymi stanowiskami archeologicznymi, wczesnośredniowieczne grodzisko pierścieniowate znane jako Szwedzka Góra z pozostałościami potężnego grodu zamieszkiwanego przez plemię zwane Łęczanami (IV w. n.e.), drewniany kościół św. Mikołaja wraz z wsią kościelną oraz skansen „Łęczycka Zagroda Chłopska” w Kwiatkówku, który przybliży odwiedzającym charakter starej łęczyckiej wsi wraz z budynkami i ich wyposażeniem. Ważną częścią projektu jest także zachowanie historycznej drogi z Tumu do Łęczycy oraz zabytków znajdujących się w Łęczycy, m.in.: układ urbanistyczny średniowiecznego starego miasta wraz rynkiem i klasycystycznym ratuszem, zespół zamku królewskiego wzniesiony za panowania Kazimierza Wielkiego (obecnie muzeum), obiekty sakralne, m.in. kościół parafialny św. Andrzeja wraz z dzwonnica kościelną, która niegdyś była wieżą XIV-wiecznych fortyfikacji miejskich, zespoły klasztorne – bernardynów i poddominikański.

Ryc. 1. Zasięg utworzenia parku kulturowego (Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Łódzkim na lata 2020-2023, s. 138).

W Programie wyznaczono także zadania dedykowane ośrodkom historycznym o randze krajowej, w tym dla miasta Łęczycy:

Cel operacyjny 1: Atrakcyjność krajobrazu kulturowego.

Działanie 1.1.: Tworzenie uwarunkowań dla skutecznej ochrony dziedzictwa kulturowego.

Zadanie 1.1.1. Tworzenie uwarunkowań prawnych i programowych:

- Stanowienie uchwały reklamowej,
- Opracowanie gminnego programu opieki nad zabytkami (zadanie jest w trakcie realizacji),
- Wpisanie do rejestru zabytków nieruchomych układu urbanistycznego Starego Miasta,
- Utworzenie parku kulturowego: zespół osadniczo-przestrzenny Tum – Łęczycy,
- Opracowanie i aktualizacja Planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych.

Zadanie 1.1.2. Tworzenie uwarunkowań finansowych:

- Przyznawanie dotacji na poziomie gminy na prace przy zabytkach.

Działanie 1.2.: Poprawa stanu zachowania zabytków.

Zadanie 1.2.1. Prowadzenie badań i opracowanie dokumentacji wartości dziedzictwa kulturowego:

- Prowadzenie badań historyczno-konserwatorskich w obrębie zamku i zespołu klasztornego dominikanów,
- Opracowanie studium historyczno-konserwatorskiego układu urbanistycznego miasta Łęczycy.

Zadanie 1.2.2. Rewaloryzacja i właściwe zagospodarowanie zabytków z uwzględnieniem ich wartości i kontekstu krajobrazowego:

- Prowadzenie działań konserwatorskich w obiektach z listy zabytków reprezentatywnych:
  - ✓ kontynuacja rewaloryzacji układu urbanistycznego z uwzględnieniem klasztoru poddominikańskiego,
  - ✓ kontynuacja rewaloryzacji zespołu zamkowego,
  - ✓ bieżące prace utrzymaniowe zespołu klasztornego bernardynów,
  - ✓ bieżące prace utrzymaniowe ratusza,
  - ✓ kontynuacja rewaloryzacji kościoła parafialnego św. Andrzeja,
  - ✓ kompleksowa rewaloryzacja zespołu przestrzenno-osadniczego Tum – Łęczycy.

- Kontynuacja rewaloryzacji zakomponowanej zieleni.

Zadanie 1.2.3. Poprawa jakości przestrzeni publicznych historycznych założeń przestrzennych miejskich i wiejskich:

- Uzupełnianie struktury budowlanej układu przestrzennego z uwzględnieniem specyfiki miejsca, poprzez nawiązanie do lokalnych form architektonicznych,
- Poprawa jakości przestrzeni publicznych w aspekcie estetycznym i użytkowym,
- Zwiększenie udziału zieleni w przestrzeni miejscowości, zwłaszcza w obszarze priorytetowym.

Cel operacyjny 2: Zintegrowany system zarządzania dziedzictwem kulturowym.

Działanie 2.1.: Tworzenie i udostępnianie cyfrowych baz danych oraz zasobów.

Zadanie 2.1.1. Weryfikacja i digitalizacja zasobu wojewódzkiej ewidencji zabytków i gminnych ewidencji zabytków:

- Aktualizacja zasobu gminnej ewidencji zabytków,
- Zatwierdzenie formalne gminnej ewidencji zabytków (Gmina przyjęła zarządzeniem Gminną Ewidencję Zabytków - Zarządzenie Nr 120.166.2022 Burmistrza Miasta Łęczycy z dnia 12 września 2022 r.

Zadanie 2.1.2. Stworzenie kompleksowego Systemu Informacji Przestrzennej:

- Uzupełnienie i bieżąca aktualizacja SIP w zakresie danych o zasobach dziedzictwa kulturowego.

Zadanie 2.1.3. Cyfryzacja muzealiów oraz rozwój form udostępniania zabytków ruchomych w muzeach:

- Digitalizacja zabytków ruchomych w Muzeum w Łęczycy,
- Wprowadzenie w Muzeum w Łęczycy multimedialnych środków przekazu, z uwzględnieniem potrzeb m.in. osób obcojęzycznych i z niepełnosprawnościami,
- Wdrażanie rozwiązań umożliwiających wirtualne zwiedzanie muzeum z uwzględnieniem potrzeb m.in. osób obcojęzycznych i z niepełnosprawnościami.

Działanie 2.2.: Wzmacnianie instytucji działających na rzecz dziedzictwa kulturowego.

Zadanie 2.2.2. Sיעiowanie współpracy instytucji i organizacji sektora kultury:

- Podejmowanie współpracy z innymi instytucjami kultury w podregionie łęczyckim (zwłaszcza niepublicznymi).

Działanie 2.3.: Poprawa bezpieczeństwa i dostępności zabytków ruchomych.

Zadanie 2.3.1 Remonty i modernizacja budynków będących siedzibami muzeów:

- Przeprowadzenie prac remontowych i modernizacyjnych obiektów Muzeum w Łęczycy, z uwzględnieniem dostępu dla osób z niepełnosprawnościami.
- Zadanie 2.3.2. Instalacje sygnalizacji alarmowej pożaru i włamania w muzeach i obiektach sakralnych:
- Wykonanie instalacji sygnalizacji alarmowej pożaru i włamania w obiektach sakralnych.

Cel operacyjny 3: Tożsamość wielokulturowa regionu.

Działanie 3.1.: Kreowanie marki Łódzkie poprzez produkty związane z dziedzictwem kulturowym.

Zadanie 3.1.1. Tworzenie, znakowanie i promocja szlaków kulturowych:

- Szlaku Zamków,
- Promocja szlaku turystycznego Front Wschodni 1914-1918.

Zadanie 3.1.2. Identyfikacja, promocja unikatowych i specyficznych form tradycji:

- Zachowanie i promocja relikwów wielokulturowości (dziedzictwo mniejszości),
- Włączenie się w ideę tworzenia Listy Produktów Tradycyjnych, poprzez zgłaszanie rekomendacji,
- Włączenie się w ideę tworzenia Regionalnej Listy Niematerialnego Dziedzictwa, poprzez zgłaszanie rekomendacji specyficznych przejawów tradycji dla podregionu łęczyckiego (np. rzeźba demoniczna).

Zadanie 3.1.3. Aktywizacja lokalnych społeczności na rzecz opieki nad zabytkami i zwiększania atrakcyjności zabytków:

- Aktywizacja twórców ludowych oraz objęcie ich merytorycznym wsparciem przez instytucje kultury,
- Komercjalizacja wytworów ludowego rzemiosła,
- Organizacja punktów dystrybucji pamiątek regionalnych,
- Sיעiowanie współpracy na rzecz rozwijania certyfikowanego produktu turystycznego Centralny Łuk Turystyczny oraz potencjalnych produktów turystycznych, związanych z proponowanym parkiem kulturowym (zespół przestrzenno-osadniczy Tum – Łęczycy).

Działanie 3.2.: Edukacja kulturowa i upowszechnianie wiedzy o dziedzictwie kulturowym.

Zadanie 3.2.1. Organizacja i udział w wydarzeniach promujących materialne i niematerialne walory województwa łódzkiego:

- Udział w Europejskich Dniach Dziedzictwa i/lub Nocy Muzeów (JST, instytucje kultury).

Zadanie 3.2.3. Wykorzystanie ICT do promocji dziedzictwa kulturowego:

- Prowadzenie strony internetowej promującej dziedzictwo kulturowe (JST, instytucje kultury),
- Prowadzenie tematycznych profili na portalach społecznościowych (JST, instytucje kultury).

Ryc. 2. Obszar priorytetowy (Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Łódzkim na lata 2020-2023, s. 174). Obszar priorytetowy nie jest objęty MPZP.

4.2.2 Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030

Strategia rozwoju województwa łódzkiego 2030 została przyjęta uchwałą nr XXXI/414/21 przez Sejmik Województwa Łódzkiego dnia 6 maja 2021 r. Strategia wytycza cele i kierunki rozwoju regionu, prezentuje potencjał województwa oraz określa wspólną płaszczyznę działań poszczególnych regionów.

Cele strategiczne polityki rozwoju województwa łódzkiego ukierunkowują zakres niezbędnych działań, w perspektywie roku 2030, pozwalających na wykorzystanie potencjałów i niwelowanie barier rozwojowych, zdiagnozowanych jako strategiczne wyzwania rozwojowe. Odnoszą się do działań realizowanych w sferze gospodarczej, społecznej, przestrzennej, uwzględniając współzależność procesów rozwojowych zachodzących w ramach tych trzech sfer.

Dodatkowo wskazano jeden cel horyzontalny: Efektywnie i odpowiedzialnie zarządzany region. Skuteczne działania podejmowane w sferze zarządczej pozytywnie oddziałują na realizację wskazanych powyżej celów strategicznych oraz pozwolą na skuteczną realizację Strategii i optymalizację procesów rozwojowych. W ramach tego celu działania będą skoncentrowane na poprawie funkcjonowania administracji publicznej oraz rozwoju współpracy na różnych poziomach zarządzania, szczególnie współpracy samorządu wojewódzkiego i samorządów lokalnych.

Istotą tego celu będzie prowadzenie zintegrowanej polityki rozwoju, zgodnie z ideą zrównoważonego rozwoju, poprzez wzmacnianie potencjału endogenicznego miast i obszarów wiejskich, podniesienie ich atrakcyjności osadniczej, niwelowanie barier rozwojowych, zapobieganie peryferyzacji. Kluczowe znaczenie będzie przy tym miało poszanowanie zasad ochrony środowiska, w tym najwartościowszych elementów środowiska przyrodniczego, dziedzictwa kulturowego i krajobrazu. Polityka zrównoważonego rozwoju pozwoli na zaspokojenie potrzeb obecnych mieszkańców województwa łódzkiego i zachowanie najcenniejszych elementów środowiska dla przyszłych pokoleń. Osiąganie efektu synergii w procesach rozwoju społeczno-gospodarczego będzie następowało z poszanowaniem walorów przestrzeni.

Poniżej przedstawiono cele Strategii spójne z przedmiotowym opracowaniem:

Cel operacyjny 3.2. Ochrona i kształtowanie krajobrazu

3.2.1. Ochrona wartości i kształtowanie dziedzictwa kulturowego, m.in. poprzez:

- ✓ zachowanie kompletności i integralności zasobu jako czynnika definiującego krajobraz kulturowy i tożsamość regionalną, ze szczególnym uwzględnieniem pomników historii, zabytków reprezentatywnych, historycznych jednostek przestrzennych oraz unikatowych komponentów dziedzictwa m.in. przemysłowego, związanego z komunikacją, sakralnego, rezydencjalnego, filmowego, mniejszości narodowych, drewnianego,
- ✓ wykorzystanie potencjału dziedzictwa do celów użytkowych (w tym komercyjnych) i promocyjnych (rewitalizacja obszarów zdegradowanych oraz zagospodarowanie obiektów zagrożonych i nieużytkowanych m.in. na funkcje kulturalne, naukowo-edukacyjne, turystyczne i rekreacyjne, zapewnienie należytego stanu zachowania zwłaszcza unikatowych komponentów), z uwzględnieniem walorów krajobrazowych i przyrodniczych,

- ✓ zwiększenie skali i skuteczności ochrony zasobów kulturowych, w tym wspieranie projektów rewitalizacji zabytków, rozszerzenie możliwości finansowania, wspieranie alternatywnych form finansowania dziedzictwa kulturowego, np. finansowanie społecznościowe,
- ✓ inwentaryzacja i promocja lokalnych form architektonicznych zabudowy, promowanie wiedzy o architekturze, przygotowanie katalogów wzorów projektowania form nowej architektury (zgodnej z tradycją lokalną) wpisanej w kontekst krajobrazowy.

4.2.3 Plan Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego

Plan zagospodarowania przestrzennego województwa łódzkiego został przyjęty uchwałą nr XV/679/2018 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 28 sierpnia 2018 r.

Plan określa cele i kierunki rozwoju przestrzennego regionu w perspektywie długookresowej, uwzględnia ustalenia strategii rozwoju województwa stanowiąc jednocześnie podstawę dla wyboru działań priorytetowych w kolejnych okresach programowania oraz uwzględnia rekomendacje i wnioski zawarte w audycie krajobrazowym. Plan jako element systemu planowania przestrzennego, pełni istotną rolę koordynacyjną między planowaniem na szczeblu krajowym a planowaniem metropolitalnym i miejscowym, nie będąc jednocześnie aktem prawa miejscowego i nie naruszając uprawnień gmin i związków metropolitalnych w zakresie gospodarowania przestrzenią.

Głównymi wyzwaniem rozwoju przestrzennego województwa jest m.in. przeciwdziałanie procesom depopulacji ośrodków miejskich oraz peryferyzacji obszarów wiejskich, wzmocnienie transportowej dostępności regionu, zwiększenie jakości i integracja publicznego transportu zbiorowego. Dodatkowo, będąc kompendium wiedzy o regionie, spełnia rolę informacyjno-poznawczą dla wspólnot samorządowych wszystkich poziomów i potencjalnych inwestorów. Odnosi się m.in. do systemu obszarów chronionych, w tym obszarów ochrony środowiska, przyrody i krajobrazu kulturowego, uzdrowisk, dziedzictwa kulturowego i zabytków oraz dóbr kultury współczesnej.

W dokumencie wytyczono cele, kierunki rozwoju przestrzennego oraz zasady zagospodarowania i kształtowania przestrzeni województwa. Odnośnie dziedzictwa kulturowego został wyznaczony **Cel szczegółowy V - Region o dobrze zachowanym dziedzictwie kulturowym:**

Kierunki działań i działania

V.1. Zachowanie materialnych zasobów dziedzictwa kulturowego, m.in. poprzez:

V.1.1. identyfikację i dokumentowanie zachowanego zasobu dziedzictwa kulturowego regionu, w tym m.in. kontynuacja:

- ✓ opracowania i aktualizacji gminnych ewidencji zabytków;
- ✓ opracowania katalogu lokalnych form architektonicznych;
- ✓ opracowania list dóbr kultury współczesnej.

V.1.2. monitorowanie stanu zachowania i planowanie działań na rzecz właściwego utrzymania i przeciwdziałania zagrożeniom dla dziedzictwa kulturowego regionu, w tym m.in.:

- ✓ realizację obowiązku sporządzania i aktualizacji gminnych i powiatowych programów opieki nad zabytkami;
- ✓ sporządzanie studiów historyczno-urbanistycznych dla historycznych założeń przestrzennych.

V.1.3. zapewnienie ochrony prawnej dziedzictwa kulturowego regionu, w tym m.in.:

- ✓ podejmowanie działań na rzecz utrzymania ustanowionych form ochrony dla zabytków:
  - wpisanych do rejestru zabytków nieruchomych;
  - parków kulturowych: Miasto Tkaczy w Zgierzu, Wzgórze Zamkowe w Sieradzu, Etnograficznego podregionu kutnowskiego związanego z poetą romantycznym Józefem Bohdanem Zaleskim w Leszczynku, Ulicy Piotrkowskiej w Łodzi;
  - pomników historii: Łowicz - Bazylika Katedralna p.w. Wniebowzięcia NMP, Zespół - Opactwa Cystersów w Sulejowie, Łódź - wielokulturowy krajobraz miasta przemysłowego, Nieborów i Arkadia- zespół pałacowo - ogrodowy i ogród sentymentalno-romantyczny;
- ✓ kontynuację procesu wpisywania do rejestru zabytków nieruchomych;
- ✓ zapewnienie ochrony wyznaczonym dobrom kultury współczesnej, w szczególności o znaczeniu ponadlokalnym: Akademia Sztuk Pięknych (z galerią rzeźby) w Łodzi, zespół urbanistyczny osiedla Radogoszcz – Wschód w Łodzi, założenie przestrzenne Szpitala - Pomnika Centrum Zdrowia Matki Polki (z pomnikiem Matki Polki) w Łodzi, Ogród Botaniczny im. J. Mowszowicza w Łodzi, Pomnik

Ofiar Faszyzmu (element Mauzoleum Martyrologii i Walki na Radogoszczu) w Łodzi, Pomnik Martyrologii Dzieci w Łodzi, Muzeum Stacja i Pomnik „Radegast” w Łodzi, Pomnik Czynu Rewolucyjnego w Łodzi, Pomnik Łodzian Przełomu Tysiącleci w Łodzi, „Ławeczka Tuwima” w Łodzi, Pomnik Odzyskania Niepodległości w Koluszkach, Pomnik „Wieczna Miłość” w Wieluniu;

- ✓ stanowanie ochrony zabytków w mpzp, w szczególności z uwzględnieniem określenia zasad zapewniających:
  - zachowanie autentyzmu i integralności zabytków, przywracanie ich do jak najlepszego stanu oraz zapobieganie zagrożeniom i ochronę, w szczególności przy realizacji inwestycji;
  - wykorzystanie zabytków z poszanowaniem i eksponowaniem ich wartości;
  - utrzymanie i tworzenie właściwego sąsiedztwa dla zabytków, w szczególności eliminowanie konfliktów i uciążliwości ograniczających możliwość korzystania z zabytku i trwałego zachowania jego wartości;
  - ochronę ekspozycji historycznych sylwet i panoram, w szczególności zachowanie w niezakłóconej postaci otwarcie oraz osi widokowych na zabytki i z zabytków;
  - wyznaczania stref ochronnych, w których obowiązują ograniczenia dotyczące sposobu zagospodarowania terenu oraz rodzaju dopuszczalnej działalności gospodarczej.

V.1.4. wzmacnianie ochrony obszarowej dla szczególnie cennych form zabytkowego krajobrazu kulturowego regionu, w tym m.in.:

- ✓ wytypowanych obszarów charakterystycznych dla tradycji osadniczej regionu, odznaczających się szczególnymi wartościami: Sulejów - Podklasztorze, Spała - Inowłódz, Bąkowa Góra - Majkowice, Uniejów - Spycimierz, Besiekiery, rejon Boguszyce (Boguszyce - Stare Byliny), Las Łągiewnicki, Śladami Reymonta - Lipce Reymontowskie, dolina Moszczenicy (Byszewy - Stare Skoszewy), dolina Proсны (Bolesławiec - Chróścín), młyny nad Grabią, Nowosolna - założenie przestrzenne, założenie przestrzenne z zespołem pałacowym w Wolborzu, Sieradz - układ urbanistyczny z zespołami sakralnymi, Warta - układ urbanistyczny z zespołami sakralnymi, układ urbanistyczny Jeżowa, układ przestrzenny Pabianic, układ przestrzenny Gidle - Pławno, Ruda - Popioły - zespół willi letniskowych, Posiadła wodno - fabryczne w dolinie rzeki Jasień, południowa część ul. Piotrkowskiej w Łodzi, Drzewica - układ przestrzenny (miasto z zamkiem), założenie przestrzenne Złoczewa, Ożarów - Kocilew, założenie przestrzenne Żarnowa z zespołem kościoła i Szwedzką Górą, Ozorków klasycystyczny (układ przestrzenny), osiedle kolejowe w Zduńskiej Woli-Karsznicach, osiedle pracowników kolei w Koluszkach, Pole bitwy nad Rawką, śladami Prymasów, Zawiszy, Walewskiej i Napoleona – rejon gmin: Łowicz, Zduny, Kiernozia, Bielawy, archeologiczne: osada Krakówek w Brzezinach, Stara Rawa – Dzwonkowice, wokół zbiornika Jeziorsko, Konopnica-Strobin, Krzętle, „Wioska Lutomiersk”, Burzenin-Witów, Kamion-Toporów-Przywóz, w Wieruszowie i Rawie Mazowieckiej.

V.1.5. wzmacnianie rangi ochrony unikatowych komponentów dziedzictwa kulturowego regionu, w tym m.in.:

- ✓ umieszczanie na Liście Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego UNESCO, m.in. cmentarza żydowskiego w Łodzi;
- ✓ ustanowienie pomników historii w odniesieniu do obiektów i zespołów odznaczających się wyjątkowymi wartościami zabytkowymi (utrwalonymi w powszechnej świadomości) i znaczeniem dla dziedzictwa kulturowego kraju, w szczególności są to: cerkiew św. Aleksandra Newskiego w Łodzi, zespół osadniczo - przestrzenny Tum - Łęczycza, grupa XVI-wiecznych drewnianych kościołów wieluńskich, zespół XVI-wiecznego drewnianego kościoła p.w. św. Stanisława w Boguszycach, układ urbanistyczny Piotrkowa Trybunalskiego, układ urbanistyczny Wielunia, a także zespół kościoła romańskiego w Strońsku, zespół klasztorny filipinów z sanktuarium św. Rodziny w Studziannej - Poświętnem, zespoły sakralne (z sanktuarium maryjnym dominikanów) w Gidlach, zespół zamku w Oporowie.

V.1.6. poprawę stanu zachowania i właściwe wykorzystanie dziedzictwa kulturowego regionu, w tym m.in.:

- ✓ rewitalizację historycznych założeń przestrzennych miejskich i wiejskich (w tym miast ogrodów), z uwzględnieniem zachowania specyficznych cech ich struktury budowlanej i nadania odpowiedniego standardu estetycznego przestrzeniom publicznym, przy założeniu ograniczania barier architektonicznych;
- ✓ konserwację, restaurację i rewaloryzację zabytków, szczególnie reprezentatywnych i zagrożonych zniszczeniem (nieużytkowanych lub użytkowanych niewłaściwie);

- ✓ zapewnienie wykorzystania zabytków, z uwzględnieniem wyeksponowania ich wartości oraz dostępności turystycznej, a także zagospodarowanie zabytków nieużytkowanych, w szczególności na cele społeczne.

V.2. Zachowanie niematerialnych zasobów dziedzictwa kulturowego, m.in. poprzez:

V.2.1. wzmacnianie walorów zidentyfikowanych podregionów kulturowych: łęczyckiego, łowickiego, opoczyńskiego, piotrkowskiego, sieradzkiego, rawskiego i wieluńskiego, z ich głównymi ośrodkami, w tym m.in.:

- ✓ identyfikację i utrwalanie specyficznych przejawów kultury ludowej, w szczególności:
  - wspieranie i promocję lokalnych aktywności w zakresie kultywowania różnych przejawów tradycji ludowych (obrzędowość, legendy, gwara, strój, muzyka, kulinaria, rzemiosło i rękodzieło artystyczne etc.);
  - wspieranie działalności oraz promocję istniejących, a także tworzenie nowych skansenów (m.in. istniejących - Maurzyce, Łowicz, Lipce Reymontowskie, Uniejów, Sieradz, Tomaszów Mazowiecki, Tum - Kwiatkówka, a także nowo tworzonych - Złaków Kościelny);
  - wspieranie działalności oraz promocję istniejących, a także tworzenie nowych muzeów, izb muzealnych i galerii plenerowych (gromadzących zbiory specyficzne dla dziedzictwa kulturowego regionu);
- ✓ promocję unikatowych i specyficznych form tradycji, w szczególności:
  - procesji Bożego Ciała w Łowiczu oraz zwyczaju układania dywanów kwiatowych w procesji Bożego Ciała w Spycimierzu, wpisanych na Krajową Listę Niematerialnego Dziedzictwa UNESCO;
  - wytworów rzemiosła i sztuki ludowej (m.in. kowalstwa artystycznego, garncarstwa, wikliniarstwa, tkactwa, hafciarstwa, wycinankarstwa, rzeźbiarstwa), w tym wzornictwa łowickiego, ceramiki bolimowskiej, łęczyckiej rzeźby o tematyce demonicznej;
  - tradycyjnych produktów regionalnych.

V.2.2. wzmacnianie tradycji wywodzących się z doby XIX-wiecznego uprzemysłowienia w oparciu o zachowane zabytki, w tym m.in.:

- ✓ pasma Kolei Warszawsko-Wiedeńskiej, z wykorzystaniem obiektów kolejnictwa: w Skierniewicach, Gąłkowie, Lipcach Reymontowskich, Koluźkach, Piotrkowie Trybunalskim;
- ✓ dziedzictwa postindustrialnego regionu (ze szczególnym uwzględnieniem MOF Łodzi), w postaci XIX-wiecznych zespołów fabrycznych, rezydencjonalno-przemysłowych, osad tkackich (m.in. w Łodzi, Aleksandrowie Łódzkim, Ozorkowie, Pabianicach, Piotrkowie Trybunalskim, Tomaszowie Mazowieckim, Zelowie, Zduńskiej Woli, Zgierzu) oraz skansenów (m.in. Łódzkiej Architektury Drewnianej w Łodzi oraz w obrębie parku kulturowego „Miasto Tkaczy” w Zgierzu);
- ✓ Staropolskiego Okręgu Przemysłowego, z wykorzystaniem zabytków związanych z historycznymi formami przemysłu, m.in. zabytkowych pieców i młynów w okolicach Inowłódza, Drzewicy i Przedborza.

V.2.3. kreowanie sieci ośrodków historycznych o randze europejskiej, krajowej, regionalnej i lokalnej w tym m.in.:

- ✓ wzmacnianie instytucji kultury działających w ośrodkach historycznych, odpowiednio do rangi:
  - zasięgu ponadregionalnym: w Łodzi (m.in. Muzeum Sztuki, Centralne Muzeum Włókiennictwa, Muzeum Kinematografii), Piotrkowie Trybunalskim, Sieradzu, Łęczycy, Łowiczu i Wieluniu;
  - o zasięgu regionalnym: w Kutnie, Opocznie, Pabianicach, Radomsku, Rawie Mazowieckiej, Skierniewicach, Tomaszowie Mazowieckim, Uniejowie, Wieruszowie, Wolborzu i Zgierzu;
  - o zasięgu lokalnym: w Bełchatowie, Brzezinach, Działoszynie, Łasku, Poddębicach, Przedborzu, Oporowie, Warcie, Zduńskiej Woli;
- ✓ poprawę dostępności i podnoszenie jakości usług kulturalnych w istniejących instytucjach kultury, w tym podnoszenie standardu infrastruktury kultury, wykorzystanie nowych technologii komunikacji i rozwijanie współpracy pomiędzy instytucjami.

5 UWARUNKOWANIA WEWNĘTRZNE OCHRONY DZIEDZICTWA KULTUROWEGO

5.1 Relacje gminnego programu opieki nad zabytkami z dokumentami wykonanymi na poziomie gminy (analiza dokumentów programowych gminy)

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Miasta Łęczycy wykazuje zgodność z opisanymi poniżej dokumentami strategicznymi i planistycznymi wykonanymi na poziomie gminy.

5.1.1 Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Miasto Łęczycy na lata 2017-2023

Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Miasto Łęczycy na lata 2017-2023 został przyjęty Uchwałą nr LIV/306/2017 Rady Miejskiej w Łęczycy z dnia 31 lipca 2017 r.

W dokumencie wskazano jeden zwarty przestrzennie obszar rewitalizacji, wydzielony ze zdiagnozowanego wcześniej obszaru zdegradowanego, który stanowi 1 424 km² (15,9%) powierzchni i jest zamieszkały przez 4213 (29,23%) mieszkańców miasta. Obszar rewitalizacji ograniczony został ulicami: ul. Sienkiewicza od skrzyżowania z ul. Odnowiciela, wzdłuż starego koryta rzeki Bzury i na zachód od niego w kierunku południowym, aż do ul. Staromiejskiej, biegnąc wzdłuż niej w kierunku zachodnim do zbiegu z ul. Ozorkowskie Przedmieście, a następnie ul. Ozorkowskie Przedmieście do ul. Górniczej. Granica obszaru rewitalizacji biegnie dalej ul. Górniczą, aż do linii kolejowej i dalej wzdłuż niej na północ, aż do przecięcia z ul. Lotniczą, następnie ul. Lotniczą do ul. Belwederskiej, od niej na wschód do ul. Związku Walki Młodych, a następnie do ul. Bitwy nad Bzurą i nią na północ, do skrzyżowania znów z ul. Belwederską. Dalej granica obszaru rewitalizacji biegnie wzdłuż ul. Belwederskiej na wschód do ul. Sienkiewicza i dalej do skrzyżowania z ul. Odnowiciela.

W granicach obszaru rewitalizacji znalazły się cztery jednostki funkcjonalno-przestrzenne:

1. Obszary centralne miasta z historyczną zabudową, pełniące funkcje mieszkalne, usługowe, niską zabudową małomiasteczkową, obiektami komunalnymi i obiektami zabytkowymi,
2. Obszary centralne miasta z zabudową wielorodzinną, blokową wraz z infrastrukturą towarzyszącą,
3. Obszar zabudowy wielorodzinnej z kompleksem szkolno-sportowym,
4. Obszar zabudowy jednorodzinnej w obszarze ul. Bitwy nad Bzurą,
5. Obszary zalewów pokopalnianych, wraz z terenami hałd i zieleni nieurządzonej.

W Programie zawarte zostały cele strategiczne. Poniżej wymieniono te, które dotyczą ochrony dziedzictwa kulturowego.

Cel strategiczny 1. Poprawa jakości życia mieszkańców i wzmocnienie kapitału społecznego

Strategiczne kierunki działania:

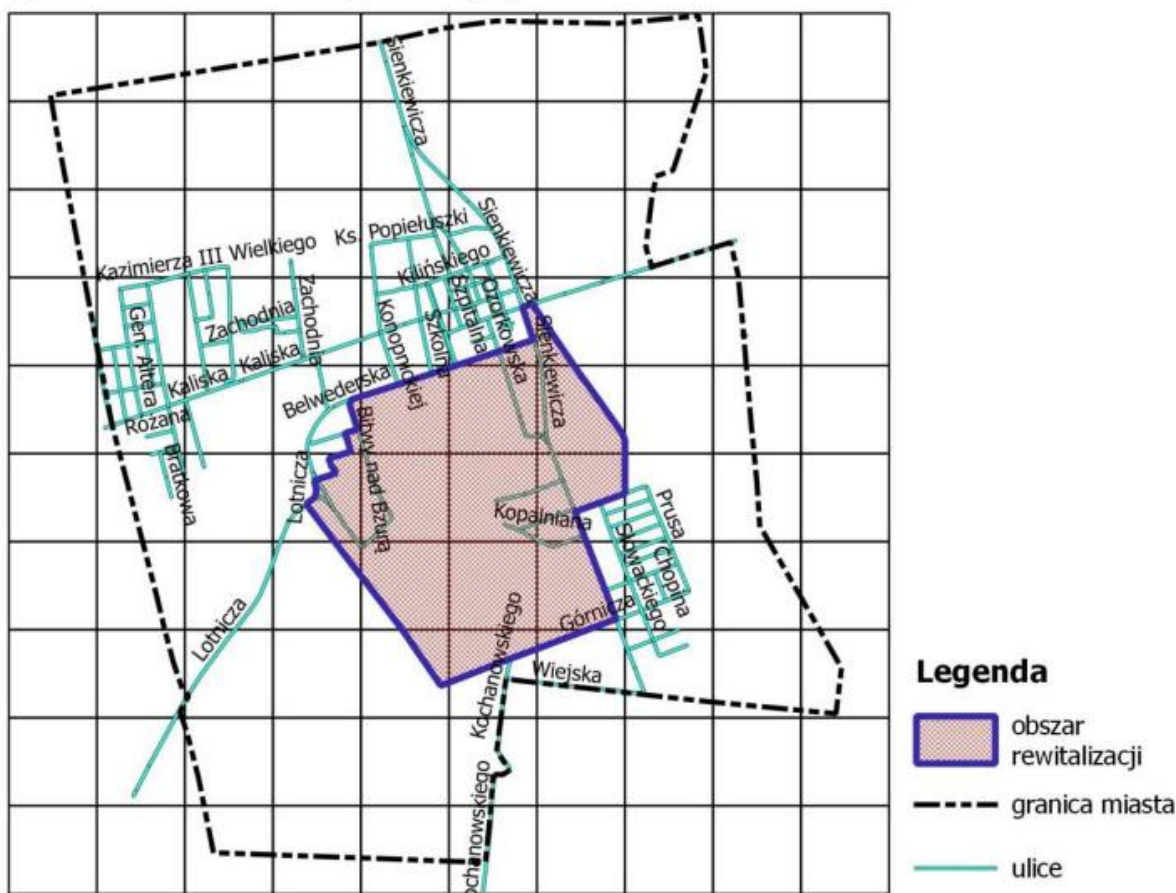
1.3. Wzmocnienie więzi społecznych i lokalnej tożsamości.

Cel strategiczny 2. Poprawa atrakcyjności gospodarczej i turystycznej

Strategiczne kierunki działania:

2.2. Poprawa infrastruktury turystyczno – rekreacyjnej.

2.3. Wzmocnienie i promowanie walorów przyrodniczych i kulturowych.

Ryc. 3. Obszar rewitalizacji miasta Łęczyca (Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Miasta Łęczyca na lata 2017-2023, s. 116).

Projekty:

Atrakcyjne przestrzenie publiczne w obszarze rewitalizacji. Głównym celem projektu będzie poprawa atrakcyjności przestrzeni publicznych oraz wykorzystanie dziedzictwa kulturowo-przyrodniczego obszaru rewitalizacji. Nowe formy zagospodarowania obszaru zbiorników wodnych zorientowane zostaną na rozwój funkcji rekreacyjnych, sportowych, kulturalnych, usługowych (o wspomagającym charakterze) oraz edukacyjnych i turystycznych (w ramach komplementarnego projektu). Ponadto celami szczegółowymi są m.in.:

- poprawa estetyki, krajobrazu i ładu przestrzennego obszaru rewitalizacji;
- wzrost atrakcyjności turystycznej obszaru rewitalizacji w oparciu o potencjał przyrodniczy, kulturowy i dziedzictwo poprzemysłowe miasta;
- rozwój zróżnicowanej oferty rekreacyjno-turystycznej dedykowanej zarówno mieszkańcom obszaru rewitalizacji, jak i szerzej mieszkańcom Łęczycy i turystom;
- wewnętrzną i zewnętrzną integrację przestrzenno-funkcjonalną obszaru rewitalizacji;
- wykreowanie miejsca spotkań i wzmocnienie pozytywnego wizerunku miasta.

Weekend w Łęczycy z Łódzką Koleją Aglomeracyjną. Projekt zakłada podjęcie działań zintegrowanych i wieloaspektowych. Powinien składać się między innymi z takich przedsięwzięć jak:

- przygotowanie zintegrowanej oferty rekreacyjnej i turystycznej o charakterze jednodniowym, dedykowanej preferencjom mieszkańca i turysty z Aglomeracji Łódzkiej, w zakresie dostępności zewnętrznej wspartej promocją przejazdu ŁKA do Łęczycy;
- dystrybucja przygotowanej oferty wśród potencjalnych adresatów oraz dostępność informacji w punktach węzłowych skupiających ruch turystyczny (dworzec kolejowy w Łęczycy, oraz dworce kolejowe na trasie ŁKA);
- wypracowanie porozumienia z Łódzką Koleją Aglomeracyjną w zakresie promocyjnych, cyklicznych i regularnych przejazdów ŁKA do Łęczycy;

- opracowanie programu szkoleń dla młodzieży (docelowo także dla innych grup mieszkańców z obszaru rewitalizacji) w zakresie atrakcyjnego przewodnictwa miejskiego (np.: we współpracy z Uniwersytetem Łódzkim, szkolenie mogłoby kończyć się certyfikowanym zaliczeniem potwierdzonym marką Miasta Łęczycy i marką Uniwersytetu Łódzkiego) oraz animacji sportowej i kulturalnej w obszarze rewitalizacji;
- wdrożenie programu przewodnictwa miejskiego w szkołach ponadpodstawowych w Łęczycy i opracowanie systemu motywacyjnego dla młodzieży w zakresie realizacji przewodnictwa miejskiego;
- promocja zintegrowanego produktu turystycznego w mediach regionalnych za pośrednictwem komunikatów edukacyjnych i narzędzi konkursowych wypracowanych w drodze porozumienia z ŁKA.

Budowa i aranżacja ścieżek tematyczno – edukacyjnych. Zakres realizacji zadań w tym projekcie służyć będzie kompleksowej rewitalizacji i obejmować będzie:

- zaprojektowanie i wytyczenie w obszarze rewitalizacji tematycznych szlaków pieszych i rowerowych dotyczących m.in. historii miasta, dziedzictwa kulturowego i przemysłowego Łęczycy, ekologii i zdrowia;
- prace inwestycyjne związane z budową tematycznych szlaków pieszych i rowerowych;
- opracowanie, komplementarnej względem głównych atrakcji turystycznych, programów edukacji historyczno-kulturowej skierowanej do różnych grup odbiorców;
- opracowanie programów ekologiczno-zdrowotnych dedykowanych osobom starszym;
- budowa stacji rowerowych i systemu roweru miejskiego wspierających turystykę aktywną;
- opracowanie cyklu szkoleń dla mieszkańców obszaru rewitalizacji w zakresie przewodnictwa po Łęczycy i Ziemi Łęczyckiej;
- organizacja i realizacja zajęć edukacji kulturowej w przestrzeni miasta;
- organizacja i realizacja zajęć ruchowych poprawiających stan zdrowia fizycznego i psychicznego osób starszych.

Zintegrowana strategia rozwoju produktów turystycznych Łęczycy. Głównym celem projektu jest integracja społeczności lokalnej działającej na rzecz rozwoju rewitalizowanego obszaru poprzez wypracowanie w środowisku lokalnym kompleksowej i zintegrowanej koncepcji rozwoju turystyki w Łęczycy. Podstawowe cele tego działania to:

- integracja społeczna mieszkańców obszaru rewitalizowanego wokół produktów turystycznych Łęczycy;
- stworzenie wspólnej oferty turystyczno-rekreacyjnej z podmiotami funkcjonującymi w Łęczycy i jej otoczeniu;
- wzmocnienie wewnętrznej kooperacji podmiotów z Ziemi Łęczyckiej na rzecz rozwoju rewitalizowanego obszaru;
- integracja i intensyfikacja działań promocyjnych i marketingowych;
- stworzenie produktów lokalnych i „gadżetów” promujących Łęczycę i rozwój sieci ich dystrybucji,
- stworzenie spójnego systemu identyfikacji wizualnej miasta, będącego podstawą wizualizacji atrakcji i produktów turystycznych;
- wzmacnianie poczucia tożsamości i współodpowiedzialności za miasto.

5.1.2 Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Łęczycy

Studium jest podstawowym dokumentem dla władz samorządowych gminy, na podstawie którego prowadzona ma być polityka i strategia działań, przede wszystkim w sferze zagospodarowania przestrzennego, ale także w sferze społeczno-gospodarczej i ekologicznej, które bezpośrednio lub pośrednio wpływają na kształtowanie struktury przestrzennej i układu funkcjonalno-przestrzennego. W przypadku istotnych zmian uwarunkowań lub dokonania znaczących odstępstw od ustaleń niniejszego Studium, należy przystąpić do kolejnych jego aktualizacji. Między innymi dlatego celowe jest dokonywanie oceny aktualności Studium co najmniej raz w ciągu kadencji Rady Miejskiej, co zresztą wynika także z obowiązujących przepisów.

Studium Uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta Łęczycy zostało przyjęte przez Radę Miasta Łęczycy uchwałą Nr XXXIX/276/2001 z dnia 26 października 2001 r. W kolejnych latach

studium było kilkakrotnie zmieniane. Ostatnia zmiana została podjęta uchwałą nr LVI/314/2021 Rady Miejskiej w Łęczycy z dnia 25 listopada 2021 r.

W Studium w części uwarunkowania omówione zostało środowisko kulturowe Łęczycy. Wymieniono jego elementy objęte ochroną: obiekty wpisane do rejestru zabytków, obiekty wpisane do gminnej ewidencji zabytków, stanowiska archeologiczne, pomniki i miejsca pamięci narodowej.

Zaproponowano ustanowienie Pomnika Historii na terenie kolegiaty w Tumie i grodziska. Znalazła się w nim też informacja o planowanej sztandarowej inwestycji dla gminy Łęczycy w dziedzinie ochrony dziedzictwa kulturowego jaką ma stać się Piastowski Park Kulturowy.

W części dotyczącej kierunków zagospodarowania wyznaczono następujące linie postępowania w stosunku do krajobrazu kulturowego miasta:

- ochronę terenu przed nadmiernym zainwestowaniem i penetracją;
- ograniczenie form zabudowy oraz wysokości zabudowy,
- nawiązanie nowej zabudowy do układu urbanistycznego miasta,
- zachowanie zasadniczych elementów historycznego rozplanowania miasta - dostosowania nowej zabudowy do historycznej kompozycji przestrzennej w zakresie skali i formy zabudowy, przy założeniu harmonijnego współistnienia tkanki historycznej i współczesnej,
- dążenie do zachowania historycznego układu przestrzennego,
- ochronę ciągów, punktów i przedpoli widokowych,
- niezabudowywanie eksponowanych widokowo kulminacji terenu,
- wkomponowanie zabudowy w istniejącą rzeźbę terenu,
- ograniczenie do niezbędnego minimum prac ziemnych zmieniających naturalne ukształtowanie terenu;
- ochronę roślinności porastającej skarpy.

Sposób ochrony obiektów wpisanych do rejestru zabytków, zarówno nieruchomości jak i archeologicznych, oparto na zapisach Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

W stosunku do obiektów wpisanych do GEZ powołano się na zapisy ustawy z dnia 7 lipca 1994 r. prawo budowlane, z której wynika, że pozwolenie na budowę lub rozbiórkę obiektu budowlanego wydaje właściwy organ w uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Ponadto zapisano konieczność uwzględniania obiektów wpisanych do GEZ w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego.

Ochronę dziedzictwa archeologicznego zapisano jako następujące postulaty: tereny, na których występują stanowiska archeologiczne zostaną wolne od zabudowy. Postulat ten nie dotyczy terenów już zabudowanych i terenów, które winny zostać zabudowane ze względu na właściwe kształtowanie układu przestrzennego miasta. Obszary występowania stanowisk archeologicznych winny być zagospodarowywane zielenią. Mimo, iż ustawa z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, dopuszcza inwestycje na tych obszarach (pod warunkiem poprzedzenia ich badaniami archeologicznymi), to jednak najwłaściwszą formą ochrony zabytków archeologicznych jest pozostawienie ich w miejscu występowania.

Ponadto w Studium wyznacza następujące strefy ochronne:

- strefa ścisłej ochrony konserwatorskiej „A”: centrum miasta wraz z rynkiem;
- strefy pośredniej ochrony konserwatorskiej „B”: tereny po południowej stronie ul. Belwederskiej wraz z parkiem miejskim;
- teren kolejki wąskotorowej;
- strefa ekspozycji widokowej obejmuje widok na parki miejski;
- strefy ochrony stanowisk archeologicznych: zgodnie z wykazem stanowisk archeologicznych;
- strefy ochrony archeologicznej;
- tereny wokół stanowisk (z wyłączeniem stanowisk nowożytnych).

W ramach wyżej wymienionych stref ustala się:

- w strefie ścisłej ochrony konserwatorskiej „A” - zachowanie zabytkowych obiektów i zespołów zabudowy składających się na lokalne dziedzictwo kulturowe oraz dążenie do ich wyeksponowania;
- w strefie pośredniej ochrony konserwatorskiej „B” - zahamowanie procesów degradacji zabytków oraz zapobieganie negatywnym zmianom fizjonomycznym w obszarach posiadających wartości kulturowe;

- w strefie ekspozycji widokowej w sporządzanych miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego należy zapewnić odpowiednie warunki ekspozycji wartościowych obiektów i zespołów, poprzez zachowanie bądź przywrócenie widoku na dany obiekt lub zespół, w drodze odpowiedniego kształtowania jego przedpoła, tła i kulis;
- w strefach ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych - obowiązek uzyskania do projektu każdej inwestycji kubaturowej opinii właściwego konserwatora zabytków, która jest wiążąca w zakresie szczegółowych warunków zagospodarowania i zabudowy, odnoszących się do projektowanej inwestycji. Zgodnie z art. 36 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami działania inwestycyjne w strefach ścisłej ochrony konserwatorskiej wymagają uzyskania pozwolenia Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, natomiast działania w strefach pośredniej ochrony konserwatorskiej oraz strefach ochrony widokowej podlegają opiniowaniu przez Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Dodatkowo zwrócono uwagę na elementy kompozycji przestrzennej: osie widokowe i wglądy widokowe. Podkreślono konieczność kształtowania zabudowy i zagospodarowania terenu, tak aby przyjęte rozwiązania chroniły, podkreślały i wzmacniały wartości kompozycyjne tych obiektów i obszarów. Zwrócono uwagę, że należy prowadzić działania mające na celu harmonizowanie relacji i zależności pomiędzy wyznaczonymi obiektami, a ich otoczeniem. Na wyznaczonych kierunkach osi widokowych do zachowania należy przestrzegać zasady nieprzesłaniania widoku wyznaczonego przez daną oś.

W szczegółowych kierunkach zagospodarowania przestrzennego dla terenów zabudowy mieszkaniowej wielorodzinnej i usługowej w strefie śródmiejskiej zapisano m.in. następujące zasady:

- dominującą funkcją tych terenów jest funkcja związana z mieszaną zabudową mieszkaniową i usługową. Wiodącymi funkcjami na terenach MS są zabudowa mieszkaniowa jedno i wielorodzinna oraz usługi nieuciążliwe. Na terenach MS ustala się zachowanie historycznego układu urbanistycznego miasta wpisanego do gminnej ewidencji zabytków oraz utrzymanie historycznej zabudowy śródmiejskiej.

Ustala się następujące kierunki zagospodarowania przestrzennego obszarów funkcjonalnych:

- utrzymanie i rozwijanie:
  - funkcji mieszkaniowej z zabudową wielorodzinną o wysokiej i średniej intensywności, z zakazem nowej zabudowy o niskiej intensywności zabudowy tj. szeregowej i bliźniaczej,
  - usług podstawowych obsługujących poszczególne zespoły zabudowy,
  - usług miejskich;
- zakaz lokalizowania obiektów i inwestycji mogących znacząco oddziaływać na środowisko z wyłączeniem inwestycji celu publicznego w zakresie łączności i infrastruktury technicznej;
- ochrona historycznej struktury przestrzennej wraz z istniejącymi obiektami stanowiącymi dobra kultury oraz ochrona istniejących zespołów zieleni;
- ochrona obiektów obejmuje przeprowadzanie remontów modernizacyjnych, z ewentualnymi zmianami funkcji obiektów oraz dostosowaniem standardów użytkowych i wyposażenia tych obiektów do współczesnych potrzeb;
- korygowanie, przy remontach modernizacyjnych, formy architektonicznej obiektów trwałych dysharmonijnych z otoczeniem, poprawa ich detalu i kolorystyki;
- eliminowanie (prowadzące do odzyskiwania wolnych terenów i obiektów):
  - zagospodarowania terenu kolidującego w sposób istotny z funkcjami obszaru,
  - zabudowy, która utraciła wartość techniczną i użytkową, a nie przedstawia wartości kulturowych,
  - obiektów tymczasowych, zwłaszcza dysharmonijnych z otoczeniem bądź blokujących tereny cenne z punktu widzenia możliwości ich efektywniejszego wykorzystania,
  - w obiektach istniejących, funkcji kolidujących w sposób istotny z funkcjami strefy i adaptowanie tych obiektów na cele z nimi niesprzeczne;
- odpowiednie kształtowanie zieleni w otoczeniu zabudowy, z udziałem zadrzewień i zakrzewień, ze szczególnym uwzględnieniem obiektów o wysokich wartościach kulturowych, w celu wyeksponowania tych obiektów; w przypadku obiektów dysharmonijnych w stosunku do otoczenia, wprowadzanie zieleni osłonowej;

- wprowadzanie i utrzymywanie zieleni publicznej, w tym zieleni w otoczeniu pieszych ciągów spacerowych i tras rowerowych.

5.1.3 Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Łęczycy

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wraz z aktami wykonawczymi określa przedmiot, formy i zasady ochrony zabytków i opieki nad nimi. Ustawa o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym wraz z aktami prawnymi określa procedurę sporządzania i zakres merytoryczny miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego. Obie te ustawy wraz z ww. aktami dają narzędzie ochrony zabytków - miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego (MPZP). Ustawy te stanowią także podstawę uczestnictwa wojewódzkiego konserwatora zabytków w procedurze sporządzania miejscowych planów.

Ochrona dziedzictwa kulturowego i zabytków w MPZP dotyczy nie tylko konkretnych obiektów i obszarów zabytkowych, lecz także wszelkich aspektów zagospodarowania przestrzennego ustalanego w planie dla całego obszaru opracowania.

Zgodnie z treścią art. 18 i art. 19 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami ochronę zabytków i opiekę nad zabytkami uwzględnia się m.in. przy sporządzaniu MPZP.

Zgodnie z powyższym MPZP Miasta Łęczycy jako akty prawa miejscowego stanowią podstawę planowania przestrzennego. Mają one wiążące i nadrzędne znaczenie dla gospodarki nieruchomościami. Ustalenia dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego i krajobrazu w MPZP powinny sprzyjać ochronie otoczenia zabytków przed zbyt intensywną działalnością gospodarczą oraz umożliwić uniknięcie inwestycji, które mogłyby zubożyć krajobraz kulturowy.

Obecnie na terenie miasta Łęczycy obowiązują trzy miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego, obejmujące w sumie 41,7 ha, co stanowi ok 4,7% powierzchni całego miasta. W poniższej tabeli przedstawiono obowiązujące plany miejscowe³. W planach nie zawarte zostały ustalenia ochrony zabytków.

Tabela 1. MPZP Miasta Łęczycy.

Lp.	Nazwa planu	Numer i data uchwały	Ustalenia ochrony zabytków
1.	MPZP obszarów „A” i „C” położonych po północnej stronie ulicy Kaliskiej na odcinku od torów kolejowych do ulicy 60 Pułku Piechoty Wielkopolskiej w Łęczycy	338/XLV/2002 z 12 czerwca 2002 r.	brak
2.	MPZP obszaru „B” położonego po południowej stronie ulicy Kaliskiej w Łęczycy	VIII/64/03 z dnia 23 kwietnia 2003 r.	brak
3.	MPZP miasta Łęczycy	X/87/03 z dnia 30 czerwca 2003 r.	brak

³ <https://mleczyca.e-mapa.net/>

Ryc. 4. Pokrycie terenu miasta Łęczyca MPZP (źródło: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Łęczyca, s. 129).

5.1.4 Łęczyca, gm. Łęczyca, pow. Łęczycki. Studium Ochrony Wartości Kulturowej

Dokumentacja wykonana w 2021 r. przez Narodowy Instytut Dziedzictwa, Pracownię Terenową w Łodzi w ramach realizacji zadania 1.1.3. „Krajowego programu ochrony zabytków i opieki nad zabytkami na lata 2019-2022”.

W dokumencie zawarto ustalenia zakresu ochrony dla całego obszaru opracowania

Zabytki archeologiczne

- Na mapie w skali 1:2000 zaznaczono 9 stanowisk archeologicznych, których lokalizacja jest rozpoznana oraz dwie strefy ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych, oraz dwa obszary proponowane do objęcia ochroną poprzez wpis do rejestru zabytków archeologicznych. Oznaczenia obiektów archeologicznych przyjęto za dokumentacją Archeologicznego Zdjęcia Polski. Są to oznaczenia symboliczne (trójkąt, małe koło, duże koło) lub przedstawiające hipotetyczny zasięg stanowiska. Dane dotyczące powierzchni obiektów oraz ich zabytkowej zawartości mogą ulec zmianie w trakcie prowadzenia badań wykopaliskowych. Ponadto nie należy wykluczać możliwości odkrycia nowych stanowisk, których istnienie nie zostało ujawnione w czasie wcześniejszych poszukiwań archeologicznych. W wypadku stanowisk oznaczonych na mapie, obszarów chronionych i ich bezpośredniego sąsiedztwa wszelkie zamierzenia inwestycyjne związane z koniecznością prowadzenia prac ziemnych należy uzgadniać z Łódzkim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków (ŁWKZ), który wskaże rodzaj i tryb ewentualnych badań archeologicznych (art. 31 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r., o ochronie zabytków i opiece nad Zabytkami).

Zabytki nieruchome

- Zakłada się bezwzględne zachowanie sylwety miasta z jej dominantami oraz utrzymanie dotychczasowej wysokości zabudowy mieszkalnej i gospodarczej.
- Zakłada się bezwzględne zachowanie historycznie ukształtowanego układu przestrzennego dawnego miasta lokacyjnego z przekształceniami wynikającymi z XIX-wiecznej regulacji miasta po zniesieniu murów i ukształtowaniu otaczających stare miasto czterech ulic.
- Zakłada się wprowadzanie nowej zabudowy na zasadzie uzupełniania historycznych pierzei i siedlisk oraz ich kontynuacji.
- Zakłada się ochronę panoram oraz osi widokowych: historycznie najważniejszego widoku na miasto od północy i północnego wschodu oraz widoku od północy z drogi krajowej na miasto z sylwetą wieży zamkowej. Wymagane kształtowanie ewentualnej nowej zabudowy, aby jej skala nie była konkurencyjna w stosunku do obecnej sylwety miejscowości.

Strefy ochrony konserwatorskiej

W celu ochrony historycznego układu przestrzennego i dziedzictwa archeologicznego, proponuje się pozostawienie, z niewielkimi korektami, systemu trzech stref ochrony konserwatorskiej wprowadzonego na podstawie wcześniejszych opracowań i uwzględnionych w Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Łęczycy z 2021 r. oraz uzupełnienie go o dwie strefy zapewniające ochronę dziedzictwa.

- 1) Strefa ochrony konserwatorskiej historycznego układu urbanistycznego (odpowiednik strefy „A” w Studium Uwarunkowań i Kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Łęczycy z 2021 r.)
- 2) Strefa ochrony konserwatorskiej wybranych cech historycznego układu urbanistycznego (odpowiednik strefy „B” w Studium (...) z 2021 r.)
- 3) Strefa ochrony konserwatorskiej ekspozycji sylwety wybranych elementów układu przestrzennego miasta.
- 4) Strefa ochrony stanowisk archeologicznych – poszerzona względem ustaleń Studium (...) z 2021 r.
- 5) Strefa ochrony stanowisk archeologicznych i ochrony wybranych elementów historycznego krajobrazu.

Strefy te winny być ustalone w studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania gminy oraz w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego (Ustawa z dnia 23 lipca 2003 r., o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, art. 19, punkt 3).

Proponowane zapisy dotyczące wartości zabytkowych i działań ochronnych na obszarach objętych strefami ochrony konserwatorskiej.

1. Strefa ochrony konserwatorskiej historycznego układu urbanistycznego - obejmuje swym zasięgiem miasto lokacyjne oraz otaczające go, wytyczone w XIX w. ulice zwane obecnie: Jana Kilińskiego, Jana Pawła II, Belwederska, Henryka Sienkiewicza, a także Przedrynek wraz z ulicą Poznańską, terenem klasztoru i kościoła bernardynów, obszar zwany Przedmieściem Poznańskim (Toruńskim). Strefa wyznaczona w niniejszym opracowaniu powtarza granice Strefy „A” wytyczonej w obowiązującym mpzp z 2013 r., z modyfikacjami wprowadzonymi w obowiązującym od 2021 r. Studium uwarunkowań (...) oraz niniejszym Studium (SOWK). Południowa granica strefy biegnie obecnie wzdłuż południowej linii rozgraniczającej ulicę Belwederską. Zabudowa pierzei południowej ulicy na odcinku między ulicami Ozorkowską a Jana Pawła II, wyłączona jest ze strefy. Celem powstania strefy jest zachowanie i utrzymanie oraz uczynienie oryginalnych struktur przestrzennych, historycznej zabudowy w układzie pierzejowym i tworzącej wnętrza urbanistyczne w granicach historycznego zagospodarowania przestrzennego.

Ustalenia zakresu ochrony, ogólne wytyczne i zasady zagospodarowania terenu:

- Zakłada się bezwzględny priorytet wymagań i ustaleń konserwatorskich nad względami wynikającymi z działalności inwestycyjnej, gospodarczej i usługowej w obrębie tak zdefiniowanej strefy.
- Wszelka działalność związana z obiektami zabytkowymi i ich otoczeniem, w tym także zmiana funkcji i przeznaczenia obiektów winna być prowadzona w oparciu o wydane indywidualne wytyczne konserwatorskie poprzedzone badaniami historyczno-architektonicznymi oraz ekspertyzami stanu technicznego;
- Ochronie podlega: sylweta miejscowości, zachowana historyczna kompozycja układu urbanistycznego miejscowości i jego główne elementy: historyczna substancja budowlana, układ placu rynkowego, linie zabudowy ulic i ich perspektywy, układ zespołu kościelnego, historyczny układ przestrzenny zamku,

zespołu klasztornej oo. dominikanów, oo. bernardynów wraz z ogrodami, teren dawnego klasztoru sióstr Norbertanek, kompozycje układów zieleni. Ochronie podlegają historyczne podziały własnościowe i sposób użytkowania gruntów, historyczna sieć ulic i zachowane podziały wewnętrzne.

- Ponadto ochronie podlegają:
  - ✓ rozplanowanie ulic i placów w historycznych liniach rozgraniczających,
  - ✓ historyczne linie regulacyjne, linie zabudowy i granice podziałów własnościowych,
  - ✓ historyczna zabudowa miejska,
  - ✓ charakter wnętrz miejskich określony przez elementy nawiązujące do lokalnej tradycji kształtowania zabudowy: gabaryty budynków, podziały elewacji, proporcje otworów, formy i pokrycie dachów oraz powiązania widokowe.

Zasady dotyczące form zabudowy i zagospodarowania terenu w strefie:

- nowe budynki dopełniające układ historycznej zabudowy oraz budynki podlegające zachowaniu i przebudowie winny mieścić się w gabarycie 3 kondygnacji nadziemnych w tym użytkowe poddasze;
- dachy o formie dwuspadowej z naczółkami przy odsłoniętych szczytach w układzie kalenicowym. Spadki dachów winny być dostosowane do otaczających budynków zabytkowych;
- w zależności od charakteru zabytkowej zabudowy w otoczeniu, spadki połączy dachowych winny wynosić od 30° do 45°;
- dopuszcza się doświetlenie pomieszczeń poddaszy za pomocą lukarn. Nie dopuszcza się stosowania okien połączy dachowych i dachów o formach mansardowych - obce w historycznym środowisku Łęczycy nie powinny występować na obszarze strefy ścisłej ochrony konserwatorskiej;
- pokrycia dachów materiałami tradycyjnymi, takimi jak dachówka ceramiczna i blacha w arkuszach;
- ściany budynków o fakturze gładkiego tynku z ewentualnym boniowaniem strefy parteru i z możliwością podziałów za pomocą ciągnionych profili gzymsów międzypiętrowych oraz podokiennych, a także z możliwością zastosowania ciągnionych opasek wokół okien;
- nie wyklucza się możliwości zastosowania trwałych okładzin kamiennych lub ceramicznych okładzin zewnętrznych w strefach cokołów;
- zakaz kształtowania elewacji budynków za pomocą okładzin z materiałów niezgodnych z historycznym charakterem budynku;
- kolorystyka ścian budynków w kolorach łagodnych, zbliżona do tynku wapiennego lub okładzin kamiennych;
- w toku remontów i zachowania części istniejącej zabudowy, odbiegającej charakterem form architektonicznych od form historycznego otoczenia winny być dokonane odpowiednie korekty form uwzględniające powyższe zasady;
- zachowuje się zabytkowe nawierzchnie bruków podlegające ochronie i niezbędnym naprawom. Powierzchnia średniowiecznego rynku łącznie z późniejszą częścią południową oraz w obszarze miasta lokacyjnego winna być pokryta kostką granitową.
- Zakłada się docelowe uzupełnienie pierzei rynkowej kubaturą bądź z wykorzystaniem zieleni.

2. Strefa ochrony konserwatorskiej wybranych cech historycznego układu urbanistycznego - obejmuje swym zasięgiem obszar tzw. Krakowskiego Przedmieścia - zamknięty w kwartale pomiędzy ulicami: Belwederską (wraz z jej południową pierzeją) i Ozorkowską (obiema pierzejami ulicy) wraz z parkiem miejskim i działką 1096/3. Strefę tworzy się w celu zahamowania procesów degradacji zabytków oraz zapobiegania negatywnym zmianom fizjonomycznym w obszarze posiadającym wartości historyczne.

Ustalenia zakresu ochrony i ogólne wytyczne.

- Zakłada się bezwzględny priorytet wymagań i ustaleń konserwatorskich nad względami wynikającymi z działalności inwestycyjnej, gospodarczej i usługowej w obrębie tak zdefiniowanej strefy.
- Ochronie podlega zachowana historyczna kompozycja układu urbanistycznego i jego główne elementy: przebieg ulic Ozorkowskiej i Belwederskiej, linie zabudowy ulic, ich perspektywy, historyczne podziały własnościowe i sposób użytkowania gruntów.
- Należy zachować zasadnicze proporcje wysokościowe kształtujące sylwetę zespołu przedmieścia z mieszaną zabudową kamienic i budynków parterowych, obowiązuje utrzymanie historycznego kalenicowego układu budynków.
- W przypadku prac budowlanych prowadzonych przy zabytkach niewpisanych do rejestru zabytków należy zachować bryłę budynków, formę zadaszenia - dyspozycję elewacji; w przypadku remontu lub wymiany witryn, okien i drzwi wskazane jest zachowanie wielkości otworów, tradycyjnych podziałów,

liczby i układu skrzydeł oraz utrzymanie istniejących dekoracji powiązanych z tymi otworami (obramienia, nadokienniki, parapety, podokienniki). Konieczne jest także zachowanie istniejącego detalu architektonicznego.

- Zakłada się docelowe uzupełnienie zabudowy pierzei ulic nowymi obiektami.
  - Zasadą kształtowania współczesnych elementów zagospodarowania obszaru jest kontynuacja tradycyjnego sposobu zagospodarowania przestrzennego poprzez: utrzymanie historyczne wykształconych linii zabudowy, stosowanie formy dachu dwuspadowego, o symetrycznych połaciach, z pokryciem dachówką ceramiczną, bądź blachą w arkuszach, o kącie nachylenia dostosowanym do sąsiadującej zabudowy historycznej, maksymalną wysokość gzymsu podokapowego dostosowaną do wysokości kamienic we wschodniej pierzei ul. Ozorkowskiej. Funkcje na obszarze strefy - usługowe i mieszkalne.
  - Należy wprowadzić informację wizualną na temat obszaru dawnego kościoła i cmentarza św. Ducha (stanowiska archeologicznego) działki nr 449 w części północnej. Na obszarze tym należy wprowadzić zakaz zabudowy, bądź uwarunkować go od obowiązku uzyskania opinii WKZ w Łodzi wiążącej w zakresie szczegółowych warunków zagospodarowania i zabudowy, do projektu każdej inwestycji kubaturowej.
3. Strefa ochrony konserwatorskiej ekspozycji sylwety i wybranych elementów układu przestrzennego miasta - obejmuje swym zasięgiem działki 787 oraz 788/1.

Ustalenia zakresu ochrony i ogólne wytyczne.

- Zakłada się bezwzględny priorytet wymagań i ustaleń konserwatorskich nad względami wynikającymi z działalności inwestycyjnej, gospodarczej i usługowej w obrębie tak zdefiniowanej strefy.
- Ochronie podlega ekspozycja sylwety miasta, kościoła i klasztoru bernardynów oraz wieży zamkowej i dawnego klasztoru dominikanów, widoczne z przedpola miasta.
- w sporządzanych miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego dla działek 787, 788/1, 788/2 należy zapisać odpowiednie warunki widoku na sylwety poprzez zakaz zabudowy działek widokowych – zakaz zabudowy, zakaz nasadzeń drzew wysokich, lokalizacja wolnostojących nośników reklamowych.

4. Strefa ochrony konserwatorskiej stanowisk archeologicznych – obejmuje swym zasięgiem miasto lokacyjne oraz otaczające go ulice: Jana Kilińskiego, Jana Pawła II, Belwederską, Henryka Sienkiewicza, a także Przedrynek wraz z ulicą Poznańską i terenem klasztoru i kościoła bernardynów - tzw. Poznańskie (Toruńskie) Przedmieście, w granicy trzydziestometrowej strefy otuliny wokół historycznego układu urbanistycznego oraz ulicę Poznańską do skrzyżowania z ulicą Sienkiewicza i drogę w kierunku Topoli Królewskiej biegnącą śladem dawnego traktu na grobli w granicach – od zachodu linii rozgraniczającej torowisko kolejki wąskotorowej (działka 624) od wschodu w granicy działek 1157/2, 1158 oraz 1413 w obszarze widocznego na lidarze nasypu dawnej drogi. Strefę tworzy się w celu objęcia ochroną miasta lokacyjnego i jego przedmieścia wraz z drogą północną na grobli jako stanowiska archeologicznego.

Ustalenia zakresu ochrony i ogólne wytyczne.

- Zakłada się bezwzględny priorytet wymagań i ustaleń konserwatorskich nad względami wynikającymi z działalności inwestycyjnej, gospodarczej i usługowej w obrębie tak zdefiniowanej strefy.
- Ochronie podlega zasób dziedzictwa archeologicznego.
- W strefie wymagane jest uzyskanie do projektu każdej inwestycji kubaturowej opinii właściwego konserwatora zabytków, która jest wiążąca w zakresie szczegółowych warunków zagospodarowania i zabudowy, odnoszących się do projektowanej inwestycji.
- Dopuszcza się działalność inwestycyjną naruszającą warstwy ziemne, bądź nawierzchnie utwardzone, pod warunkiem przeprowadzenia badań archeologicznych przedinwestycyjnych na podstawie decyzji WKZ w Łodzi, która jest wiążąca w zakresie szczegółowych warunków zagospodarowania i zabudowy, odnoszących się do projektowanej inwestycji.

5. Strefa ochrony stanowisk archeologicznych i ochrony wybranych elementów historycznego krajobrazu - obejmuje swym zasięgiem obszary rozpoznania archeologicznego zespołu staromiejskiego - osady staromiejskiej, ostrowa i młyna staromiejskiego oraz historyczny krajobraz układu hydrotechnicznego młyna staromiejskiego i ostrowa, w granicach: od zachodu: działka 1044, 945/2, 945/3, 1430/1, ul.

Juliusza Słowackiego, od południa ul. Juliusza Słowackiego, granica północna ogrodów działkowych „Irys”, stare koryto rzeki Bzury w kierunku północnym (działka 975/10) aż do działki 1020 – w kierunku Bzury, granica wschodnia - działki 1025/2, 1033/2 do działki 1070, granica północna: działki 1070 do działek 1028/2, 1028/3, 1060. Strefę utworzono w celu zachowania i utrzymania oraz uczytelnienia oryginalnych, historycznych struktur przestrzennych - kościoła p.w. Świętego Krzyża wraz z cmentarzem przykościelnym, osady „Ostrów”, obszaru osadnictwa w obrębie Starego Miasta, młyna staromiejskiego z historycznym układem hydrotechnicznym. Pozostałości układu komunikacyjnego – grobli przez dolinę Bzury z Tumu do Starego Miasta. Chroniony obszar zachował dobrze czytelne formy geomorfologiczne wykorzystywane przez osadnictwo pradziejowe i średniowieczne. Osada wymieniana od XII wieku jako Ostrów - to dawna wyspa. Poza nawarstwieniami archeologicznymi zachowany jest jej kształt przestrzenny - rzut poziomy i hipsografia.

Ustalenia zakresu ochrony i ogólne wytyczne.

- Zakłada się bezwzględny priorytet wymagań i ustaleń konserwatorskich nad względami wynikającymi z działalności inwestycyjnej, gospodarczej i usługowej w obrębie tak zdefiniowanej strefy.
- Osadę Ostrów należy chronić poprzez utrwalenie stoków przez powierzchnie z niską roślinnością w rodzaju traw i bylin.
- Proponuje się wpisać do rejestru zabytków archeologicznych woj. łódzkiego teren Ostrowa z okresu od XI-XIII w. w zakresie działek: 1022, 1023, 1024, 1025/1 1025/2, 1026, 1030/3, 1030/4, 1030/2, 1031, 1260, 1261, 1032, 1242, 1033/1, 1033/2.
- Obszar kościoła Świętego Krzyża i przyległego cmentarza to obszar wypłaszczonej który dobrze chroniłaby niska roślinność trawiasta. Obszar ten (działkę nr 1690) proponuje się objąć ochroną konserwatorską przez wpis do rejestru zabytków archeologicznych.
- Czytelny i zachowany układ hydrologiczny z dawnymi korytami rzeki Bzury - Stara i Nowa rzeka, oraz kanały młyna Staromiejskiego - powinny być chronione jako elementy krajobrazu historycznego oraz miejsca depozycji zabytków.
- Zachowanie wartości historycznej przestrzeni wymaga wykluczenia z jej obszaru trwałej zabudowy oraz infrastruktury wymagającej znacznej ingerencji w grunt min. dróg wymagających głębokiej podbudowy. W obrębie chronionego obszaru niedozwolone są składowanie i przemieszczanie materiałów, albowiem stwierdzono, iż niszczą one struktury zabytkowe i zmieniają hipsometrie pierwotnych form krajobrazowych.

5.2 Zasoby dziedzictwa i krajobrazu kulturowego

5.2.1 Charakterystyka gminy miejskiej Łęczycy

Ryc. 5. Położenie miasta Łęczycyca na tle powiatu łęczyckiego (źródło: <http://www.leczycki.pl>).

Miasto Łęczyca położone jest w północnej części województwa łódzkiego, w powiecie łęczyckim. Jest ono siedzibą gminy miejskiej Łęczyca oraz powiatu łęczyckiego. Sąsiaduje z gminą wiejską Łęczyca oraz gminą Góra Świętej Małgorzaty.

Przez teren miasta przebiegają szlaki komunikacyjne o znaczeniu ponadlokalnym: droga krajowa nr 91 relacji Gdańsk - Toruń - Łódź - Częstochowa, droga wojewódzka nr 703 Porczyny - Poddębice - Łęczyca - Łowicz oraz linia kolejowa nr 16 relacji Łódź Widzew - Kutno, ze stacją kolejową obsługującą ruch pasażerski i towarowy. W odległości około 15 km od jego granic znajduje się węzeł Wartkowice na autostradzie A2, natomiast w odległości około 20 km węzeł Piątek na autostradzie A1.

Odległość między Łęczycą a głównym miastem regionu, tj. Łodzią wynosi około 40 km, zaś od stolicy kraju Warszawy miasto dzieli 130 km.

Powierzchnia Łęczycy wynosi 895 ha. Terenu miasta nie podzielono oficjalnie na żadne jednostki pomocnicze - dzielnice czy osiedla. Liczba mieszkańców wynosi 13 587 osoby.

Według podziału na jednostki fizyczno-geograficzne miasto leży w prowincji Niż Środkowo-europejski, podprowincji Niż Środkowopolski, makroregion Nizina Środkowomazowiecka. Według przeprowadzonej w 2013 r., na zlecenie Ministra Środowiska, weryfikacji i modyfikacji granic mezoregionów regionalizacji fizycznogeograficznej Kondrackiego, obszar miasta zaliczono do mezoregionu Równina Łowicko - Błońska oraz w niewielkim fragmencie do mezoregionu Kotlina Kolska. Pod względem geomorfologicznym, Łęczyca znalazła się w obrębie pradoliny warszawsko - berlińskiej, doliny Bzury i przylegających do nich równin morenowych.

Głównym ciekim wodnym w mieście Łęczyca jest rzeka Bzura, lewy dopływ Wisły o łącznej długości 166 km (z czego 3,5 km na terenie miasta). Jest to najdłuższa rzeka w województwie łódzkim i w środkowej Polsce.

Na obszarze miasta występują następujące, zróżnicowane, przyrodnicze rejony rekreacyjne: Dolina Bzury, zalewy miejskie i enklawy miejskich terenów zielonych. W północnej części miasta wyznaczono dwa obszary Natura 2000:

- Pradolina Warszawsko - Berlińska PLB 100001 (OSO obszar specjalnej ochrony) jest jednym z najbogatszych miejsc pod kątem występowania ptaków wodno-błotnych w Polsce środkowej.
- Pradolina Bzury - Neru PLH100006 (SOO specjalny obszar ochrony) został powołany dla zachowania cennych siedlisk przyrodniczych.

Herb miasta przedstawia w polu srebrnym blankowane trzy wieże czerwone stojące na pagórkach zielonych. Najwyższa wieża środkowa jest dwukondygnacyjna, z trzema oknami. Wieże po lewej i po prawej stronie herbu są jednokondygnacyjne z jednym oknem, nakryte szpiczastym dachem, zwieńczone złotą kulą, na której siedzi zwrócony do środka ptak czarny. Na środkowej wieży stoi zwrócony w lewo trębacz ubrany w szaty czarne, w lewej ręce trzyma trąbę złotą ze zwieszonym pasem, prawą rękę trzyma opartą na lasce. Elementy architektoniczne takie jak wieża symbolizują prawa miejskie. Herb wzorowany jest na XIV-wiecznym wizerunku.

5.2.2 Rys historyczny miasta Łęczyca⁴

Wczesnośredniowieczne dzieje osady Łęczyca

W oparciu o najstarsze źródła pisane sądzić można, że do schyłku X w. obszary późniejszej ziemi łęczyckiej dostały się pod panowanie Mieszka I.

Łęczyca pojawia się w źródłach pisanych w dokumencie zwanym „Falsyfikatem Mogileńskim”, pochodzącym z 2 poł. XIII w. Dokument ten przy opisie uposażenia opactwa wymienia m.in. gród w Łęczycy. W literaturze fragment tego dokumentu traktowano jako najstarszy spis grodów prowincji łęczyckiej i zestawiano z młodszym zawartym w tzw. Bulli Gnieźnieńskiej. Te dwa dokumenty były podstawą do wysunięcia tezy o istnieniu prowincji łęczyckiej podzielonej na kasztelanie z siedzibami w wymienionych miejscowościach.

Nie wiadomo jak na terytorium łęczyckim przebiegał kryzys monarchii piastowskiej lat 30. XI w. Tzw. reakcja pogańska, czy „secesja” Mazowsza, pod władzą dawnego cześnika Mieszka II - Masława (Mieclawa) mogły wpłynąć na tutejszą sytuację osadniczą. Kazimierz Odnowiciel z grodu krakowskiego w latach 1039 - 1047 odzyskał większość kraju z Łęczycą, opanował zbuntowane Mazowsze i sięgnął po Śląsk. Odbudowę państwa kontynuował syn Kazimierza - Bolesław Śmiały. W ramach odnowy organizacji kościelnej, powołaniem nowych biskupstw i nowych zgromadzeń klasztornych, ufundowane zostało opactwo łęczyckie.

⁴ Łęczyca, gm. Łęczyca, pow. łęczycki. Studium ochrony wartości kulturowych, 2021, T. I, s. 19-34.

Wskazuje to na wzrost znaczenia Łęczycy jako regionalnego ośrodka władzy. U schyłku XI w. prowincja łęczycka odegrała ważną rolę w podziałach państwa między książąt Zbigniewa i Bolesława Krzywoustego, a ojca Władysława Hermana. Wtedy fundowano opactwo, a Łęczyca była jednym z głównych grodów Zbigniewa. W czasie walk braci, około 1106 r. Bolesław „*vetus castellum (...) reperavit*” - odnowił stary gród łęczycki, z przeznaczeniem szczególnym - „*contra Masoviam*”. Łęczyca wraz z okręgiem była odprawą wdową księżnej Salomei. Być może zarządzała ona Łęczyckiem w imieniu nieletniego syna Kazimierza, podobnie jak Sandomierskiem w imieniu drugiego syna, Henryka. Dawna prowincja Łęczycka była częścią dzielnicy senioralnej już na mocy „testamentu” Krzywoustego. Jej znaczenie wzrosło dzięki Salomei i juniorom w latach 40. XII w. oraz zwoływanym tutaj sukcesywnie zjazdom (w roku 1161 i 1181), na których zapadały decyzje ważne w skali całego podzielonego państwa. Terytorialnie Łęczyca leżała w Polsce Środkowej, ale bywała Polską Centralną. Miały tu miejsce wydarzenia, które decydowały o losach państwa.

Po śmierci Salomei w 1144 r., opiekę nad Henrykiem i Kazimierzem przejął Bolesław Kędzierzawy. Po jego śmierci w 1173 r. Kazimierz objął całe Sandomierskie, zapisane mu przez poległego w 1166 r. Henryka. Władający zaś Wielkopolską Mieszko Stary stał się seniorem i przejął po Kędzierzawym Krakowskie. Łęczyckie pozostało przy Kazimierzu. Kazimierz Sprawiedliwy panował w Krakowskim, Łęczyckim i Sandomierskim, na Kujawach i Mazowszu. Zmarł w 1194 r. pozostawił dwóch nieletnich synów - Leszka i Konrada. Opiekę nad nimi sprawowała księżna Helena. Do spuścizny po młodszym bracie rościł jednak pretensje Mieszko Stary. Kiedy walka zbrojna zawiodła, wszedł w układy z Heleną oraz możnowładztwem krakowskim i objął całą spuściznę po Kazimierzu Sprawiedliwym, Helena przeniosła się z synami do Sandomierza. Dopiero ok. 1200 r. otrzymali oni własne dzielnice: Konrad Mazowsze i Kujawy; Leszek Biały zaś Sandomierskie, a po śmierci Mieszka Starego w 1202 r. również Krakowskie i Łęczyckie.

Po zamordowaniu w 1227 r. Leszka Białego rozgorzały znowu walki, tym razem pomiędzy Konradem Mazowieckim, pretendującym do całej spuścizny po bracie a jego bratową, księżną Grzymisławą, sprawującą regencję w imieniu nieletniego syna, Bolesława Wstydlwego. Sytuacja zmieniła się dopiero około 1229 r., kiedy to Konrad Mazowiecki w walkach z Henrykiem Brodatym zdobył prowincję łęczycką włączając ją do swej dzielnicy. Stan ten usankcjonował układ zawarty przez Henryka i Konrada w 1233 r. Po uzyskaniu dawnej prowincji łęczyckiej Konrad osiadł w Łęczycy.

Po śmierci w 1247 r. Konrada Mazowieckiego jego syn, Kazimierz, panujący już na Kujawach, wbrew postanowieniom testamentu ojca zawładnął Łęczyckiem, które miało przypaść jego bratu, Siemowitowi. W 1261 r. podnieśli bunt przeciwko Kazimierzowi jego synowie, Leszek Czarny i Ziemomysł, a pierwszy z nich zajął Łęczycę. W roku następnym zawarto ugodę, zwrócono Kazimierzowi Łęczyckie, lecz bez południowo-zachodniej części, z której utworzono dla Leszka Czarnego nowe księstwo ze stolicą w Sieradzu. Odtąd środkowa część południowej granicy Łęczyckiego biegła wzdłuż Wolbórki a następnie Neru.

Po śmierci w 1267 r. Kazimierza Konradowica Łęczyckie objął Władysław Łokietek. Kiedy zaś Łokietek po śmierci Leszka Czarnego w 1288 r. otrzymał Sieradzkie, na osiem lat ustąpił z Łęczyckiego na rzecz Kazimierza, ponownie przejął władzę nad księstwem łęczyckim, gdy Leszek został zabity w 1294 r. przez Litwinów. Po wieloletnich zmaganiach o zjednoczenie ziem polskich Łokietek koronowany został w 1320 r. Sprawował także zwierzchnictwo nad swoimi bratankami - Przemysłem inowrocławskim i Władysławem dobrzyńskim. Aby ich ziemie nie stały się przedmiotem zastawu lub napaści Krzyżaków przejął je w 1327 r. W zamian pierwszemu z nich dał Sieradzkie, drugiemu Łęczyckie. Po śmierci obu, Przemysła w 1339 r. a Władysława krótko po 25 XII 1351 r., księstwa te stały się integralnymi częściami państwa Kazimierza Wielkiego i przekształcono je w województwa.

Kształtowanie się zespołu osadniczego Tum-Łęczyca (osada Stare Miasto, Ostrów)

Aglomeracja osadnicza tumsko-łęczycka powstała w miejscu zwanym *paludes lancicensis* czyli błot łęczyckich. Geomorfologiczny determinizm spowodował, iż przewężenie pradoliny wykorzystane było jako jedyna dogodna przeprawa na szlaku łączącym Wielkopolskę i Kujawy z południem Polski już w okresie pradziejowym. Intensywne osadnictwo wokół Łęczycy szczególnie rozwinęło się w okresie wpływów rzymskich i wczesnego średniowiecza. Przeprawę wyznaczała położona na północnej krawędzi pradoliny miejscowość Topola, na południowej krawędzi pradoliny leżał zespół osad przedlokacyjnych m.in. Stare Miasto. Na wschód przez dolinę rzeki Bzury wzdłuż południowej krawędzi pradoliny prowadził szlak przez Górę św. Małgorzaty do Piątku i Łowicza. Na zachód szlak drożny wiodł na Spicymierz - Uniejów.

O moście między Łęczycą a Topolą wspominają także źródła późniejsze. W 1406 r. król Władysław Jagiełło nadał władzom miejskim prawo pobierania mostowego. Most opierał się na wbitych w dno pionowych palach połączonych jarzmami, przestrzeń między nimi pokryto dranicami na legarach, umieszczanymi nisko

nad poziomem wody. Biegł na całej szerokości doliny od Łęczycy aż do wsi Topola. Pierwsza wzmianka z 1302 r. nie wyznacza momentu powstania tej konstrukcji. Miejscowość, której wczesnośredniowieczny rodowód potwierdzają stanowiska archeologiczne w źródłach pisanych pojawiła się po raz pierwszy w 1268 r. W związku z lokacją miejsce to było księciu konieczne potrzebne. Również lokalizacja klasztoru dominikanów miała związek z istniejącym już przedmieściem przed mostem.

W środku tego węzła komunikacyjnego powstał w VIII/IX w. zespół osad na piaszczystych kępach w obrębie zabagnionej doliny. W końcu IX w. na jednej z kęp wzniesiono gród. Towarzyszyła mu osada na tzw. kępie przyrodowej. W okresie pierwszego państwa piastowskiego zespół osad wokół grodu był już w znacznej mierze ukształtowany. Przyjmuje się, że rozwój aglomeracji tumskiej nastąpił w okresie restytucji państwa przez Kazimierza Odnowiciela. Przy odbudowanym grodzie w miejscu osady otwartej powstało opactwo benedyktyńskie (2 poł. XI w.?) później przekazane arcybiskupstwu gnieźnieńskiemu. Optymalny rozwój zespołu nastąpił w czasach panowania Bolesława III Krzywoustego oraz tuż po jego śmierci, gdy Łęczycy stała się siedzibą księżnej wdowy Salomei i juniorów. Obok odbudowanego grodu w miejscu opactwa wzniesiono kolegiatę zachowaną do dziś (w latach 1140-1161). Kolegiata stała się miejscem odbywania 21 synodów. Zlokalizowano przy niej dwór arcybiskupi i siedziby kanoników. W XII w. aglomeracja tumsko-łęczycka składała się z kilku składników. Grodu i osad przyrodowych, których liczba i chronologia nie są jeszcze ostatecznie określone, kolegiaty wraz z osadą wiejską (być może w pewnej fazie targową), kościoła drewnianego p.w. św. Mikołaja w Tumie, zespołu osad staromiejskich z kościołem Świętego Krzyża (Ostrów, Emaus i młyn staromiejski) w przedlokacyjnej Łęczycy, osady otwartej z kościołem p.w. św. Bartłomieja w Topoli oraz osady i kaplicy p.w. Najświętszej Marii Panny w Górze. Wszystkie te elementy połączone były licznymi drogami, mostami i groblami wokół których istniało kilka tabern, jak do tej pory inicjalnie rozpoznanych metodą archeologiczną.

Pierwsza i druga lokacja Łęczycy

Według T. Jurka pierwsza lokacja Łęczycy nastąpiła jeszcze za Konrada Mazowieckiego (być może koło 1235 r.), odnosiła się do Starego Miasta i nie wiązały się z nią planistyczne regulacje przestrzenne. Być może zespół staromiejski sięgał także na północ od strumienia Wróbliny i dochodził do południowego skraju pradoliny. O funkcjonującym tam osadnictwie z XI -1 poł. XIII w. świadczą znaleziska pojedynczych zabytków archeologicznych, jednak nie zadokumentowano pozostałości trwałej zabudowy. Miasto zapewne istniało już podczas najazdu Mongołów w 1241 r., ale nie wiadomo, czy w nim ucierpiało. Druga lokacja (wg. tego autora) nastąpiła w ostatnich dekadach XIII w. Początek tego procesu lokacyjnego wyznaczają transakcje zamienne podjęte przez księżąt Władysława Łokietka i jego brata Kazimierza w latach osiemdziesiątych. Formalna lokacja dokonała się przed 1292 r. Wówczas to książę Kazimierz zezwolił klasztorami cystersom w Sulejowie lokować jego dobra.

Objęcie przez dominikanów terenu pod klasztor w latach 1275-1279 wiąże się z rozwojem demograficznym i zmianą w strukturze urbanistycznej i prawnej osady staromiejskiej. Kościół klasztorny powstał na obrzeżach rozwijającego się miasta. Ostatnie badania klasztoru potwierdziły relacje do muru miejskiego. Mur miejski został dostawiony do prezbiterium kościoła dominikańskiego. Potwierdza to czas powstania murowanego kościoła pomiędzy 1279 a 1350 r.

Łęczycę lokowano na prawie średzkim, jak informuje dokument księcia Kazimierza z 1292 r. W Łęczycy użyto pełnego modelu samorządowej gminy miejskiej, nie tylko z dziedzicznym wójtem, ale także z własną radą i ławą sądową.

Średniowieczna Łęczycyca w granicach fortyfikacji

Lokacja oznaczała wytyczenie zabudowy w sposób planowy. Najpewniej już wtedy wytyczono rynek i odchodzące od niego ulice w kształcie podobnym do tego, jaki znamy do dzisiaj. Na rynku poza ratuszem pojawiła się zabudowa handlowa. W mieście erygowano kościół farny i wzniesiono fortyfikacje (drewniano-ziemne). Zarys ówczesnego miasta odpowiada zasięgowi późnośrednio-wiecznych fortyfikacji murowanych. W XIV w. jednak miasto przeżyło dwa kataklizmy. Zniszczyli je Krzyżacy w 1331 r. oraz Bartosz Wezenborg w czasie wojny domowej w 1384 r. Po ostatniej klęsce odbudowywano miasto według wcześniejszego planu. W przypadku zniszczeń krzyżackich znany jest ich dość szczegółowy charakter. Wiadomo o znacznym zniszczeniu zabudowy mieszkalnej, kościoła farnego i klasztoru dominikańskiego. Spłonęły drewniane fortyfikacje. W czasie odbudowy plan miasta zmodyfikowano dostosowując do murowanego obwodu obronnego, w którym na osi N-S umieszczono dwie główne bramy - Toruńską na północy i Krakowską na południu. Trwałe punkty wyznaczały kościoły, a także umieszczony centralnie rynek. Oś zabudowy wytycza

biegnąca południkowo droga od „mostu” na błotach do Starego Miasta. Jej ciągłość przerwana jest jednak kwartałami budynków przyległych do północnej i południowej pierzei rynkowych. Być może pierwotnie (przed 1331 r.) zabudowa miała nieco inny kształt, w którym wspomniana droga rozwidlała się, tworząc charakterystyczne wrzeciono (w które wpisywać się mógł wydłużony plac targowy), po czym zbiegała się z powrotem u wylotu z miasta. Utrwalony niemal kwadratowy zarys miasta nadały mu dopiero fortyfikacje i zamek zbudowane za panowania Kazimierza Wielkiego.

Od północy, zachodu i południa miasto otaczała fosa połączona z Bzurą. Dwie bramy miejskie umieszczone zostały w wieżach bramnych ze zwodzonymi mostami. Baszty miejskie początkowo łupinowe były rozmieszczone nieregularnie. Najwięcej było ich w kurtynie zachodniej i północnej, we wschodniej baszty nie było, zapewne ze względu na bliskość rzeki. Część południowo-zachodnią zajmował zamek oddzielony od wnętrza miasta fosą. Zamek wzniesiony w czasie panowania Kazimierza Wielkiego był stałą siedzibą sądu grodzkiego, starosty i okresowo rezydencją monarszą.

Ukształtowana do końca XVI w. struktura administracyjno-terytorialna archidiaconatu łęczyckiego, wydzielonego z diecezji gnieźnieńskiej, wraz z istniejącym oficjałatem - urzędem sprawującym w imieniu biskupa władzę administracyjną i sądowniczą, przetrwała bez większych zmian do drugiej dekady XIX w. Jedynie przed 1759 r. do dekanatu łęczyckiego dołączona została parafia św. Mikołaja w Tumie, a jej filia w Topoli jako samodzielna parafia, została w dekanacie kutnowskim.

Miasto w czasach I Rzeczypospolitej

Do poł. XVI w. Księstwo Łęczyckie stanowiło odrębną jednostkę polityczną. Po śmierci ostatniego księcia łęczyckiego Władysława, wcielone zostało do Korony jako województwo łęczyckie. W Łęczycy znajdowała się siedziba wojewody i kasztelana. Miasto tętniło życiem.

Ranga Łęczycy zmalała w XVII w. Wpłynęło na to przeniesienie stolicy do Warszawy oraz przeniesienie kurii i konsystorza do Łowicza. W końcu XVII w. Łęczycza też przestała być jednym z sześciu miast w kraju wyznaczonym do handlu pomiędzy kupcami polskimi i zagranicznymi. W II poł. XVII w. pojawili się kupcy materiałów bławatnych, tabaki, tytoniu. Do pocz. XVII w. jedynie mieszczanie mieli przywilej warzenia piwa w mieście. Konkurencją dla nich stał się browar starosty. W tym czasie powstały jeszcze trzy browary: norbertanek, dominikanów i mieszczański. Pierwszą karczmę w mieście założono w II poł. XVIII w.

W 1661 r. Jan Kazimierz, a w 1724 r. August II Sas wprowadzili dla Łęczycy nowe uprawnienia i zobowiązania oraz odnowili przywileje lokacyjne dla miasta. W XVII-XVIII w. rada miejska składała się z burmistrza i pięciu rajców, ława z wójta lub landwójta i sześciu ławników. Od lat 70. XVIII w. w Łęczycy dla podniesienia rangi magistratów na ich czele stała osoba zwana prezydentem.

Od 1384 r. kiedy to Łęczycę splądrowało wojsko Bartosza Wezenborga, przez kolejne ponad dwa stulecia, miasto nie było sceną wojennych działań. W 1607 r. w czasie wojny domowej wywołanej rokoszem sandomierskim, jeden z oddziałów wojsk koronnych, wracając z bitwy pod Guzowem, otoczył Łęczycę żądając kontrybucji. Po odmowie mieszczan, splądrowali i spalili miasto. Pod koniec lat 20. XVII w. panowała w mieście zaraza. W wyniku tych dwóch nieszczęść odnotowano już puste parcele w mieście. Kolejna zaraza miała miejsce w 1642 r., a 10 lat później wielki pożar zniszczył domy w mieście i na przedmieściu tumskim.

W czasie wojen szwedzkich Łęczycza była niszczona przez przechodzące wojska w latach 1626-1629. Natomiast w czasie potopu w latach 1655-1660 i wojny północnej w latach 1700-1721 miasto doprowadzone zostało do całkowitej ruiny. W 1676 r. wzniesiono nową bożnicę oraz w jej otoczeniu dom rabina, kantora, szpital żydowski, łaźnię i studnię.

Podczas kolejnego konfliktu zwanego wojną północną, w latach 1700-1721, miasto po raz kolejny zostało całkowicie zniszczone. Miasto ze względu na brak ludzi, koni i sprzętu odbudowywano bardzo wolno.

W 1730 r. do Łęczycy przybyli Jezuici sprowadzeni przez F. Kraszkowskiego. Przy farze postawiono drewniany budynek, w którym uruchomiono kolegium. Dzięki funduszom starosty S. Szoldowskiego w 1731 r. wzniesione zostało murowane kolegium, a także rozpoczęto budowę pomieszczeń mieszkalnych dla jezuitów. Szkoła łęczycka miała trzy klasy niższe. Nauczano w niej gramatyki, składni i poezji. Po kasacie zakonu w 1773 r. pozostałe po nim budowle przejęła Komisja Edukacji Narodowej. W Łęczycy powstała szkoła podwydziałowa z czterema klasami. Naprzeciwko szkoły, w 1737 r. przy ul. Szkolnej położono kamień węgielny pod budowę kościoła. Spłonął on w 1743 r. i nie został odbudowany

Kolejnym konfliktem, który spowodował zniszczenia miasta była wojna z Rosją po konfederacji barskiej. Szlachta łęczycka przystąpiła do konfederacji w styczniu 1769 r. W 1771 r. Łęczycę zajął gen. J. Drewitz. Stacjonował w mieście krótko, jedynie do otrzymania kontrybucji. Jednak jego żołnierze stacjonujący w kolegium jezuickim budynek ten zdewastowali, podobnie jak zamek.

W końcu XVIII w. przeważała w mieście zabudowa drewniana. Zdarzały się budynki wznoszone z drewna tartego, ale bywały też z dyli kryte gontem lub słomą. Tak wzniesione były budynki gorzelnia na Bzurą oraz w jej pobliżu dwór starościński. Z lustracji z 1789 roku wynika również opłakany stan murów, których blanki i baszty częściowo leżały w gruzach, a cegłę z nich brano na budowę ratusza, rozpoczętą w 1788 r.

Sejm czteroletni rozpoczął proces budowania administracji terenowej. W Łęczycy umieszczono komisję porządkowo-cywilno-wojskową dla powiatów łęczyckiego, brzezińskiego i orłowskiego. Na podstawie ustawy z 1791 r. Łęczycza stała się również siedzibą zgromadzenia wydziałowego, działającego na podstawie ustawy z 1791 r. udzielającej miastom uprawnień samorządowych. W końcu XVIII w. miał tu swoją siedzibę również sąd apelacyjny.

Łęczycza w czasie zaborów

Na przełomie lipca i sierpnia 1792 r. wszelkie reformy zostały wstrzymane, a targowiczanie wkraczający wraz z wojskami carskimi ustanowili władzę tymczasową. Od 1793 r. Łęczycza znajdowała się pod zaborem pruskim, na terenie Prowincji Prusy Południowe, utworzonej z ziem uzyskanych w wyniku rozbiorów Rzeczypospolitej, obejmowała tereny II i częściowo III rozbioru Polski. Dnia 25 marca 1793 r. ogłoszony został patent królewski informujący o przejęciu tych ziem pod zarząd pruski.

Prusacy naprawili mury obronne, a w narożnikach murów planowali wzniesienie ziemnych bastionów. Na koszarach wykorzystali budynek klasztoru jezuitów z 1730 r. Po likwidacji klasztoru dominikanów w 1799 r. w budynkach tych umieścili więzienie. Nowe fortyfikacje rozbudowano na terenie posiadłości Norbertanek na Waliszewie, ziemi należącej do miasta we wsi Topola oraz pastwiskach na południu. Nowe fortyfikacja otoczono pogłębioną fosą.

W czasie wojen napoleońskich Łęczycza była ważnym punktem koncentracji wojsk i bazą zaopatrzenia dla armii Napoleona. Jej fortyfikacje zostały rozbudowane. W 1806 r. miasto bez walki opuściły wojska pruskie, a przejęła je armia dowodzona przez generała Henryka Dąbrowskiego. W 1809 r. wojska austriackie zdobywając Łęczycę spowodowały częściowe zniszczenie miasta. W 1813 r. Księstwo Warszawskie zajęte zostało przez wojsko rosyjskie. Powołano władze okupacyjne, w strukturach bez zmian. W 1816 r. nastąpił nowy podział władz terenowych. Łęczycza znalazła się w województwie mazowieckim i ustanowiono ją siedzibą obwodu.

Miasto okręgu przemysłowego, rozwój przestrzenny Łęczycy

We wrześniu 1820 r. ukazało się postanowienie namiestnika J. Zajączka o wyznaczeniu m.in. Łęczycy na osadę fabryczną. Zapewniało ułatwienia dla osadników zagranicznych, fabrykantów sukna i innych. Łęczycza miało być stolicą tworzonego okręgu przemysłowego i ośrodkiem przemysłowym. Otrzymała przywilej wolnego jarmarku na wełnę.

W sierpniu 1820 r. zgodnie z planem regulacyjnym rozpoczęto usuwanie pozostałości po umocnieniach, wytyczanie nowych ulic. Po rozebraniu zewnętrznych fortyfikacji nastąpiło połączenie dawnego centrum lokacyjnego z przedmieściami.

Osadę sukienniczą urządzono na obszarze folwarku Waliszew, placu ćwiczeń wojskowych. W końcu 1823 r. Rajmund Rembieliński raportował o powstaniu nowej osady i wybudowaniu pierwszych domów dla oczekiwanych rękodzielników. W 1828 r. w piętrowym domu zorganizowano przedziałnię wełny oraz wzniesiono nowoczesny folusz sukienniczy. Rozwój włókiennictwa trwał do 1829 r. Wprowadzenie wysokich ceł na wywóz produktów do Rosji w 1832 r. zahamowało rozwój przedsiębiorstw. Przedziałnia wełny przestała funkcjonować. Po jej likwidacji, z pozostałych zapasów przędzy pacześnej w więzieniu łęczyckim wytwarzano tkaninę na koszule dla więźniów. Stopniowo zamykano zakłady pomocnicze. W mieście pozostał więc nadal głównym zajęciem handel i rzemiosło.

Od lat 60. XIX w. były w mieście dwa młyny wodne: wodno-parowy na Przedmieściu Ozorkowskim, przy grobli tumskiej. Drugi powstał w 1883 r. przy Kaliskim Przedmieściu. Było też 14 wiatraków, które od lat 40. XIX w. systematycznie wznoszono na niezabudowanych terenach osady fabrycznej. Istniał też duży browar założony w końcu l. 60. XIX w. przez Bredla. Ponadto w połowie XIX w. istniały: cegielnia, gorzelnia, miodosytnie, zakłady wyrobu sznurów i powrozów, mydlarnia, fabryka świec, dwie garbarnie, wytwórnia narzędzi, 14 zakładów szewskich, krawieckich, stolarskich, piekarnie.

W 1811 r. otwarto przy bożnicy dom opieki dla starców i kalek, spełniał on również funkcję szpitala, w którym nie pobierano opłat za leczenie. Podobny otwarto w 1820 r. przy parafii katolickiej. W 1827 r. rozpoczęto w mieście zbiórki pieniędzy na budowę szpitala, oddano go do użytku w 1844 r.

Lata 20. XIX w. były dla Łęczycy czasem wielkich prac regulacyjnych i budowlanych. Nowe budynki wznoszono na ogół według odgórnie narzuconego wzoru, w centrum głównie dwukondygnacyjne, na

peryferiach parterowe. Regulacji poddano również Bzurę, prowadząc ją na młyn i folusz na Waliszewie, wzdłuż wschodniego boku miasta. W I poł. XIX w. w Łęczycy znajdowały się budynki władz miejskich przy ul. Targowej, koszary w budowlach pojezuickich i więzienie w klasztorze poddominikańskim, ratusz z końca XVIII w. Były też zajazdy, cukiernie restauracje, łaźnia, zakłady przemysłowe. Zniszczony zamek został przekształcony w 1848 r. na areszt.

Dalsza regulacja miasta spowodowała poszerzenie ulic: Farnej, Kaliskiej, Kowalskiej, Panieńskiej i Więziennej. Wybrukowano kolejne ulice. W końcu l. 50. XIX w. wybrukowano 21 ulic miasta. Na ulicach ciągi dla pieszych wygradzono drewnianymi barierkami, skwery przy ulicach Kościelnej i Wodnej otoczono płotkami. Domy miały być oznaczone metalowymi tabliczkami z nazwiskiem właściciela i numerem posesji. Od 1818 r. zaczęto też oświetlać miasto. W mieście znajdowała się również poczta. W 1864 r. po skasowaniu klasztoru bernardynów władze carskie budynki konwentu przekazały na cele świeckie.

Rozwój terytorialny Łęczycy ograniczały okoliczne bagna. W 1867 r. władze miasta zdecydowały się sprzedać działki budowlane na terenie projektowanej w latach 20. XIX w. osady fabrycznej. W ten sposób zabudowywać zaczęto place przy ulicach: Ozorkowskiej, Poprzecznej, Wodnej, Zielonej. W rejonie ulic Górniczej i Polnej w jednej linii stało kilkanaście wiatraków widocznych w panoramie miasta do 1914 r. W latach 80. XIX w. pojawiły się w mieście budynki przemysłowe. Był to powiększony browar Bredla, na Kaliskim Przedmieściu młyn parowy O. Seilera. Zniszczony zamek, w 1882 r. zaczęto częściowo remontować i zabezpieczać.

Łęczycza w XX wieku

W latach 1919-1975 Łęczycza była siedzibą powiatu w województwie łódzkim. We wrześniu 1939 r. w okolicy miasta toczyły się z Niemcami walki Armii Poznań i Armii Pomorze opisywane jako bitwa nad Bzurą. Niemiecka dywizja piechoty zajęła Łęczycę w nocy z 14 na 15 września. W lutym 1941 r. Niemcy utworzyli w mieście getto dla ludności żydowskiej. Obejmowało ono część miasta pomiędzy ulicami: Kilińskiego, Więzienną, Kaliską i placem Kościuszki. Likwidacja getta nastąpiła w kwietniu 1942 r. poprzez wywiezienie jego mieszkańców do obozów zagłady w Chełmie nad Nerem.

W latach 1955–1992 w mieście prowadzono wydobywanie syderytów w ramach Łęczyckiego Zagłębia Rud Żelaza. W latach 1975–1998 miasto należało do województwa płockiego. Od 1999 r. ponownie znalazło się w województwie łódzkim.

5.2.3 Krajobraz kulturowy oraz zabytki o najwyższym znaczeniu dla gminy

Krajobraz kulturowy to niepowtarzalne, indywidualne oblicze miejsca, którego wizerunek jest syntezą elementów przyrody, klimatu i ukształtowania terenu oraz zachodzących na tym terenie procesów politycznych, gospodarczych, społecznych i kulturowych, związanych z aktywnością człowieka. Ujawnia się poprzez dziedzictwo materialne, kształtujące krajobraz przyrodniczy na przestrzeni dziejów oraz dziedzictwo niematerialne - zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są przekazywane z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzane przez ludzi w relacji z ich środowiskiem, historią i stosunkiem do przyrody. Krajobraz kulturowy jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości. Ochrona dziedzictwa kulturowego, które należy przekazać przyszłym pokoleniom, jest najistotniejszym czynnikiem kształtowania tożsamości i osobowości mieszkańców, by mogli identyfikować się ze swoim miastem i siedliskiem oraz zrozumieć jego historię.

UKŁAD PRZESTRZENNY MIASTA

Plan miasta kazimierzowskiego oparty został na regularnym czworoboku, o kształcie zbliżonym do kwadratu, o zaokrąglonych narożnikach. Od północy, zachodu i południa miasto otaczała fosa połączona z Bzurą. Dwie bramy miejskie, północna i południowa, umieszczone zostały w wieżach bramnych ze zwodzonymi mostami. Wnętrze podzielono na dziewięć kwadratów, środkowym był rynek. W południowo-zachodniej części miasta lokacyjnego wzniesiono kościół parafialny pw. św. Andrzeja. Blok północno-wschodni zajęty był przez kościół i budynek klasztoru dominikanów. Kościół pw. św. Doroty opierał się wschodnią ścianą prezbiterium bezpośrednio na murze obronnym. Budynek klasztorny przylegał dłuższym bokiem do muru przy narożnej baszcie. Pozostałe bloki oddzielone były od siebie przez 8 ulic, wychodzących po 2 z każdego rogu rynku. Na rynku w otoczeniu kilku budynków mieszczan znajdował się ratusz - siedziba rajców w ratuszu, miejsce

posiedzeń sądu ziemskiego. Ratusz był drewniany być może o konstrukcji szkieletowej. Na rynku mieściły się różnego rodzaju obiekty handlowe - kramy, jatki.

W południowo-wschodnim narożniku miasta znajdował się zamek. W kwartale południowo-zachodnim wytyczono parcelę dla kościoła parafialnego. Stojący tam obecnie kościół św. Andrzeja pochodzi z XV w. W XVII w. obszar ten przeznaczony został dla sprowadzonych do Łęczycy norbertanek. Wówczas wzniesiono dla nich zabudowania klasztorne wzdłuż narożnika murów. Na początku XVIII w. parcela, przylegająca do wschodniego ogrodzenia działki kościelnej, a narożnikiem południowo-wschodnim stykająca się z rynkiem, przeznaczona została sprowadzonym do miasta jezuitom i wytyczono teren pod ich rezydencję i kościół. Wzniesiono na niej dwukondygnacyjny budynek kolegium na rzucie podkowy, otwarty w kierunku wschodnim, którego pozostałością jest kamienica przy ul. Panieńskiej 3 - niegdyś południo-we skrzydło zespołu. Powstał również kościół, ale został zniszczony i nigdy nie odbudowany.

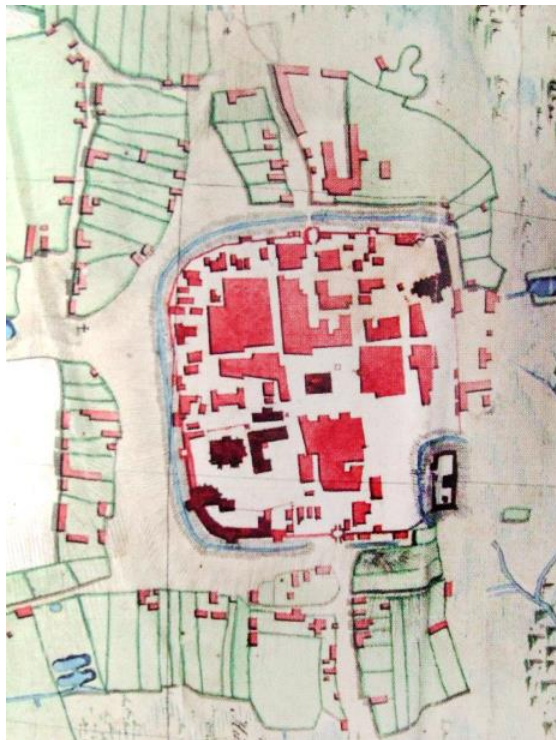
Kwartał północno-zachodni od XV w. pozostawał domeną żydowską. Pierwotnie stała tam drewniana bożnica. W XVIII w. wzniesiono na tym terenie dwie bożnice murowane (większą w 1782 r. i mniejszą w 1797 r.) szpital kahalny, łaźnię i szkołę.

Mury, którymi otoczono miasto miały kilka baszt, furtę oraz dwie bramy: północną - Toruńską (zwaną też Poznańską) i południową - Krakowską. Miasto z dwiema osiowymi bramami posiadało uzupełniający trakt komunikacyjny. Wiódł on na zachód od bramy Krakowskiej wzdłuż fortyfikacji miejskich aż do bramy Toruńskiej. Na zachodzie odchodziła droga w kierunku Uniejowa. Ustalony w średniowieczu układ sieci ulicznej powiększono w XIX w. przebijając kilka ulic oraz powiększając Rynek. Poza murami rozwijały się przedmieścia o nazwach odpowiadających nazwom bram i kierunkom wyjazdu z miasta. Krakowskie znane pod tą nazwą od 1697 r., na północy Toruńskie (ew. Poznańskie) nazywane tak do 1773 r., oraz na zachód Kaliskie oraz warszawskie (od II ćw. XIX w.) i ozorkowskie. Przez przedmieście poznańskie i dalej przez groblę, biegła droga w kierunku Topoli Królewskiej. Na parceli po wschodniej stronie od bramy poznańskiej w II tercji XVII w. ufundowano kościół i klasztor bernardynów. Natomiast na przedmieściu krakowskim w latach 1521 - 1825 funkcjonował drewniany szpital i kościół św. Ducha z cmentarzem przykościelnym.

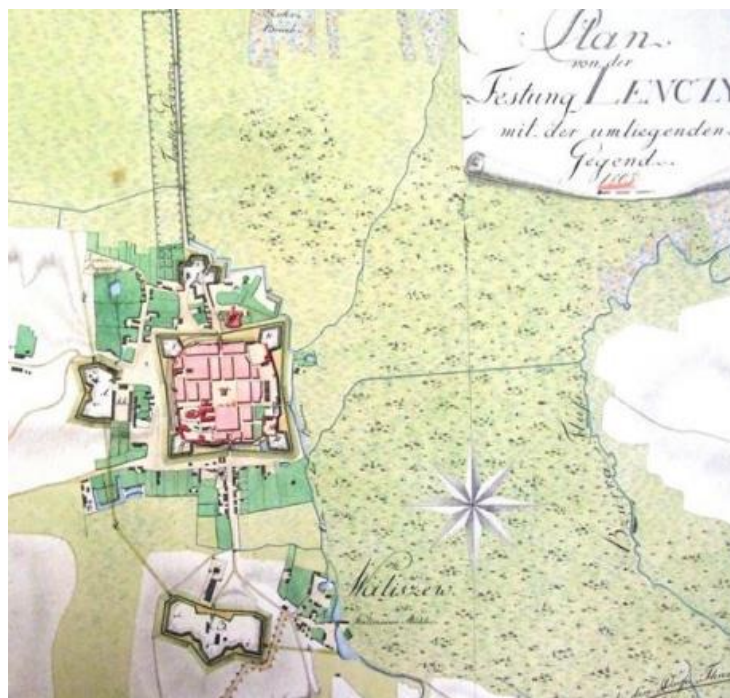
W czasach nowożytnych po zniszczeniach wojennych, przeważała drewniana zabudowa mieszkaniowa, choć często na murowanych piwnicach.

W 1787 r. rozpoczęto budowę nowego ratusza. Ustawiony został na środku rynku, na dawnym miejscu ratuszowym.

Od 1793 r. z chwilą, kiedy Łęczycza znalazła pod zaborem pruskim i włączono ją do Prus Południowych, zdecydowano o uczynieniu z niej twierdzy. Naprawiono mur, dodatkowo wzmocniając narożniki poprzez wybudowanie bastionów - żydowskiego, panieńskiego, zamkowego i dominikańskiego. Dodatkowo na przedmieściach krakowskim i poznańskim, a także od zachodu wzniesiono tzw. dzieła koronne, czyli fortyfikacje wysunięte przed narys bastionowy, w celu ochrony nowo postawionych magazynów - solnego na przedmieściu kaliskim, żywnościowego, na wschód od kwartału przyrynkowego. Aby umożliwić dojazd do szpitala św. Ducha, mieszcząc kosztem swoich placów, utworzyli nową ulicę Świętoduską – o przebiegu wschód-zachód. Klasztor pojezuicki przejęty został na koszary, a dominikański przekształcono w więzienie. Po pożarze w 1794 r. w konsekwencji nowych przepisów przeciwpożarowych, wytyczono nową ulicę przez północny blok przyrynkowy prowadzącą bezpośrednio do bramy Poznańskiej, usunięto też większość kramnic z rynku.

Ryc. 6. Plan Łęczyczy z okolicami, 1793, oryg. SBB, SPK, sygn. X 48902: Situation Plan von Lenczyc, wykonał Schmieedeke (?), [skala oryg. 1:5000], cyt. Za Łęczycza, gm. Łęczycza, pow. łęczycki. Studium ochrony wartości kulturowych, 2021, t. 1, s. 73.

Ryc. 7. Plan Łęczycy z okolicami, 1803, oryg. SBB, SPK, sygn. X 48911: Plan von der Festung Lenczyc mit der umliegenden Gegend, wykonał Sallet, [skala oryg. 1:7200]. Za Łęczyca, gm. Łęczyca, pow. Łęczycki. Studium ochrony wartości kulturowych, 2021, t. 1, s. 75.

W czasach Królestwa Kongresowego remontowano obiekty wojskowe, przejmowano również prywatne na cele wojskowe- zamek był składem prochu i laboratorium, w budynkach jezuickich mieściły się koszary, w magazynie solnym przy ul. Kaliskiej umieszczono lazaret. Od 1817 r. rozpoczęto rozbiórkę zbędnych fortyfikacji. Uzyskanym w ten sposób materiałem reperowano groblę Topolską i zasypano fosy. Rozpoczęto też intensywny proces zabudowy pustych placów.

W 1820 r. Łęczyca znalazła się w grupie miast przeznaczonych na przyszłe ośrodki przemysłowe. Przygotowany został plan regulacji miasta, a także program finansowania projektu. Zakładał on rozebranie murów, zasypanie wszystkich fos, likwidację bastionów ziemnych oraz utworzenie czterech ulic wzdłuż przebiegu dawnej fosy, równoległych do przebiegu dawnych murów. Pozostałe ulice w granicach dawnych murów zostały wyprostowane, przedłużone dla utworzenia szachownicy. Wzniesiono nowe jatki, browar i gorzelnię, w stosownej odległości od miasta. Tereny po fosach podzielone zostały na parcele. W północno-zachodniej części miasta planowano urządzenie rewiru żydowskiego. Poza obszarem dawnych murów rozpoczęto odbudowę cegielni na gruntach proboszcza kościoła św. Ducha, przy ul. Targowej wzniesiono magazyn wełny i wagi. Systematycznie też brukowano kolejne ulice. Wytyczono również nową drogę do Tumu, a nad „groblą ku Tumie” wybudowano most.

Między rokiem 1846 a 1861 poszerzono Rynek o jego południową część wykupując posesje i wyburzając stojące tam domy. Obszar municypalny poszerzał się i miasto zaczęło rozwijać się swobodnie w każdym kierunku. Centralny obszar, niegdyś zamknięty murami wydzielały obecnie cztery szerokie ulice. Jego wnętrze pokryte zostało szachownicą ulic z centralnie położonym Rynkiem z którego wyprowadzone zostały ulice w cztery strony świata. W połowie lat 30. XIX w. w mieście znajdowało się pięć domów zajezdnych, bilard, pięć traktierni, dwie apteki, cukiernie, fabryki mydła, trzy browary i fabryki waty, łaźnia parowa. Wzniesiono szkołę obwodową przy ul. Targowej. W planach miasta było wzniesienie remizy strażackiej, szpitala miejskiego przy ul. Poprzecznej, wykopanie czterech studni, a także przeniesienie kirkutu z ul. Folwarcznej. W dawnym budynku szkoły jezuickiej, który przestał pełnić swoją funkcję, nowy właściciel urządził szynk.

Po okresie zastoju w rozwoju miasta, spowodowanym powstaniem styczniowym, rozwinęły działalność fabryka narzędzi przy ul. Poznańskiej, browar, fabryka octu, miodosytnie, olejarnie, młyn zbożowy parowy, młyn wodny, kilkanaście wiatraków, mydlarnia i cegielnia. Była to przede wszystkim produkcja związana z rolnictwem i przetwórstwem. Nie rozwinął się przemysł włókienniczy.

Po 1902 r. wybudowano kolejkę wąskotorową do Zgierza. Ułatwiła komunikację z miejscem zatrudnienia wielu robotnikom. W 1909 r. na placu między ulicami Solną, Kaliską i Belwederską wzniesiono cerkiew. W latach 1916-1917 remontowano, rozbudowano lub wznoszono nowe. W okresie dwudziestolecia międzywojennego w dawnych budynkach jezuickich nadal znajdowały się koszary. Przy ul. Targowej wzniesiono budynek seminarium nauczycielskiego, w budynku straży ogniowej rezydował teatr, w mocno zniszczonym zamku znajdowała się siedziba Towarzystwa Opieki nad Zabytkami Przeszłości. W latach 1922-1923 gmach jezuicki stał się siedzibą urzędu powiatowego. Koszary zostały przeniesione do dziewięciobudynkowego zespołu „Monopolu” przy ul. Kaliskiej. Przy cerkwi, na placu miejskim powstał kompleks zabudowań szkoły, wg projektu Karola Sicińskiego, dla potrzeb której zaadaptowano również cerkiew.

W 1927 r. w odpowiedzi na odezwę Związku Miast Polskich o ożywienie ruchu budowlanego w Łęczycy powstało wiele nowych domów. Wydane zostało również rozporządzenie starosty nakazujące remonty wszystkich elewacji. Ponadto magistrat wniósł dom o dziesięciu mieszkaniach dla bezdomnych, przy Ozorkowskim Przedmieściu 10.

W 1930 r. wytyczono za torem kolejowym, nową zachodnią granicę Łęczycy. W 1936 r. wzniesiono Przystań dla Starców i Kalek św. Ducha przy ul. Kaliskiej. Treń szpitala św. Ducha zajęte zostały przez kolej i elektrownię. W 1936 r. rozebrano nieużytkowaną cerkiew. W latach 30. XX w. działały zakłady stolarskie, fabryka wyrobów cementowych i zakład kamieniarski przy ul. Poznańskiej 32.

Podczas II wojny światowej największe zniszczenia w Łęczycy dotknęły dzielnicę żydowską, w której zniszczono synagogę i wszystkie towarzyszące jej obiekty. Częściowemu zniszczeniu uległo również kolegium jezuickie. Po wojnie dawny klasztor norbertanek, przejęły Siostry Urszulanki.

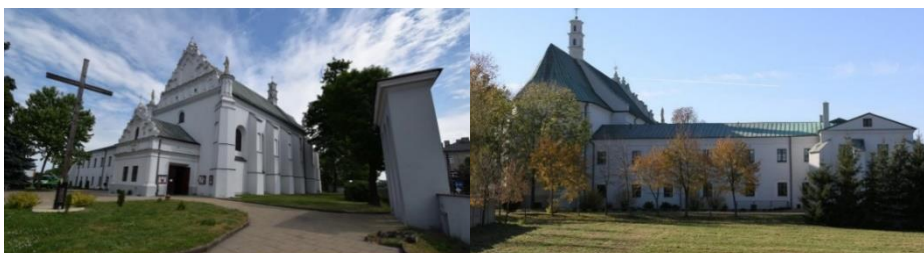
OBIEKTY SAKRALNE

Klasztor SS. Norbertanek, obecnie Dom Zakonny Zgromadzenia Sióstr Urszulanek (rejestr zabytków nr 450/333 z 27.07.1967 r.). Klasztor fundowany w 1603 r. przez Mikołaja Szczawińskiego herbu Prawdzic, kasztelana brzezińsko-łęczyckiego. Zakonnice sprawdzono z klasztoru na Kujawach. Klasztor wzniesiono w 1 poł. XVII w. Budynki przebudowano po pożarze w 1652 r. Zabudowania klasztorne zajęły południowo-zachodni narożnik gotyckich murów obronnych. Część oparto wprost na murze. W 1815 r. zabudowania klasztorne zostały sprzedane przez zakonnice, które przenieśli się do Strzelna. Nowi właściciele budynki przeznaczili na cele mieszkalne. Po 1864 r. nastąpiła kasata zakonu, a kościół przyklasztorny rozebrano. W 1877 r. został przeprowadzony remont, obniżono dach i rozebrano kościół. W połowie XX w. część gmachu ostatni właściciele przekazali zgromadzeniu sióstr urszulanek SJK.

Budynek murowany, tynkowany, na kamiennym fundamencie. Skrzydła północ-południe i zachód-wschód na rzucie wydłużonego prostokąta, połączone skośną do nich częścią narożną. Układ wnętrz dwutraktowy. W przedłużeniu budynku południowego budynek organistówki na planie prostokąta. Obiekt dwukondygnacyjny, częściowo podpiwniczony. Dachy dwuspadowe. W piwnicach sklepienie odcinkowe na belkach stalowych, ceramiczne. Więźba dachowa krokwiowa ze skośnymi stolcami. Stropy drewniane, belkowe z cementową podsufitką. W części południowej, częściowo przebudowanej, sklepienie kolebkowe z lunetami, od strony podwórza żebrowe.

Fot. 1. Klasztor SS. Norbertanek (karta adresowa Gminnej Ewidencji Zabytków).

Fot. 2. Kościoła i klasztoru OO. Bernardynów (Łęczycza, gmina Łęczycza, pow. łęczycki, studium ochrony wartości kulturowych, 2021, t. 2).

Zespół kościoła i klasztoru OO. Bernardynów. Ufundowany przez Dorotę Piwo, podczaszynę płocką, wzniesiony w latach 1636-1643, kościół konsekrowany w 1652 r. Położony poza murami obronnymi Starego Miasta, w północno-wschodniej części przedmieść, w pobliżu dawnej bramy Poznańskiej. W czasie wojen szwedzkim uległ bardzo dużym zniszczeniom, odbudowany w latach 1677-1686, kościół ponownie konsekrowany. W XVIII w. przez krótki okres czasu do 1791 r. kościół był miejscem zjazdów i sejmików wojewódzkich. Po powstaniu stycziowym zakon bernardynów został skasowany, a kościół oddano pod zarządek księży świeckich. W 1922 r. kościół objęli OO. Jezuici do 1940 r., kiedy Niemcy zamienili kościół na magazyn. W 1946 r. ponownie kościół i klasztor oddano bernardynom.

Klasztor OO. Bernardynów (rejestr zabytków nr 71/276 z 26.07.1967 r.). Murowany z cegły ceramicznej, pełnej, na zaprawie cementowo-wapiennej, tynkowany. Na rzucie czworoboku zbliżonego do kwadratu w prostokątnym dziedzińcu pośrodku. Dwukondygnacyjny, podpiwniczony w skrzydle wschodnim. Skrzydło zachodnie w jednej linii z fasadą kościoła. Część wschodnia skrzydła północnego wysunięta ryzalitowo poza lico elewacji wschodniej mieści refektarz. Układ wnętrza dwutraktowy w obu kondygnacjach. Dachy dwuspadowe.

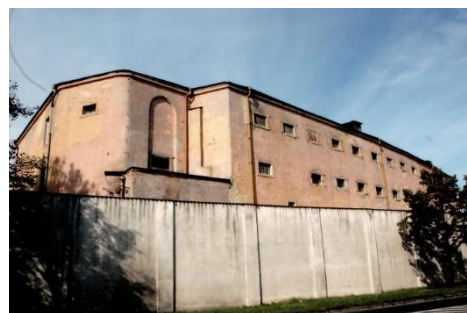
Kościół parafialny rzym.-kat. pw. Niepokalanego Poczęcia NMP (rejestr zabytków nr 70/276 z 26.07.1967 r.). Kościół przylega do południowej zabudowy klasztoru. Murowany z cegły pełnej ceramicznej, na zaprawie cementowo-wapiennej, tynkowany. Na planie prostokąta, orientowany wschód-zachód, jednonawowy, z nieco węższym i niższym prezbiterium zamkniętym wielobocznie. Przy nawie od zachodu prostokątna kruchta. Jednokondygnacyjny, podpiwniczony pod prezbiterium. Dach nad kościołem i kruchtą dwuspadowy, w zakończeniu prezbiterium łamany, kryty blachą miedzianą. Wewnątrz sklepienie kolebkowe z lunetami, wsparte na filarach przyściennych. W piwnicy sklepienie kolebkowe ceramiczne. Wyposażenie barokowe.

Zespół kościoła i klasztoru OO. Dominikanów, obecnie Zakład Karny (rejestr zabytków nr 81-V-5 z 15.05.1946 r. i 13.03.1961 r.). Dominikanie w Łęczycy pojawiają się w latach 70. XIII w. Komplex budynków położony jest w północno-wschodnim narożu Starego Miasta. Zbudowany z fundacji Kazimierza Wielkiego. Prezbiterium kościoła przylega wschodnią ścianą do muru obronnego. W XVII w. kościół był spalony i odbudowany. W XVII lub XVIII w. wystawiono na północ od kościoła przylegające do murów obronnych nowe skrzydło klasztorne. Około 1801 r. Prusacy rozebrali nawowy korpus kościoła i prawdopodobnie resztki starego klasztoru, a jego nowsze północne skrzydło i prezbiterium kościoła adoptowali na więzienie.

Budynek murowany, na rzucie wydłużonego prostokąta, tynkowany, na kamiennych fundamentach, podpiwniczony, trójkondygnacyjny. Kryty dachem dwuspadowym. Wewnątrz sklepienia beczkowe. W przyziemiu w północnej i południowej stronie widoczne zarysy dawnych murów obronnych. Najstarsza część, południowo-wschodnia, której wschodnia ściana jest pozostałością murów obronnych, wydzielona łukiem sklepienia widocznym w korytarzu parteru, posadowiona została prawdopodobnie na miejscu dawnego kościoła. Budynek obecnie nieużytkowany.

Kościół parafialny rzym.-kat. pw. Św. Andrzeja Apostoła - "Fara" (rejestr zabytków nr 68/274 z 25.07.1967 r.). Pierwotny kościół miał istnieć w 1299 r. Obecny konsekrowany w 1425 r. w stylu gotyckim. Wskutek przebudów w poł. XVII-XIX w. zatracił pierwotny charakter.

Kościół położony w południowej części pierzei ul. Kościelnej, na terenie starego miasta, w pobliżu murów miejskich. Sąsiaduje z klasztorem SS. Norbertanek. Murowany z cegły ceramicznej, pełnej na zaprawie wapienno-cementowej, tynkowany. Na kamiennym fundamencie. Orientowany, na rzucie prostokąta, z kaplicami (pw. Matki boskiej i Chrystusa Ukrzyżowanego) i zakrystią na planach prostokąta. Kościół bazylikowy ze znacznie obniżonymi stropami naw bocznych. Prezbiterium niższe i węższe

Fot. 3. Klasztor OO. Dominikanów (karta adresowa Gminnej Ewidencji Zabytków).

Fot. 4. Kościół pw. Św. Andrzeja Apostoła (karta adresowa Gminnej Ewidencji Zabytków).

od nawy głównej zamkniętym wielobocznie. Niepodpiwniczony. Dach dwuspadowy, nad nawami bocznymi pulpitowy. Wyposażenie barokowe.

Mała Synagoga/łaźnia żydowska, obecnie budynek mieszkalny. Zbudowana pod koniec XVIII w. Podczas II wojny światowej zdewastowana. Po wojnie budynek synagogi przebudowano na mieszkania. W Małej Synagodze mieściły się chedery, mykwa i mieszkanie rabin Łęczycy. Mieszkali tu m.in. rabini ze słynnej rodziny uczonych rabinów - Auerbachów (Urbachów vel Orbachów), a także rabin Abraham Cwi Perlmutter i talmudysta rabin Malbim. Nie wiadomo, kiedy powstała synagoga, zwana Małą Bożnicą (Bóźnicą). Pierwsze wzmianki o jej istnieniu pochodzą z lat 1743 i 1777. Wiadomo, że podczas pożaru, który nawiedził miasto w 1794 r. spłonął drewniany beit ha – midrasz, a na jego miejsce w 1797 r. zbudowano nowy, murowany budynek, zwany właśnie Małą Bożnicą lub Małą Synagogą.

Fot. 5. Mała Synagoga, ob. budynek mieszkalny, ul. Kaliska 8 (karta adresowa Gminnej Ewidencji Zabytków).

W Łęczycy istniał również kościół ewangelicki przy ul. Ozorkowskiej. W 1843 r. wytyczono plac pod budowę kościoła, jednak budynku nie wzniesiono od podstaw, ale przeniesiono nieużytkowany kościółek z Rudy Bugaj koło Aleksandrowa. Miał on prostą konstrukcję, na rzucie prostokąta z dwuspadowym dachem i czworoboczną sygnaturką. Po II wojnie światowej obiekt przestał być użytkowany, a w 1986 r. został rozebrany.

CMENTARZE

Cmentarz ewangelicko-augsburski. Usytuowany jest w południowej części miasta, pomiędzy ul. Górniczą i Polną. Pochodzi z 2 ćw. XIX w. Powstał prawdopodobnie wraz z napływem ludności i utworzeniem gminy ewangelickiej na terenie Łęczycy. Po 1945 r. pozostał bez opieki, dzięki staraniom Komitetu Ratowania Cmentarza Ewangelicko - Augsburgskiego przetrwał, choć już w nie tak znamienitej formie, co kiedyś.

Obecnie cmentarz zajmuje około 1000 metrów kwadratowych i jest otoczony ceglany murem. Na cmentarzu zachowało się kilkadziesiąt okazałych grobowców: wśród nich są wysokie piaskowcowe lub marmurowe stelle otoczone żelaznymi płotkami, murowane grobowce, krzyże o zróżnicowanych formach, jak również małe nagrobki o popularnych formach spotykanych na innych cmentarzach ewangelickich. Do cenniejszych nagrobków należą m.in.: obejście grobowe rodziny Ferdynanda Wernera zm. 1886 r., grób Rudolfa Stende (komisarz powiatu łęczyckiego) zm. 1875 r.; grób Marii Kiryłow zm. 1883 r.; grób rodziny Adolfa Seilera zm. końcem XIX w.; grób Anny i Karla Knoch zm. 1894 r.; nagrobek Adama Szuberta (dowódcy brygady artylerii wojsk polskich); grób Stanisława Boettichera; grób Wandy i Stefana Boetticherów; grobowiec Karola Trautsolta (naczelnika powiatu łęczyckiego); grób Edmunda Polensa (pełnił funkcje pomocnika naczelnika powiatu łęczyckiego); pomnik i kwatera żołnierzy niemieckich poległych 1914 r.; zbiorowa mogiła żołnierzy niemieckich z I wojny światowej.

Cmentarz rzymsko-katolicki. Położony jest w zachodniej części miasta, po południowej stronie ul. Kaliskiej. Założony w 1 poł. XIX w. na rzucie zbliżonym do kwadratu, poszerzony w kierunku zachodnim. W centralnej części cmentarza znajduje się kaplica grobowa rodziny Janickich.

Najstarsze zachowane pomniki pochodzą z lat 40. XIX w. W otoczeniu starych drzew znajduje się wiele cennych dzieł sztuki nagrobnej oraz grobów osób zasłużonych dla historii i kultury regionu łęczyckiego, m.in. Ferdynanda Dworzaczka (doktora nauk medycznych), księdza Józefa Kalasantego Mętlewicza (proboszcza i dziekana łęczyckiego, homiletyka i historyka kościoła, autora pierwszych publikacji na temat dziejów kolegiaty w Tumie), Jadwigi Grodzkiej (nauczycielki, etnografa i założycielki muzeum w Łęczycy oraz inicjatorce odbudowy zamku). W południowej części znajduje się cmentarz wojskowy żołnierzy polskich poległych we wrześniu 1939 r. (642 mogiły), a w części wschodniej cmentarz z 1914 r. żołnierzy armii rosyjskiej i niemieckiej. Na końcu głównej alei starego cmentarza (za kaplicą rodziny Janickich) znajduje się lapidarium nagrobków zorganizowane z inicjatywy Towarzystwa Miłośników Ziemi Łęczyckiej i Towarzystwa Naukowego Płockiego Oddział w Łęczycy.

Cmentarz żydowski. Obecnie niezachowane nagrobki. Usytuowany jest w północnej części miasta, przy obecnej ul. Ks. Jerzego Popiełuszki, na terenie osiedla mieszkaniowego. Od północnego-wschodu przebiega linia kolejki wąskotorowej. Założony został w 2 poł. XV w. Obszar kirkutu znacznie poszerzono w l. 30. XIX w. Zlikwidowany przez nazistów podczas II wojny światowej. Po wojnie teren przeznaczono pod zabudowę mieszkaniową. Trzy zachowane nagrobki znajdują się obecnie w Muzeum Ziemi Łęczyckiej, najstarszy z nich pochodzi z 1820 r.

Na kirkucie do II wojny światowej istniał ohel rabinackiego rodu Auerbachów, w którym spoczął m.in. pisarz religijny i rabin Łęczycy Chaim Auerbach oraz jego syn, również pisarz religijny i rabin Łęczycy, Izaak Chaim Auerbach. Odnaleziony pod koniec XX w. nagrobek Mnychy Rogozińskiej wywieziono do Australii. Na kirkucie spoczywali także przodkowie pisarki Agaty Tuszyńskiej.

Obecnie dokładne odtworzenie granic cmentarza nie jest możliwe.

OBIEKTY OBRONNE

Zespół zamku królewskiego (rejestr zabytków nr: wieża i mury 75/280 z 26.07.1967 r.; dom nowy 73/278 z 26.07.1967 r.; dom stary 74/279 z 26.07.1967 r.).

Zamek został wzniesiony przez króla Kazimierza Wielkiego zapewne niedługo po 1345 r., kiedy ziemia łęczycka należała jeszcze do księcia Władysława Garbatego, nie była już jednak jego główną siedzibą lub w latach 1357-1370 (może w 1365 r.), po śmierci w 1357 r. ostatniego księcia dobrzyńskiego i łęczyckiego oraz po włączeniu księstwa łęczyckiego do królestwa polskiego. Jednocześnie otoczono fortyfikacjami całe miasto, zamek zaś, włączony w ciąg miejskich murów, zajmował narożnik południowo-wschodni i był oddzielony od miasta murem i fosą zasilaną wodą rzeki Bzury, stanowiąc osobną fortyfikację. Zamek wybudowano na sztucznie usypanym kopcu wysokości 5 m. W średniowieczu na obiekt ten składały się: wieża narożna - główna, zwana Szlachecką, wieża bramna, budynek mieszkalny w narożniku południowo-wschodnim, zwany Domem Starym (budynek na planie wydłużonego prostokąta, dwukondygnacyjny, mieszkalny, z częścią południową reprezentacyjną z jedną izbą lub z dwiema izbami na każdym piętrze i oddzieloną od niej sienią częścią północną, dwutraktową, z trzema niewielkimi izbami na każdym poziomie), bliżej nieokreślone budynki drewniane i otaczający całość mur obwodowy.

W 1406 r. Krzyżacy spalili miasto i zamek, został on jednak szybko odbudowany i już latem 1409 r. król Władysław Jagiełło zwołał tu sejm, na którym podejmowano decyzje w związku ze zbliżającą się wojną z zakonem krzyżackim. Zamek łęczycki okres swojej największej świetności przeżywał za panowania Władysława Jagiełły i jego syna Kazimierza Jagiellończyka. W zamku jeszcze kilkakrotnie (w 1420, 1448, 1454 i 1462 r.) odbywały się sejmy, był on również siedzibą następnego króla, Kazimierza Jagiellończyka, podczas wojny trzynastoletniej z zakonem (1454-1466). Niedługo po sejmie z 1462 r. zabudowania strawił pożar i zamek pozostawał w częściowej ruinie przez kolejne stulecie. W zamku łęczyckim przebywali okresowo królowa Elżbieta Rakuszanka i jej syn Władysław, przyszły król Czech i Węgier. Trzecim polskim monarchą przebywającym na zamku w Łęczycy był Zygmunt III Waza. Pożar zamku w 1462 r. i przygródka zamkowego w 1484 r. wpłynęły na znaczne pogorszenie się stanu budynków zamkowych, wieży i murów.

W latach 1563-1565 ówczesny starosta łęczycki, Jan Lutomierski, podskarbi koronny i kasztelan sieradzki i łęczycki, przeprowadził generalny remont zamku, przebudowując go gruntownie na starościńską rezydencję. Wyremontowano, wzmocniono i nadbudowano zamkowe mury obwodowe, naprawiono biegnące wzdłuż murów ganki strażnicze i wieżę bramną, do której dobudowano klatkę schodową. Nadbudowano o jedną kondygnację i naprawiono most zwodzony. Wyremontowano, podwyższono o jedną kondygnację i podpiwniczono Dom Stary, a jego gotyckie okna powiększono. Między bramą a murem północnym wzniesiono trzykondygnacyjny dom mieszkalny, nazwany Domem Nowym - domurowano go do wieży bramnej od północy, wzdłuż zachodniego muru obronnego. Powiększono wieżę szlachecką, którą zwieńczyła renesansowa attyka.

Pod koniec sierpnia 1655 r. zamek łęczycki i miasto opanowały wojska szwedzkie. 7 października 1656 r. zamek został odbity przez wojska polskie pod wodzą króla Jana Kazimierza. Z inicjatywy szlachty łęczyckiej podjęto prace mające na celu odbudowę i zabezpieczenie budowli przed całkowitą ruiną, co udało się częściowo przeprowadzić do 1681 r., ale już w 1705 r. - w trakcie walk Stanisława Leszczyńskiego, wspieranego przez wojska szwedzkie Karola XII, przeciwko królowi Augustowi II Mocnemu - zamek uległ całkowitej dewastacji. Zniszczenia były tak poważne, że od czasu potopu szwedzkiego obiekt pozostał ruiną. W 1769 r. zrujnowany zamek i miasto zdobył w walce konfederatami barskimi rosyjski gen. Iwan Drewicz.

Dewastacja zamku postępowała w 2 poł. XVIII w. Jednocześnie jeszcze w 1779 r. czyniono starania prowadzące do zabezpieczenia zamku, m.in. wykonano remont wieży bramnej, która już jednak w 1788 r. runęła. Spowodowało to podjęcie w 1789 r. prac zabezpieczających wieżę główną i przykrycie jej dachem.

W wyniku drugiego rozbioru Polski z 1793 r. Łęczycza została zajęta przez Prusy, stając się miastem granicznym. Zaborcy postanowili więc uczynić z Łęczyczy nowoczesną fortecę otoczoną bastionowymi fortyfikacjami i odbudować zamek. Po trzecim rozbiorze Polski i przesunięciu się granicy zrezygnowano jednak z tych planów. Zanim odstąpiono od zamiarów ufortyfikowania miasta, przed południowo-wschodnim narożnikiem zamku usypano szaniec. Obniżono mur obwodowy i wykuto w nim dodatkową bramę, rozebrano ściany gotyckiego domu. W 1814 r. runęła część wieży Szlacheckiej. Pruską fortyfikację rozebrali w 1809 r. Austriacy. Po kongresie wiedeńskim w 1815 r. warownię przejęła Komisja Wojny Królestwa Polskiego, a następnie przekazała Dyrekcji Inżynierów Wojska Polskiego do użytku na magazyny i laboratorium prochowe.

Od 1831 r. właścicielem zamkowych ruin stało się miasto, dysponentem został zaś burmistrz Łęczycy, który, traktując zamek jako publiczny skład materiału budowlanego, rozpoczął sprzedaż cegieł z jego murów. Po 1834 r. zawaliły się mur zamkowy od północy i częściowo od wschodu, część „Domu Nowego” i wieża. W 1841 r. miasto stało się legalnie właścicielem zamku i przez kolejne lata 2 poł. XIX w. okoliczni mieszkańcy wykorzystywali pozostałości zamku jako źródło tanich materiałów budowlanych. Proceder ten ustał na skutek interwencji z zewnątrz - zarząd miejski zaprzestał rozbiórki zamku, który w okrojonej formie doczekał się odzyskania niepodległości przez Polskę w 1918 r. W czasie II wojny światowej zamek nie został bardziej zdewastowany, po jej zakończeniu pozostałości warowni zostały zabezpieczone i częściowo odbudowane. W 1945 r. użytkownikiem obiektu był hufiec harcerski. W 1964 r. przystąpiono do odbudowy i rekonstrukcji zamku według planów architekta Henryka Jaworowskiego. Obiekt przeznaczono na siedzibę istniejącego od 1948 r. Muzeum w Łęczycy. W październiku 2012 r. podjęto prace zabezpieczające i uzupełniające ubytki murów obwodowych zamku.

Pozostałości zamku łeczyckiego usytuowane są w południowo-wschodnim narożu miasta lokacyjnego, przy zbiegu dzisiejszych ul. H. Sienkiewicza z ul. Belwederską. Zamek gotycki został wzniesiony przez wyspecjalizowany warsztat - jego charakter zdradza wpływy joannickiej architektury strefy północnej. Współczesna forma obiektu jest rezultatem prac rekonstrukcyjnych z 2 poł. XX w. Obecnie zabudowę zamku tworzą: skrzydło mieszkalne (Dom Nowy), pełny obwód murów kurtynowych, wieża zamkowa (Szlachecka), wieża bramna i budynek prochowni (Dom Stary).

Fot. 6. Zamek Królewski: Dom Nowy, wieża i mury obronne oraz Dom Stary/Prochownia (karta adresowa Gminnej Ewidencji Zabytków).

Zamek zajmuje teren w kształcie czworokąta ograniczony dwoma murami kurtynowymi prostymi i dwoma załamany. W narożniku południowo-zachodnim zlokalizowana jest główna wieża. W północnej części kurtyny zachodniej, w lekko wysuniętej poza lico murów czworobocznej wieży bramnej, znajduje się wjazd główny. Do wieży tej przylega nieproporcjonalnie wąski Dom Nowy, którego mury wypełniają narożnik północno-zachodni. W środkowej części kurtyny wschodniej zlokalizowany jest niewielki, dwukondygnacyjny budynek zwany prochownią (Dom Stary). Na okazałe skrzydło zachodnie składają się wieża bramna, przez którą prowadzi wejście na dziedziniec, z trzykondygnacyjnym Domem Nowym, połączone z wieżą główną wysokim na ok. 10 m murem. Mur południowy częściowo zachował się w podobnej wysokości, mury północny i wschodni są znacznie niższe. Między murami zawiera się brukowany dziedziniec, wykorzystywany obecnie w celach kulturalnych. Zamek w partii fundamentów wzniesiono z kamieni eratycznych, mury nad poziomem gruntu wykonano z cegły gotyckiej. Lica murów przez cały okres funkcjonowania warowni były wielokrotnie przebudowywane.

Wieża główna (Szlachecka) do wysokości murów obwodowych jest na planie kwadratu, wyżej ośmioboczna, zwieńczona stożkowym hełmem i renesansową tynkowaną attyką, murowana z cegły.

W przyziemiu od północy wejście do sieni. Dostęp jest możliwy także przez ganki w szerokości murów obronnych, z Domu Nowego i wieży bramnej. Stropy drewniane. Na wysokości korony murów i pod zwieńczeniem wieży wąskie, prostokątne, zamknięte półkoliście otwory okienne. Czworoboczna wieża bramna i dobudowany do niej Dom Nowy wzniesione są z cegły gotyckiej w układzie polskim. W przyziemiu sklepienia kolebkowe.

Dom Nowy, wzniesiony na planie czworoboku, ma jednotraktowy układ wewnątrz. Od strony południowej bezpośrednio sąsiaduje z budynkiem wieży bramnej, przez którą na wysokości pierwszego piętra prowadzi przejście do pomieszczeń w grubości muru. Wejścia do budynku na parterze elewacji wschodniej i w prześwicie bramnym. Elewacja zachodnia w części Domu Nowego trzyosiowa, z prostokątnymi otworami okiennymi w kamiennych późnorenansowych obramieniach na poziomie drugiej i trzeciej kondygnacji, w części wieży bramnej - jednoosiowa, nieco wysunięta przed lico murów, z ostrołukowym otworem bramy przejazdowej w wysokiej na dwie kondygnacje, ostrołukowo zakończonej wnęce. Nad bramą, na poziomie drugiej kondygnacji, okrągłe okienko. Na poziomie trzeciej kondygnacji prostokątny otwór okienny opracowany identycznie jak w Domu Nowym.

Budynek prochowni parterowy, o wysokich piwnicach, murowany z cegły, przykryty trzema dachami dwuspadowymi krytymi papą. Wieżba dachowa drewniana, pomieszczenia parteru i piwnic sklepienie kolebkowo. Układ wewnątrz dwutraktowy. Obiekt o przypadkowej, wynikowej formie architektonicznej, wykorzystującej relikty wcześniejszego budynku Domu Starego. Wejścia do budynku na elewacji zachodniej w płytkim, obniżonym ryzalicie zamkniętym trójkątnym szczytem, na elewacji północnej w półkolistej wnęce, poprzedzone drewnianym podestem ze schodami. Otwory okienne prostokątne i zamknięte odcinkiem łuku. Mury obronne murowane z cegły, z trójuskokowymi szkarpami, z zasklepienymi gankami, umożliwiającymi komunikację ze wszystkimi budynkami zamku. Mury kryte daszkami o pokryciu z dachówki. W górnej partii wąskie, prostokątne, zamknięte półkoliście otwory okienne, zabezpieczone od zewnątrz drewnianymi okiennicami.

W zamku ma siedzibę Muzeum w Łęczycy, prezentujące stałe i czasowe ekspozycje dotyczące historii miasta, zamku, sztuki i folkloru regionu.

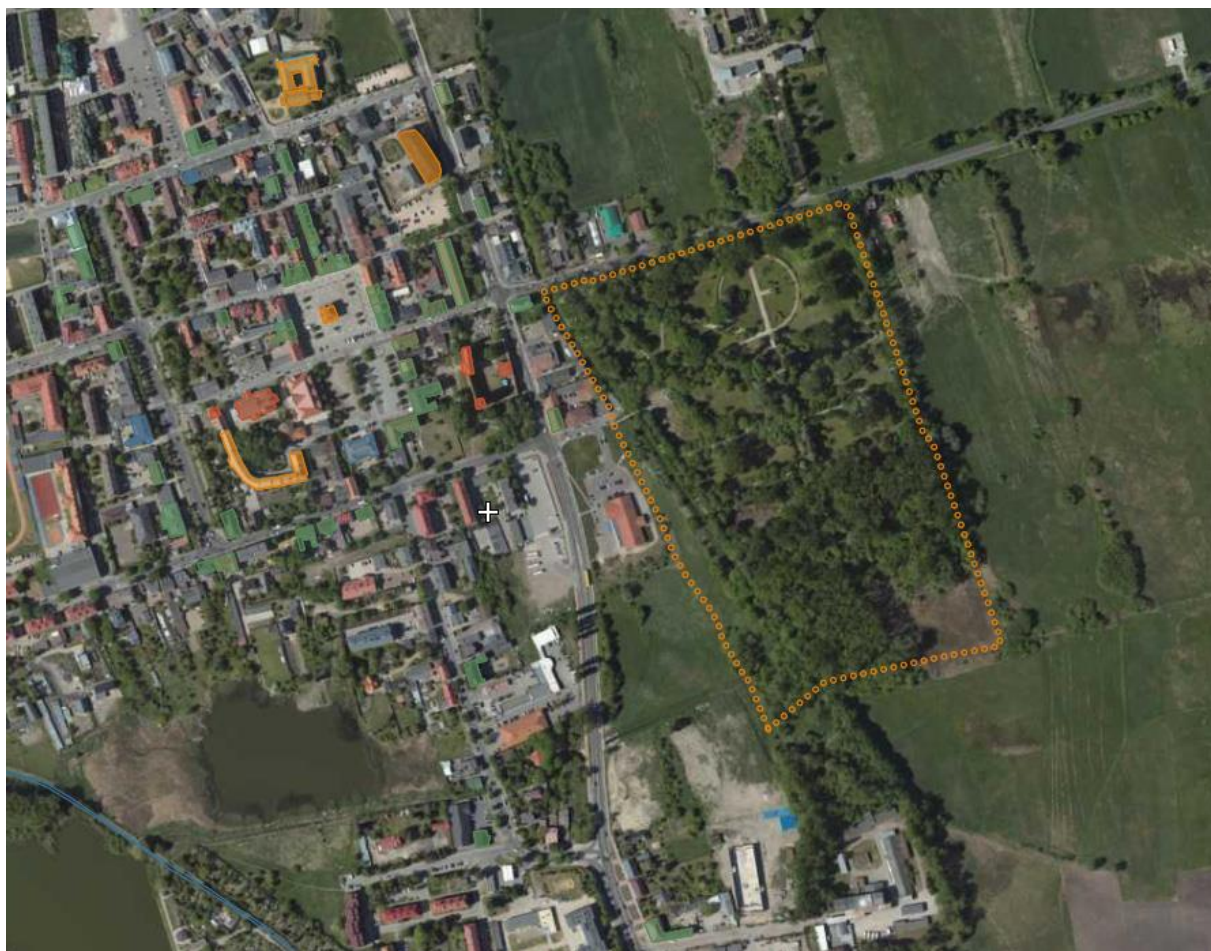
Miejskie mury obronne (rejestr zabytków nr 75/280 z 26.07.1967 r.). Mury obronne, wzniesione wraz z zamkiem w czasach panowania Kazimierza Wielkiego miały istotne znaczenie dla bezpieczeństwa miasta wobec rosnącego zagrożenia ze strony państwa krzyżackiego. Zamykały one teren o powierzchni ok. 9 ha, długość murów wynosiła 1150 m, a ich wysokość ok. 7 m. Do miasta założonego na planie prostokąta wiodły od północy i południa dwie bramy: „poznańska“ (zwana również „toruńską”) i „krakowska”. Linie fortyfikacji dopełniały wysunięte baszty rozmieszczone co 50 - 60 metrów. Zachowana do dzisiaj **baszta obronna** (rejestr zabytków nr 69/275 z 25.07.1967 r.) przy ul. Kościelnej (przebudowana w XVIII w. na dzwonnice kościoła św. Andrzeja) pełniła pierwotnie funkcję najsilniejszego (poza wieżę zamkową) samodzielnego punktu obrony. Murowana z kamienia polnego i cegły ceramicznej, pełnej na zaprawie cementowo-wapiennej. Na kamiennym cokole, na zewnątrz tynkowana. Konstrukcja słupowo-ryglowa. Na rzucie kwadratu, z wejściem od wschodu. W 1603 r. do południowo-zachodniego narożnika murów miejskich dobudowano klasztor i kościół SS. Norbertanek, zachowując pełną wysokość umocnień wraz z krenelażem (widoczne od strony ulic Belwederskiej i Jana Pawła II). W latach 1793 - 1795 władze pruskie włączyły zachowane średniowieczne obwarowania miejskie w bastionowy system fortyfikacji. W latach 20. XIX w. mury obronne zostały rozebrane. Zasypaniu uległy także fosy otaczające miasto, a od zachodu powstały planty - nowe założenie komunikacyjne o charakterze reprezentacyjnym (aleje Jana Pawła II). Obecnie regularny układ średniowiecznego miasta podkreśla układ ulic: J. Kilińskiego, H. Sienkiewicza, Belwederskiej i alei Jana Pawła II. Relikty murów obronnych zachowane są także w trudno dostępnych miejscach: północnej i wschodniej ścianie dawnego klasztoru dominikanów oraz w podwórzach niektórych posesji przy ul. J. Kilińskiego.

Fot. 7. Baszta, ob. dzwonnica (karta adresowa Gminnej Ewidencji Zabytków).

ZABYTKOWA ZIELEŃ

Park miejski (rejestr zabytków nr A/30 z 22.06.2006 r.). Został założony na peryferiach miasta, przy głównej drodze, na wschodnim brzegu rzeki Bzury w podmokłej dolinie. Składał się z dwóch części: starszej z przełomu XVIII i XIX w. oraz młodszej, założonej po II wojnie światowej. Otoczono go kanałami napełnionymi wodą. Kanał przechodził również przez środek parku, utworzono na nim wysepkę, gdzie usytuowano drewnianą altankę. Przez kanał przerzucono cztery półkoliste mostki, które łączyły alejki biegnące po obu jego stronach. Aleje wzdłuż granicy północnej, wschodniej, południowej, nad rzeką i sztuczną wysepką były głównym akcentem kompozycyjnym starszej części parku. Park przecinały również aleje i alejki spacerowe prowadzące do placyków, zlokalizowanych w części centralnej parku z ustawionymi ławkami, a także prowadzące do drewnianej altany na wysepce. W części północno-zachodniej, przy szosie biegnącej z Łęczycy do Łowicza znajdowała się szklarnia z pomieszczeniami biurowymi, kawiarenka, a w okresie letnim plac do krykieta oraz korty tenisowe. Park był częściowo ogrodzony, część granic stanowiły pierwotnie kanały, otaczające go ze wszystkich stron. Główne wejście znajdowało się w części północno-zachodniej, gdzie istniała ozdobna brama. Na obszarze parku latem można było uprawiać sporty: grano w krykieta, tenisa, korzystano z rzeki, która wówczas była czysta. Zimą natomiast uprawiano łyżwiarstwo na zamrożniętych kanałach. Park nowy obejmował południową część, gdzie układ alejek był nieczytelny. Obszar ten był okresowo podmokły. Pierwotny układ kompozycyjny parku został dość dobrze zachowany.

Ryc. 8. Park miejski (podkład: www.zabytek.gov.pl).

OBIEKTY UŻYTECZNOŚCI PUBLICZNEJ

Ratusz (rejestr zabytków nr 76/281 z 27.07.1967 r.). Najstarszy ratusz murowany, wzmiankowany już u schyłku XIV w., znajdował się w centralnej części Nie jest znana data i przyczyna zniszczenia pierwszego ratusza. Inwentarz z 1777 r. zawiera informacje o braku ratusza w mieście, zbieraniu się rady miejskiej w domach prywatnych i przechowywaniu dokumentów w domu wójta. Stąd zapewne decyzja Departamentu Policji Rady Nieustającej z 1787 r. o konieczności odbudowy ratusza w Łęczycy. Ostatecznie architekt Jakub Kubicki podjął decyzję o budowie nowego ratusza na Rynku, w miejscu dawnej siedziby władz miejskich, Prace budowlane prowadzono w latach 1788-1790. W 1862 r. ratusz zmodernizowano według projektu architekta Jana Karola Mertchinga. Kolejny remont rozpoczęto w 1893 r. Kolejny remont przeprowadzono w 1926 r. W okresie okupacji niemieckiej ratusz był siedzibą hitlerowskich władz miejskich. Po II wojnie światowej budynek był siedzibą władz miejskich: do 1950 r. Zarządu Miejskiego, do 1970 r. Prezydium Miejskiej Rady Narodowej. W latach 80. i 90. XX w. mieścił się w nim Urząd Stanu Cywilnego. Na pocz. XXI w. ratusz był w bardzo złym stanie technicznym, zdecydowano więc o przeprowadzeniu badań konserwatorskich i remoncie generalnym budynku z przywróceniem jego osiemnastowiecznej formy. Remont konserwatorski trwał w latach 2005-2007. Obecnie w obiekcie mieszczą się: Urząd Stanu Cywilnego, sala konferencyjna biura pracowników merytorycznych, biblioteka muzeum łęczyckiego, jeden z referatów Urzędu Miejskiego w Łęczycy.

Fot. 8. Ratusz (karta adresowa Gminnej Ewidencji Zabytków).

Ratusz usytuowany pośrodku północnej części placu T. Kościuszki (d. Starego Rynku), otoczony od zachodu, północy i wschodu pierzejami kamienic. Przy południowej ścianie budowli znajduje się ręczna studnia. Budynek wzniesiony w stylu klasycystycznym, w latach 20. XX w. przekształcono, nadając mu cechy eklektyczne z elementami neorenesansu. Pierwotny wygląd obiektu przywrócono na podstawie badań architektonicznych i kwerend archiwalnych podczas remontu w latach 2007-2011. Ratusz wzniesiony na planie zbliżonym do kwadratu. Budynek dwukondygnacyjny z użytkowym poddaszem, podpiwniczony. Nad dachem dominuje czteroboczna wieża, w jej ścianach północnej i południowej znajdują się zegary, w pozostałych otwory okienne zwieńczone łukiem pełnym. W każdej połaci dachu centralnie umieszczona masywna wystawka, kryta dachem dwuspadowym. Obiekt wymurowany z cegły ceramicznej pełnej na zaprawie cementowo-wapiennej, otynkowany. Dach czterospadowy

Seminarium nauczycielskie (rejestr zabytków nr 465/349 z 29.07.1967 r.). Obiekt usytuowany przy Al. Jana Pawła II 1. Wzniesiony w 2 ćw. XIX w. w stylu klasycystycznym. Był miejscem kształcenia nauczycieli. Znajdowało się w nim Seminarium Nauczycielskie, a następnie Liceum Pedagogiczne. Przez pewien czas mieściła się tam również Szkoła Podstawowa. Obecnie Zespół Szkół im. Jadwigi Grodzkiej. Obiekt murowany, na rzucie prostokąta, dwukondygnacyjny, podpiwniczony, dach wielospadowy. Elewacja frontowa podzielona pasami gzymsów kordonowych.

Hotel ob. dom mieszkalny (rejestr zabytków nr 464/348 z 29.07.1967 r.). Budynek z 2 poł. XIX w. zlokalizowany przy Pl. T. Kościuszki 32. Obiekt do II wojny światowej pełnił rolę hotelu z restauracją. Po wojnie użytkowany przez Wydział Gospodarki Komunalnej Urzędu Miasta w Łęczycy. Obiekt murowany, na planie litery „L”, dwukondygnacyjny, dach dwuspadowy.

Szpital Św. Mikołaja, obecnie Ośrodek Zdrowia. Budynek zlokalizowany przy ul. Kilińskiego 4. Wzniesiony w 1 poł. XIX w. wg projektu Henryka Marconiego w stylu klasycystycznym. Po 1980 r. miejsce szpitala zajęły przychodnie lekarskie i biura służby zdrowia. Murowany, na planie prostokąta z dwoma ryzalitami flankującymi fasadę. Od zachodu i wschodu nowsze prostokątne przybudówki. Trójkondygnacyjny, podpiwniczony z dachem dwuspadowym, ryzality z czterosadowymi.

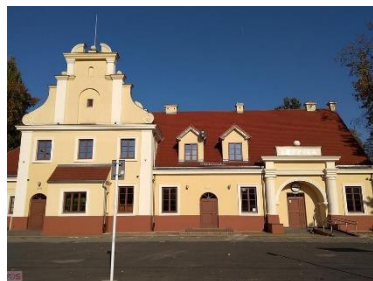
Fot. 9. Dawny Szpital Św. Mikołaja; dawne Seminarium Nauczycielskie; dawny Hotel (karta adresowa Gminnej Ewidencji Zabytków).

ZABYTKI PRZEMYSŁU I TECHNIKI

Dworzec PKP. Wybudowano w 1925 r. W 2015 r. dobiegła końca renowacja dworca, któremu przywrócono wygląd z lat przedwojennych. Budynek murowany, dwukondygnacyjny, częściowo podpiwniczony, z dachem wielospadowym. Nosi cechy stylu narodowego w jego dworkowej odmianie.

Krośniewicko-Ozorkowska Kolej Wąskotorowa (rejestr zabytków nr 661 z 28.12.1998 r.; A/31 z 10.10.2006 r.). Od 1914 do 2001 r. na terenie miasta funkcjonowała kolej wąskotorowa dla ruchu pasażerskiego i towarowego. Obecnie wykorzystywana jest głównie dla ruchu turystycznego.

Na terenie miasta Łęczyca istniała kopalnia żelaza - Łęczyckie Zakłady Górnicze. Obecnie nieczynna. W latach 1952-1990 eksploatowała syderytowe rudy żelaza. Pozostała po niej jedynie wieża szybowa odwiertu „Łęczyca I” Kopalni Rudy Żelaza (rejestr zabytków nr 647 A z 11.06.1994 r.). Wieża zaprojektowana przez Biuro Projektów Kopalnictwa Rud Żelaza w Częstochowie. Wykonawcą konstrukcji i posadowienia wieży były Zakłady Komuny Paryskiej z Radomska w 1955 r. W okresie istnienia kopalni wieża spełniała rolę urządzenia transportowego dla załogi i wydobywanego surowca.

Fot. 10. Przykłady zabytków przemysłu i techniki z terenu miasta Łęczyca: dworzec PKP; Wieża szybowa; Przebieg linii kolei wąskotorowej przez obszar Miasta Łęczyca (karty adresowe Gminnej Ewidencji Zabytków).

ZABUDOWA MIESZKALNA

Obszerną grupę wśród zabytków nieruchomości Miasta Łęczyca stanowią zabudowania mieszkalne i mieszkalno-usługowe. Duża część obiektów zlokalizowana jest na terenie Starego Miasta, przy Rynku oraz wokół niego. Pochodzą przeważnie z 1 poł. XIX w.

Murowane z cegły ceramicznej na zaprawie cementowo-wapiennej, tynkowane. Posiadają przeważnie rzut prostokąta, dwukondygnacyjne, nakryte dachami dwu- lub wielospadowymi z użytkowymi poddaszami (i facjatkami o dwuspadowych daszkach). Dachy kryte dachówką ceramiczną, blachą (w tym dachówkopodobną w kolorze czerwonym lub w arkuszach) albo papą (w kolorze czarnym lub czerwonym). Pojedyncze budynki mają więcej niż dwie kondygnacje. Zabudowa wolnostojąca jest bardziej zróżnicowana i zwykle dość chaotyczna. Podobnie chaotyczna jest zabudowa gospodarcza w obrębie podwórzy. Zabudowa miejska

zachowuje spójny charakter właściwie tylko w obrębie miasta lokacyjnego i w ciągach ulic, gdzie dominuje jej pierzejowy charakter.

Stan zabudowy określić można jako dobry lub średni, przy czym wiele budynków historycznych zostało wyremontowanych i odrestaurowanych w sposób zacierający ich pierwotny, małomiasteczkowy charakter. Przede wszystkim niemal w całości wymieniono historyczną stolarkę okienną i drzwiową na stolarkę współczesną z tworzyw sztucznych, częściowo z zachowaniem tradycyjnych podziałów. Tam, gdzie na elewacjach występowały balkony, wymieniono ich balustrady na współczesne, pozbawione detalu. Nieczytelne też stały się drobne i skromne detale na elewacjach typu gzymsy, obramienia otworów okiennych i drzwiowych, itp. Większość budynków odnowionych została też pomalowana w różnych odcieniach barw pastelowych.

Zabudowa o charakterze historycznym poprzez proces przekształceń związanych z remontami utraciła znaczną część wartości estetycznych kojarzonych z pojedynczymi budynkami, zachowała natomiast większość wartości estetycznych wynikających z kompozycji układów przestrzennych. Zabudowa poza obszarem ścisłego centrum nie ma spójności związanej m.in. z gabarytami, zachowaniem podobnych wysokości, pierzejowym usytuowaniem, kształtami i kątami nachylenia dachów, materiałami okryciowych itp.

Fot. 11. Przykłady zabudowy mieszkalnej z terenu miasta Łęczyca: ul. Belwederska 17; ul. Grodzka 23; ul. Jana Pawła II 5; ul. Jana Pawła II 15; ul. K. Odnowiciela 5; ul. T. Kościuszki 17; ul. Ozorkowska 24 (Łęczyca, gmina Łęczyca, pow. Łęczycki, studium ochrony wartości kulturowych, 2021, t. 2).

POMNIKI I MIEJSCA PAMIĘCI NARODOWEJ

Na terenie miasta znajduje się kilka pomników oraz miejsc pamięci narodowej:

Pomnik Bohaterów Bitwy nad Bzurą. Zlokalizowany na rynku, odsłonięty w 1961 r. Upamiętnia on poległych żołnierzy oraz mieszkańców miasta zamordowanych w okresie okupacji hitlerowskiej.

Pomnik Matki Boskiej. Zlokalizowany na rynku, obok ratusza. Postawiony został najprawdopodobniej w latach 80. XIX w. W pomnik wmurowane są trzy płyty: pierwsza sięga lat 20. XX w. i poświęcona jest rozbrojeniu Niemców 11 listopada 1918 r., druga informuje o odnowieniu przez łęczycan w 1946 r. figury uszkodzonej przez Niemców, a trzecia wmurowana została na pamiątkę 100-lecia odzyskania przez Polskę niepodległości.

Pomnik upamiętniający rozstrzelanie Polaków 9 września 1939 r. Za parkiem miejskim przy drodze wojewódzkiej nr 703 znajduje się symboliczna tablica upamiętniająca rozstrzelanie 12 Polaków. Tragiczne wydarzenie miało miejsce 9 września 1939 r.

Kwatery wojenne na cmentarzu parafialnym. W południowej części cmentarza parafii rzymsko-katolickiej pw. św. Andrzeja Apostoła znajduje się kwatera, w której złożono szczątki żołnierzy Wojska Polskiego poległych we wrześniu 1939 r. Na kwaterach pochowano 646 polskich żołnierzy poległych we wrześniu 1939 r.

W ścianie ogrodzenia cmentarza utworzono Pomnik Bohaterów Bitwy nad Bzurą, upamiętniający formacje armii "Poznań" i innych jednostek Wojska Polskiego, walczących w okolicach Łęczycy. Na ścianie zawieszonych jest wiele pamiątkowych tablic.

W południowej części cmentarza znajduje się kwatera wojenna z 1914 r. Spoczywają tu żołnierze armii rosyjskiej, którzy polegli podczas "Wielkiej wojny" w 1914 r. w starciach z armią niemiecką.

Na północ od wspomnianych wyżej znajduje się zbiorowy grób poległych w walce z bolszewikami w latach 1918-1921. Na krzyżu z drzewa brzozy, zawieszona jest biała tablica w kształcie tarczy z napisem "*Żołnierze polscy polegli za Ojczyznę 1918 - 1921*".

W północno - wschodnim narożniku cmentarza znajduje się mogiła, na której stoi żelazny krzyż. Na białej tarczy zamieszczono napis "*Ofiarom zbrodni reżimu stalinowskiego, zamordowanym więzieniu łęczyckim w latach 1945 - 1956*".

We wschodniej części znajduje się cmentarz z 1914 r., na którym zostali pochowani żołnierze armii niemieckiej, którzy polegli na Ziemi Łęczyckiej. Zlokalizowano na niej 233, jednakowe nagrobki wykonane z cementu, cztery indywidualne pomniki z piaskowca oraz wielki pomnik z narożnymi kolumnami i pamiątkową tablicą.

5.2.4 Zabytki archeologiczne

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wszystkie zabytki archeologiczne, bez względu na stan zachowania, podlegają ochronie i opiece. Na obszarach występowania stanowisk archeologicznych oraz w strefie ich ochrony, prowadząc inwestycje wymagające robót ziemnych, przed uzyskaniem pozwolenia na budowę lub przed rozpoczęciem prac ziemnych, należy przeprowadzić ratownicze badania archeologiczne w zakresie uzgodnionym z wojewódzkim konserwatorem zabytków. Wyniki badań często stanowią jedyną dokumentację następujących po sobie faktów osadniczych na tym terenie. Pozwalają one skorygować, uszczegółowić i potwierdzić informacje uzyskane ze źródeł pisanych. Pozyskany w trakcie badań materiał ruchomy umożliwia uzupełnienie danych o kulturze materialnej mieszkańców. Należy przy tym pamiętać, że zasięg stanowisk archeologicznych został wyznaczony na mapach na podstawie badań powierzchniowych i niekoniecznie może dokładnie odpowiadać zasięgowi występowania pozostałości osadnictwa pradziejowego pod ziemią. Dlatego należy traktować go zawsze orientacyjnie, ponieważ może okazać się, że obiekty archeologiczne zalegają także w sąsiedztwie wyznaczonego na podstawie obserwacji powierzchniowej, zasięgu stanowiska. Niezbędne jest także określenie zasad ochrony zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków oraz ujętych w gminnej ewidencji zabytków, lub przeznaczonych do ujęcia w gminnej ewidencji zabytków, w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego, warunkach zabudowy i inwestycjach celu publicznego oraz respektowanie przez inwestorów zapisów dotyczących ochrony zabytków archeologicznych zawartych w opiniach i decyzjach właściwego miejscowo konserwatora zabytków, zgodnie z ustawą o ochronie i opiece nad zabytkami.

Na terenie Miasta Łęczycy zidentyfikowanych jest 12 stanowisk archeologicznych. Zostały one zewidencjonowane w ramach Archeologicznego Zdjęcia Polski (AZP). Zlokalizowane są one na jednym obszarze AZP: 60-49.

Zestawienie stanowisk archeologicznych z terenu Miasta Łęczycy przedstawiono na końcu opracowania.

5.2.5 Zabytki w zbiorach muzealnych i innych

Muzeum w Łęczycy. Jego siedzibą jest zamek królewski w Łęczycy. Muzeum istnieje od 1949 r. i jest jedyną tego rodzaju placówką w powiecie łęczyckim.

Muzeum próbowali utworzyć jeszcze przed 1939 r. działacze Polskiego Towarzystwa Krajoznawczego (PTK). Niestety zakończyło się to niepowodzeniem wskutek wybuchu II wojny światowej. Jednak wraz z odrodzeniem się w 1946 r. PTK powrócono do przedwojennych planów. 2 kwietnia 1948 r., dzięki staraniom członków PTK władze województwa łódzkiego zarejestrowały Muzeum Ziemi Łęczyckiej (działające już od 1 marca 1948 r.) jako placówkę podległą Powiatowemu Związkowi Samorządowemu w Łęczycy. Rozpoczęły się prace konserwatorskie na zamku łęczyckim, który stał się siedzibą muzeum. 16 lutego 1949 r. w wyremontowanym Domu Nowym nastąpiło oficjalne otwarcie Muzeum. Kierownikiem została Jadwiga Grodzka, która funkcję tę sprawowała do 1973 r. W 1950 r. łęczyckie muzeum przejęło Ministerstwo Kultury i Sztuki i zmieniono nazwę na Muzeum w Łęczycy. W latach 1951-1953 trwał remont Domu Starego, w którym zamierzano prezentować stałą ekspozycję przyrodniczą. W 1952 r. rozpoczęto wstępne prace zmierzające do utworzenia działu etnograficznego, który zaczął funkcjonować w pełni od 1956 r. Od samego początku istnienia muzeum zajęto się także organizowaniem wystawy stałej. W 1956 r. stałą ekspozycję dzielono na:

archeologię, grodzisko w Tumie, Kolegiatę w Tumie, miasto i wieś łączyczką. Od 1960 r. na wystawie stałej pokazywano zabytki z zakresu historii, archeologii, przyrody i sztuki ludowej. W 1986 r. Łęczyckie muzeum zmieniło swoją nazwę na Muzeum Miasta Łęczycy. W 1989 r. muzeum przeszło pod zarząd władz miasta. 3 kwietnia 1990 r. powrócono do nazwy: Muzeum w Łęczycy.

Muzeum posiada w swoich zbiorach ponad 12 tysięcy przedmiotów związanych z przeszłością miasta i regionu łączycckiego w zakresie archeologii, historii, etnografii, sztuki i przyrody. W zbiorach archeologicznych znajdują się liczne okazy od pradziejowej działalności człowieka po eksponaty, będące świadectwem średniowiecznej Łęczycy. Na uwagę zasługuje materiał zabytkowy z pobliskiego grodziska łączycckiego (VIII – XII w.). W zasobach działu artystycznego szczególne miejsce zajmują niezwykle cenne przedmioty liturgiczne z XII-XIII w., pochodzące z romańskiej archikolegiaty w Tumie, XV-wieczny antyfonarz oraz zbiór obrazów, mebli i broni z okresu od początków XVII do XX w. W muzealnym zbiorze historycznym wyróżniają się dokumenty cechowe, pieczęcie i sztandary, ilustrujące rozwój i znaczenie rzemiosła w Łęczycy, między XVIII a XX w. Dział ten gromadzi też wszelkiego rodzaju pamiątki związane ze stoczoną na ziemi łączycckiej, we wrześniu 1939 r. bitwą nad Bzurą. Systematycznie uzupełniana jest kolekcja starych pocztówek łączycckich. Zbiory etnograficzne dokumentują twórczość łączycckich rzemieślników, twórców i artystów, poprzez wyroby ludowego kowalstwa, garncarstwa, plecionkarstwa i tkactwa. Zawierają elementy łączycckiego stroju ludowego, a także tradycyjne wyposażenie wnętrz mieszkalnych, sprzęty i narzędzia gospodarcze. Na uwagę zasługuje zbiór współczesnej łączycckiej rzeźby ludowej. Wśród figur o tematyce sakralnej, wiejskiej czy historycznej szczególne miejsce zajmuje największa w Polsce (licząca ok. 400 eksponatów) muzealna kolekcja rzeźb o tematyce demonicznej. W zestawie dominują różnorodne wcielenia najpopularniejszego diabła w Polsce – Boruty, który zgodnie z legendą ma swoją siedzibę w łączycckim zamku. Gabinet numizmatyczny pochwalić się może liczącą ponad 2500 sztuk kolekcją XIV-wiecznych groszy pruskich, tworzących tzw. „skarb ozorkowski”.

Muzeum prezentuje wystawy stałe, czasowe i okolicznościowe w siedzibie własnej oraz w muzeach w całym kraju. Prowadzi badania naukowe i działalność wydawniczą. Realizuje urozmaiconą ofertę edukacyjną (lekcje muzealne, warsztaty tematyczne, konkursy i spotkania) w szkołach o wszystkich poziomach nauczania. Muzeum organizuje również różnorodne działania popularyzatorskie (koncerty, pokazy, spektakle teatralne, imprezy plenerowe, spotkania i odczyty) w salach i na dziedzińcu zamkowym. Współpracuje z wieloma instytucjami i organizacjami naukowymi oraz stowarzyszeniami w kraju i za granicą.

5.3. Zabytki objęte prawnymi formami ochrony

Podstawowe formy ochrony zabytków według Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. stanowią:

1. wpis do rejestru zabytków;
2. wpis na Listę Skarbów Dziedzictwa;
3. uznanie za pomnik historii;
4. utworzenie parku kulturowego;
5. ustalenia ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego albo w decyzji o ustaleniu lokalizacji inwestycji celu publicznego, decyzji o warunkach zabudowy, decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji drogowej, decyzji o ustaleniu lokalizacji linii kolejowej lub decyzji o zezwoleniu na realizację inwestycji w zakresie lotniska użytku publicznego.

Na obszarze miasta Łęczycy funkcjonują dwa z wyżej wymienionych form ochrony zabytków: wpis do rejestru zabytków oraz ustalenia ochrony w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego (s. 29 niniejszego opracowania).

5.3.1 Zabytki wpisane do rejestru zabytków

Zgodnie z *ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami* rejestr zabytków prowadzi wojewódzki konserwator zabytków, który zgodnie z przytoczoną powyżej ustawą, jako jedyny organ ochrony zabytków posiada kompetencje wpisywania zabytków do rejestru. Wpis zabytku do rejestru zabytków dokonywany jest na mocy decyzji administracyjnej, w księdze rejestru zabytków, określanej w zależności od kategorii zabytku właściwym symbolem:

- ✓ księga A – zabytki nieruchome,

- ✓ księga B – zabytki ruchome,
- ✓ księga C – zabytki archeologiczne.

Zabytki nieruchomości wpisane do rejestru zabytków

Zabytek nieruchomy może zostać wpisany do rejestru z urzędu lub na wniosek właściciela lub użytkownika wieczystego gruntu, na którym zabytek się znajduje. Do rejestru może być wpisane otoczenie zabytku wpisanego do rejestru, a także nazwa geograficzna, historyczna lub tradycyjna tego zabytku. Wpisu dokonuje właściwy Wojewódzki Konserwator Zabytków wydając decyzję administracyjną.

Zabytek wpisany do rejestru, który uległ zniszczeniu w stopniu powodującym utratę jego wartości historycznej, artystycznej lub naukowej albo, którego wartość będąca podstawą wydania decyzji o wpisie do rejestru nie została potwierdzona w nowych ustaleniach naukowych, zostaje skreślony z rejestru. Skreślenie z rejestru następuje na podstawie decyzji ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego.

Tabela 2. Zabytki nieruchomości miasta Łęczycza wpisane do rejestru zabytków⁵.

L.p.	Lokalizacja	Obiekt	Datowanie	Rejestr zabytków
1	Aleja Jana Pawła II 1 (d. Al. 1 Maja)	Budynek Zespołu Szkół im. J. Grodzkiej	I poł. XIX w.	465/349 z 29.07.1967 r.
2	Aleja Jana Pawła II 9 (d. Al. 1 Maja)	Dom mieszkalny	I poł. XIX w.	466/350 z 29.07.1967 r.
3	Aleja Jana Pawła II 13 (d. Al. 1 Maja)	Dom mieszkalny ob. Filia MOPS	I poł. XIX w.	467/351 z 29.07.1967 r.
4	ul. Belwederska 17	Dom mieszkalny	poł. XIX w.	451/334 z 27.07.1967 r.
5	ul. Górnicza 4 (d. Ozorkowskie Przedmieście)	Wieża szybowa stalowa na terenie Łęczyckich Zakładów Górniczych	1955 r.	647 A z 11.06.1994 r.
6	ul. Grodzkiej 16 / Poznańska (d. Waryńskiego 14)	Dom mieszkalny	poł. XIX w.	469/353 z 31.07.1967 r.
7	ul. Kilińskiego 5	Dom mieszkalny	poł. XIX w.	454/337 z 27.07.1967 r.
8	ul. Kościelna 3	Kościół parafialny rzym.-kat. pw. Św. Andrzeja	1425 r., XVII-XIX w	68/274 z 25.07.1967 r.
9	ul. Kościelna 3	Baszta obronna ob. dzwonnica kościoła pw. Św. Andrzeja	XIV w., XVIII w.	69/275 z 25.07.1967 r.
10	Plac T. Kościuszki 8	Dom mieszkalny	I poł. XIX w.	455/338 z 27.07.1967 r.
11	Plac T. Kościuszki 9	Dom mieszkalny	I poł. XIX w.	456/338 z 27.07.1967 r.
12	Plac T. Kościuszki 22	Dom mieszkalny	poł. XIX w.	460/344 z 27.07.1967 r.
13	Plac T. Kościuszki 23	Dom mieszkalny	XVII w., XVIII w.	77/282 z 27.07.1967 r.
14	Plac T. Kościuszki 25	Dom mieszkalny	poł. XIX w.	462/346 z 29.07.1967 r.
15	Plac T. Kościuszki 28	Dom mieszkalny	poł. XIX w.	463/347 z 29.07.1967 r.
16	Plac T. Kościuszki 32	Hotel ob. dom mieszkalny	k. XVIII w., 1828-1830	464/348 z 29.07.1967 r.
17	Plac T. Kościuszki 33	Ratusz	1788 - 1790, pocz. XX w.	76/281 z 27.07.1967 r.
18	Plac T. Kościuszki 16/17	Dom mieszkalny	poł. XIX w.	458/342 z 27.07.1967 r.
19	Plac T. Kościuszki 18/19	Dom mieszkalny	poł. XIX w.	459/343 z 27.07.1967 r.
20	Plac T. Kościuszki 15	Dom mieszkalny	poł. XIX w.	457/341 z 27.07.1967 r.

⁵ Wykaz obiektów wpisanych do rejestru zabytków na podstawie danych Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Łodzi.

21	Ozorowskie Przedmieście 9	Dom mieszkalny	poł. XIX w.	445/328 z 26.07.1967 r.
22	ul. Panieńska 3	Klasztor SS. Norbertanek, ob. Urszulanek	1603 r.	333/450 z 27.07.1967 r.
23	ul. Poznańska 12 (d. Waryńskiego 12 / 12 a)	Dom mieszkalny	I poł. XIX w.	481/366 z 01.08.1967 r.
24	ul. Poznańska 2 (d. Waryńskiego)	Dom mieszkalny	poł. XIX w.	475/359 z 31.07.1967 r.
25	ul. Poznańska 5 (d. Waryńskiego)	Dom mieszkalny	poł. XIX w.	476/361 z 31.07.1967 r.
26	ul. Poznańska 6 (d. Waryńskiego)	Dom zakonny murowany ob. Towarzystwo Naukowe wpis w granicach działki	poł. XIX w., XX w.	611 z 17.07.1989 r.
27	ul. Poznańska 8 (d. Waryńskiego)	Dom mieszkalny	I poł. XIX w.	477/362 z 31.07.1967 r.
28	ul. Poznańska 10 (d. Waryńskiego)	Dom mieszkalny	I poł. XIX w.	479/364 z 01.08.1967 r.
29	ul. Poznańska 17 (d. Waryńskiego)	Dom mieszkalny	I poł. XIX w.	482/367 z 01.08.1967 r.
30	ul. Poznańska 18 (d. Waryńskiego)	Kamienica	I poł. XIX w.	483/368 z 01.08.1967 r.
31	ul. Poznańska 18a (d. Waryńskiego)	Kościół OO. Bernardynów parafialny rzym.-kat. pw. Niepokalanego Poczęcia NMP	1636 – 1643	70/276 z 26.07.1967 r.
32	ul. Poznańska 18a (d. Waryńskiego)	Klasztor OO. Bernardynów	1636 - 1643	71/277 z 26.07.1967 r.
33	ul. Sienkiewicza 5	Dom mieszkalny	pocz. XIX w.	472/356 z 31.07.1967 r.
34	ul. Sienkiewicza 31	Dom mieszkalny	poł. XIX w.	473/357 z 31.07.1967 r.
35	ul. Poczтовая 12	Zespół kościoła i klasztoru OO. Dominikanów, następnie Zakład Karny	XIV w., XVIII i XIX	81-V-5 z 15.05.1946 r.
36	ul. Kazimierza Odnowiciela 2 (d. 18 Stycznia)	Dom mieszkalny	poł. XIX w.	446/329 z 26.07.1967 r.
37	ul. Kazimierza Odnowiciela 5 (d. 18 Stycznia)	Dom mieszkalny	poł. XIX w.	447/330 z 26.07.1967 r.
38	ul. Kazimierza Odnowiciela 7 (d. 18 Stycznia)	Dom mieszkalny	I poł. XIX w.	448/331 z 26.07.1967 r.
39	ul. Kazimierza Odnowiciela 10 (d. 18 Stycznia)	Dom mieszkalny	1821 r.	449/332 z 26.07.1967 r.
40	ul. Kazimierza Odnowiciela (d. 18 Stycznia)	Park miejski	k. XVIII w., lata 1828-30	A/30 z 22.06.2006 r.
41	ul. Szpitalna 2/Kaliska 7	Dom mieszkalny	pocz. XIX w.	474/358 z 31.07.1967 r.
42	ul. Zamkowa 1	Założenie zamku gotyckiego - wieża i mury	XIV w.	75/280 z 26.07.1967 r.
43	ul. Zamkowa 1	Założenie zamku gotyckiego – tzw. Dom Nowy	XIV w., XVII i XVIII w.	73/278 z 26.07.1967 r.
44	ul. Zamkowa 1	Założenie zamku gotyckiego – tzw. Dom Stary (dom wschodni przerobiony na prochnię)	XIV w., XVIII w.	74/279 z 26.07.1967 r.
45	Obszar zachodniej części miasta przebiegający osiã pn.-pd. Dworzec kolejowy ul. Kaliska 38	Przestrzenny układ komunikacyjny Krośniewickiej Kolei Dojazdowej	1915 r.	661 z 28.12.1998 r. A/31 z 10.10.2006 r.
46	ul. Panieńska 18A	Otoczenie wpisanych do rejestru zabytków klasztoru oo. Bernardynów oraz kościoła pw. Niepokalanego Poczęcia NMP		A/403 z 06.09.2021 r.

Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków

Na mocy art. 3 pkt. 3 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, zabytkiem ruchomym jest rzecz ruchoma, jej część lub zespół rzeczy ruchomych, będące dziełem człowieka lub związane z jego działalnością i stanowiące świadectwo minionej epoki bądź zdarzenia, których zachowanie leży w interesie społecznym ze względu na posiadaną wartość historyczną, artystyczną lub naukową.

Zabytek ruchomy jest wpisywany do rejestru na podstawie decyzji wydanej przez wojewódzkiego konserwatora zabytków na wniosek właściciela tego zabytku (art. 10 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami). Wojewódzki konserwator zabytków może wydać z urzędu decyzję o wpisie zabytku ruchomego do rejestru w przypadku uzasadnionej obawy zniszczenia, uszkodzenia lub nielegalnego wywiezienia zabytku za granicę albo wywiezienia za granicę zabytku o wyjątkowej wartości historycznej, artystycznej lub naukowej. Do rejestru nie wpisuje się zabytku wpisanego do inwentarza muzeum lub wchodzącego w skład narodowego zasobu bibliotecznego (art. 11 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Ze względu na przepisy ustawy z 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej, a także ze względu na kodeks etyczny, nie publikuje się szczegółowych danych na temat zabytków ruchomych.

Zabytki archeologiczne wpisane do rejestru zabytków

Na terenie miasta Łęczycy nie występują stanowiska archeologiczne wpisane do rejestru zabytków.

5.4 Zabytki w gminnej ewidencji zabytków

Do obowiązków samorządu lokalnego należy ochrona zabytków, które znajdują się na terenie gminy. Zadania te precyzuje art. 4 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r. Gminy mają dbać między innymi o „zapewnienie warunków prawnych, organizacyjnych i finansowych umożliwiających trwale zachowanie zabytków oraz ich zagospodarowanie i utrzymanie”, a także zapobiegać „zagrożeniom mogącym spowodować uszczerbek dla wartości zabytków”. Do obowiązków nałożonych przez ustawę na gminę należy „uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”, czemu ma służyć gminna ewidencja zabytków.

W gminnej ewidencji zabytków powinny być ujęte:

1. zabytki nieruchome wpisane do rejestru;
2. inne zabytki nieruchome znajdujące się w wojewódzkiej ewidencji zabytków
3. inne zabytki nieruchome wyznaczone przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta) w porozumieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Informacje o zabytkach nieruchomych, które powinna zawierać karta adresowa, określa Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2019, poz. 1886).

Na podstawie art. 21 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami z dnia 23 lipca 2003 r., gminna ewidencja zabytków jest podstawą do sporządzenia programu opieki nad zabytkami. Gminna ewidencja zabytków jest dokumentem otwartym. Powinna być stale weryfikowana i aktualizowana.

Gminna Ewidencja Zabytków Miasta Łęczycy sporządzona została w 2012 r. i na bieżąco jest aktualizowana. W ewidencji znajduje się 109 zabytków nieruchome oraz 12 stanowisk archeologicznych.

Spis zabytków nieruchomych i archeologicznych ujętych w Gminnej Ewidencji Zabytków miasta Łęczycy przedstawiają Aneksy 1 i 2 na końcu opracowania.

5.5 Dziedzictwo niematerialne

W rozumieniu Konwencji UNESCO, której tekst został przyjęty na 32 sesji Konferencji Generalnej UNESCO w październiku 2003 r., dziedzictwo niematerialne to zwyczaje, przekaz ustny, wiedza i umiejętności oraz związane z nimi przedmioty i przestrzeń kulturowa, które są uznane za część własnego dziedzictwa przez daną wspólnotę, grupę lub jednostki. Dziedzictwo niematerialne to rodzaj dziedzictwa, który jest przekazywany z pokolenia na pokolenie i ustawicznie odtwarzany przez wspólnoty i grupy w relacji z ich środowiskiem,

historią i stosunkiem do przyrody. Dla danej społeczności dziedzictwo niematerialne jest źródłem poczucia tożsamości i ciągłości. Dziedzictwo niematerialne w rozumieniu wspomnianej wyżej Konwencji obejmuje:

- ✓ tradycje i przekazy ustne, w tym język jako narzędzie przekazu,
- ✓ spektakle i widowiska,
- ✓ zwyczaje, obyczaje i obchody świąteczne,
- ✓ wiedzę o wszechświecie i przyrodzie oraz związane z nią praktyki,
- ✓ umiejętności związane z tradycyjnym rzemiosłem.

Wszelkie znane i udokumentowane przejawy kultury ludowej obecne dziś na obszarze regionu łęczyckiego, świadczą o jej bogatych zasobach. Składają się na to głównie współczesna twórczość artystów ludowych, mieszkających na tym terenie, wciąż żywa jeszcze tradycja niektórych obrzędów i obyczajów, a także oryginalna i niepowtarzalna literatura ludowa.

Wielowarstwowość łęczyckiej kultury ludowej z góry narzuca jej selektywną prezentację. Jedną z starszych jej dziedzin jest ludowa sztuka tkacka. Dla regionu łęczyckiego najbardziej charakterystyczne są samodziały o wełnianym wątku, tkane na lnianej lub bawełnianej osnowie. Ich kolorystyka ogranicza się do kilku stonowanych barw. „Pasiaki” łęczyckie mają z reguły tła czerwone, przypominające kolor dobrze wypalanej cegły lub tła zielone, przy czym obydwie poprzedzielane są wąskimi paseczkami w tonacjach zielonej, czerwonej, czarnej lub niebieskiej. Samodziały wełniane oraz płótna to podstawowe materiały, z których szyto niegdyś poszczególne elementy stroju ludowego.

Strój ludowy

Tradycyjny strój kobiety składał się pasiasty wełniak z przewagą koloru czerwonego, noszony na lnianej koszulę. Suknię przykrywał fartuch wełniany w kolorze zielonym, ramiona zaś zapaska naramienna z samodziału czerwonego. Młoda dziewczyna stroiła głowę kolorową chustą „jedwabnicą”, wiążąc ją pod brodą. Mężatka związała ją w rulonik i przewiązywała skrywającą włosy kopkę lub czepek. Starsza kobieta okrywała dodatkowo głowę wełnianą chustą „kamelową”, spinając ją pod brodą zapinką. Ręcznie robione chusty „kamelowe” były w okolicach Łęczycy popularnym prezentem ślubnym, nazywano je często „weselnymi”. Dopelnieniem stroju kobiecego były ponadto sznury koralu i wiązane czerwona tasiemką trzewiki.

Tradycyjne odzienie męskie stanowiły pasiaste, samodziałowe portki, w których przeważał kolor zielony oraz zakładany na lnianą koszulę spencer wełniany, z zawsze dominującą czerwienią. Ubierzem wierzchnim była sukmana o kloszowym dole, zwykle czarna lub granatowa, przepasana w pasie kolorowym, wełnianym lub skórzanym, szerokim pasem tzw. „trzosem”. Nieodzowne elementy stroju męskiego to także skórzane buty z cholewami oraz okrągła czapka „maciejówka” lub wysoki, czarny kapelusz.

Sztuka plastyczna

Jedną z ciekawszych, wyłącznie ludowych, dziedzin twórczości jest sztuka plastyczna obejmująca m.in. tradycyjne formy i sposoby zdobnictwa. W plastyce obrzędowej regionu łęczyckiego na szczególną uwagę zasługują wyróżniające się swoją urodą i mistrzostwem wykonania „pajaki”. Są to misterne kompozycje ze słomy, kolorowej bibuły i glansowanego papieru; okrągłe, tzw. „jeże” i „pierzaki” oraz krystaliczne, tzw. „plecione” i „dęte”. Były one niegdyś nie tylko charakterystycznym elementem wystroju wnętrz mieszkalnych, ale także świadectwem manualnych zdolności łęczycanek. Swoją urodą i prostotą zwracały też uwagę inne, stanowiące dekoracyjne przekształcenie świata natury w formy umowne, ozdoby papierowe. Były nimi bukiety o sercowatym kształcie oraz korony i girlandy, plecione z bibułowych róż, a także wycinanki – ażurowe, jednobarwne, kolisty o niewielkiej średnicy oraz harmonijnie zestawionych, roślinnych i geometrycznych motywach.

Ryc. 9. Strój łęczycki, pocz. XX w. (źródło: Archiwum Etnograficzne Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi, rys. H. Czurkowa).

Rzeźba ludowa

Źródła ludowej twórczości rzeźbiarzy regionu łęczyckiego mają swój początek w kościelnych figurach i malowidłach. Obok sakralnej, ludowa rzeźba łęczycka podejmuje też tematykę historyczną oraz inspirowaną życiem wsi i środowiskiem naturalnym. Najlicniejszą grupę rzeźb tworzą figury o treści demonicznej. Źródłem ich inspiracji szukać należy w charakterystycznych dla kultury ludowej regionu łęczyckiego legendach i gadkach.

Do dzisiaj, wśród różnych demonów znanych i spotykanych w regionie łęczyckim to jest: południc, świcków-mierników, dytków, zmór, czarownic, znachorów i owczarzy, tym najbardziej popularnym, pozostaje diabeł Boruta. Jego postać wywodzi się prawdopodobnie z dawnych, przedchrześcijańskich demonów leśnych, zaś etymologia imienia od boru. Pełny wizerunek czarta stworzyły jego plastyczne wyobrażenia – ludowe rzeźby autorstwa współczesnych, łęczyckich twórców.

W Muzeum w Łęczycy znajduje się ok. 400 eksponatów rzeźb demonicznych. Oprócz wizerunków Boruty znajdują się także przedstawienia m.in. Lucyfera, Belzebuba, Rokity, Fugasa czy Srali. Łęczycka kolekcja jest największą w Polsce. Wystawa ta nosi nazwę „Diabeł Boruta we współczesnych rzeźbach i legendach”.

Kuchnia tradycyjna

Tradycyjna kuchnia łęczycka od początku korzystała z darów natury. Oparta była na produktach pochodzących z upraw rolnych i gospodarki hodowlanej, w niewielkim tylko stopniu uzupełniana dodatkami pozyskiwanymi w drodze wymiany lub handlu. Jej charakterystyczne potrawy powstawały zwykle na bazie ziemniaków, mąki, kasz i nabiału. Stosunkowo rzadko używano w niej mięsa i jego przetworów, częściej zaś jadano ryby, głównie słodkowodne. Niezwykle ważną pozycję w jadłospisie, nie tylko regionu łęczyckiego, zajmował chleb. Pieczono go z żytniej lub razowej mąki, posypując na wierzchu koprem lub kminkiem. W Łęczycy organizowane są Przeglądy Potraw Regionalnych Ziemi Łęczyckiej, które mają na celu szeroką popularyzację najbardziej typowych jej potraw.

Obiektami kulturotwórczymi na terenie Miasta Łęczycy są:

Muzeum na Zamku w Łęczycy. Mieści się na Zamku Królewskim i prowadzi działalność z zakresu upowszechniania kultury, edukacji artystycznej/historycznej dzieci i młodzieży oraz ochrony dziedzictwa narodowego. Łęczyckie muzeum posiada takie działy jak: artystyczny, historyczny, etnograficzny, archeologiczny prezentujące liczne wystawy. Oferuje również zajęcia dla dzieci i młodzieży: lekcje muzealne, warsztaty plastyczne oraz interaktywne lekcje historii. Wspiera oraz organizuje wiele przedsięwzięć artystycznych i kulturalno- edukacyjnych m.in.: Europejskie Dni Dziedzictwa, Międzynarodowy Turniej Rycerski, Sejmik Staropolski, Jarmark Benedykta Polaka, Turniej Szkolnych Drużyn Rycerskich, Wędrowny Festiwal Filharmonii Łódzkiej „Kolory Polski”, Sesja Musica Moderna, Łęczycka Jesień Teatralna i inne.

Dom Kultury w Łęczycy. wybudowano w 1954 r., obecnie jest miejską placówką o zasięgu powiatowym. Prowadzi wielokierunkową działalność z zakresu upowszechniania kultury, edukacji artystycznej dzieci i młodzieży, integracji mieszkańców (szczególnie seniorów), ochrony dziedzictwa narodowego oraz realizuje zadania z zakresu kultury fizycznej. Uczestnicy zajęć mają do wyboru liczne koła, m.in. taneczne, muzyczne, plastyczne, filmowe, ceramiczne oraz teatralne. Dla seniorów oferta powiększona została o Uniwersytet Trzeciego Wieku. W siedzibie placówki znajduje się także Kombatancki Związek „Dzieci Wojny” (stowarzyszenie zrzeszające osoby poszkodowane w wyniku II wojny światowej). Dom Kultury otacza swoją opieką:

- ✓ Kapelę Łęczycką,
- ✓ Zespół Tańca Nowoczesnego MAŁE KIE,
- ✓ Zespół Tańca Nowoczesnego KIE,
- ✓ Dziecięcą Grupę Baletową,
- ✓ Zespół Folklorystyczny ŁĘCZYCANIE”,
- ✓ Zespół Śpiewaczy Klubu Złotej Jesieni

Wśród głównych imprez organizowanych przez Dom Kultury w Łęczycy związanych z szerzeniem kultury regiony są m.in.:

- ✓ Cykl „Osobowości” - spotkania przybliżające mieszkańcom sylwetki znanych i zasłużonych łęczycan,
- ✓ Turniej Wiedzy o Regionie;
- ✓ Turniej Wiedzy o Kulturze „Z kulturą na ty”,
- ✓ Przegląd Kolęd i Pastorałek "Nim zabłyśnie pierwsza gwiazdka".

Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna. Prowadzi działalność informacyjną i kulturalno-oświatową.

Ponadto na terenie miasta działają następujące organizacje pozarządowe:

- ✓ Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Ziemi Łęczyckiej,
- ✓ Towarzystwo Miłośników Ziemi Łęczyckiej,
- ✓ Stowarzyszenie Oddział Polskiego Towarzystwa Turystyczno- Krajoznawczego Ziemi Łęczyckiej,
- ✓ Stowarzyszenie Na Rzecz Rozwoju Ziemi Łęczyckiej,
- ✓ Lokalna Organizacja Turystyczna Ziemi Łęczyckiej,
- ✓ Łęczycanie.

6. OCENA STANU DZIEDZICTWA KULTUROWEGO GMINY. ANALIZA SZANS I ZAGROŻEŃ

Analiza SWOT jest jednym z podstawowych narzędzi diagnostycznych. Określa ona cztery ważne elementy oceny: mocne i słabe strony, czyli pozytywne i negatywne warunki wewnętrzne oraz szanse i zagrożenia, czyli pozytywne i negatywne warunki zewnętrzne. Niniejsza analiza jest podstawą do określenia celów i kierunków działania Miasta Łęczycy w zakresie ochrony zabytków.

Tabela 3. Analiza SWOT Miasta Łęczycy.

MOCNE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • atrakcyjne położenie komunikacyjne: 35 km na pn. od Łodzi, 130 km od Warszawy, 22 km od skrzyżowania głównych szlaków łączących wschód z zachodem (droga krajowa nr 2) i północ z południem (droga krajowa nr 1), • dobre połączenie kolejowe i autobusowe z innymi częściami kraju, • siedziba powiatu łęczyckiego, • bogata historia i dziedzictwo kulturowe miasta, • liczne zabytki architektoniczne, w tym zamek królewski z XIV w., fragmenty murów obronnych z IV w. z zachowaną wieżą, obiekty sakralne, w tym kościół farny św. Andrzeja z XV w., dawny klasztor norbertanek z XVII w., przebudowany rynek Starego Miasta z klasycystycznym ratuszem z XVIII w. oraz liczne kamienice mieszczańskie z XIX w., • Zamek Królewski w Łęczycy należący do najlepiej zachowanych warowni na ziemi łódzkiej, • odbywające się turnieje rycerskie i imprezy historyczne na dziedzińcu zamkowym w Łęczycy, • duża część zabytków wpisana do rejestru zabytków, • obiekty wpisane do gminnej ewidencji zabytków w większości w dobrym stanie technicznym, • pozostałości górniczego charakteru miasta - wieża szybowa oraz zalewy miejskie powstałe wskutek szkód górniczych, • zachowane ślady wielokulturowości obszaru: cmentarz rzymskokatolicki, ewangelicki i żydowski, • zachowany układ komunikacyjny Kolejki Wąskotorowej, • działające instytucje kultury: Muzeum na Zamku w Łęczycy, Dom Kultury, Miejska i Powiatowa Biblioteka Publiczna, • bogate dziedzictwo niematerialne: strój ludowy, sztuka plastyczna, rzeźba ludowa, kuchnia tradycyjna, • liczne organizacje pozarządowe, • Lokalna Organizacja Turystyczna "Centralny ŁUK Turystyczny" - Centrum Informacji Turystycznej, • szlaki turystyczne przebiegające przez teren miasta, m.in.: szlak pieszy „Szlakiem Bitwy nad Bzurą” Łęczycy-Uniejów, Łęczycy-Stryków; czarny szlak rowerowy „Łącznikowy” – W Krainie Diabła Boruty. • gminny portal mapowy - https://mleczycyca.e-mapa.net/ z umieszczonymi kartami Gminnej Ewidencji Zabytków.
SŁABE STRONY
<ul style="list-style-type: none"> • brak miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla całego terenu miasta oraz zapisów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego,

- brak rewaloryzacji układu kolejki wąskotorowej,
- zły stan techniczny niektórych obiektów zabytkowych,
- brak użytkowania niektórych obiektów zabytkowych.

SZANSE

- prace remontowo-konserwatorskie obiektów zabytkowych,
- wykorzystanie funduszy europejskich,
- utworzenie parku kulturowego: „Park Kulturowy Zespół Osadniczo-Przestrzenny Tum-Łęczycza”,
- kreowanie marki Łódzkie poprzez produkty związane z dziedzictwem kulturowym,
- współpraca z organizacjami dająca szansę odnowy zabytków,
- tworzenie nowych miejsc pracy w oparciu o walory środowiska kulturowego np. rozwój agroturystyki, tradycyjnej turystyki weekendowej,
- wydawanie publikacji w formie broszur, ulotek, folderów, stron internetowych, filmów związanych z dziedzictwem kulturowym miasta,
- zwiększanie udziału funduszy prywatnych w pracach związanych z ochroną zabytków (współpraca z obecnymi właścicielami nieruchomości),
- rozwijanie świadomości kulturowo-historycznej (budowa ścieżek edukacyjnych, montaż tablic informacyjnych przy zabytkach oraz tablic prowadzących do zabytków),
- uwzględnianie problemów ochrony dziedzictwa kulturowego w programach, strategiach i planach rozwoju,
- ochrona, rewaloryzacja i rozwój turystyki kulturowej w oparciu o cenne obiekty zabytkowe,
- działania na rzecz zachowania dziedzictwa kulturowego, m.in. Gminnego Ośrodka Kultury,
- zachowanie obiektów dworsko - parkowych,
- moda na folklor - podniesienie atrakcyjności obszaru poprzez kreowanie produktów i imprez o charakterze kulturowym,
- edukacja regionalna mieszkańców,
- wykorzystanie obiektów zabytkowych na cele komercyjne,
- wypracowanie form współpracy jednostek działających na rzecz ochrony zabytków - organów rządowych, samorządowych i organizacji społecznych,
- możliwość włączania się w krajowe, wojewódzkie programy promocji,

ZAGROŻENIA

- zagrożenie wielkoskalowymi inwestycjami okalającymi Stare Miasto.
- stosowanie elementów architektonicznych wprowadzających chaos w przestrzeń zajętą przez przeważającą część przez budynki wpisane do rejestru bądź ewidencji zabytków: są to przeważnie współczesne budynki o agresywnie zarysowanych elementach wystroju elewacji, zaprojektowane bez poszanowania lokalnych tradycji budowlanych i architektonicznych, których skala i wygląd wpływają dysharmonizująco na odbiór danego obszaru i jego ekspozycji.
- zagrożenie wynikające z nieużytkowania obiektów (dawny klasztor oo. dominikanów, dawne więzienie – od lat kompleks wystawiony jest na sprzedaż i ulega coraz większym zniszczeniom i degradacji).
- stosowanie współczesnej chemii budowlanej i systemy dociepleń oraz wykańczanie elewacji farbami i powłokami nadmiernie uszczelniających powierzchnie, które powstały pierwotnie w oparciu o odmienne technologie budowlane.
- powszechne stosowanie okien i drzwi pcv, które swoją formą i kolorystyką bardzo często zakłócają wygląd elewacji.
- niewystarczające badania architektoniczne, historyczne i archeologiczne.
- zaniedbania w zakresie stanu technicznego niektórych obiektów wpisanych do rejestru bądź ewidencji zabytków.
- intensywny ruch samochodowy związany zarówno z przemieszczaniem się osób prywatnych, jak i rozwijającym się cały czas transportem i dostawami towarów i usług.
- problemy komunikacyjne wynikające ze wzmożonego ruchu samochodowego, wpływające na degradację przestrzeni zarówno staromiejskiej jak i terenów bezpośrednio z nią sąsiadujących.

- stosowanie zimą chemicznych i solnych środków odladzających powierzchnie chodników przylegających do ceglanych najczęściej murów budynków - podsiąkanie kapilarne soli i niszczenie cegły.
- słabo skuteczna egzekucja prawna w zakresie samowoli budowlanych i dewastacji obiektów i ich otoczenia.
- brak ogólnego programu remontów obiektów zabytkowych należących do miasta.
- brak programów strategicznych, które uwzględniałyby ochronę dziedzictwa kulturowego powiatu.
- postępujące zanieczyszczenie środowiska wynikające ze wzmożonego ruchu kołowego i stosowania przestarzałych pieców grzewczych w okresie zimowym.

7. ZAŁOŻENIA PROGRAMOWE

Celem niniejszego programu, opracowanego w oparciu o Gminną Ewidencję Zabytków, jest stworzenie wieloletniej strategii ochrony zabytków znajdujących się na terenie Miasta Łęczycza. Misją gminy, w kontekście zachowania i ochrony jej dziedzictwa kulturowego jest: ***"świadome kształtowanie krajobrazu kulturowego, poprawa stanu zachowania obiektów zabytkowych, a także racjonalne wykorzystanie istniejących zasobów dla rozwoju społeczno-gospodarczego gminy"***.

Gminny Program Opieki nad Zabytkami służy ochronie i wykorzystaniu lokalnych zasobów dziedzictwa kulturowego w różnych dziedzinach życia społecznego. Realizacja wyznaczonych celów wymaga przede wszystkim zmiany w świadomości, szczególnie w obszarze odpowiedzialności jednostki samorządu terytorialnego, podmiotów, instytucji i sfer funkcjonalnych, które odpowiadają za ochronę środowiska kulturowego i naturalnego, za ład i zagospodarowanie przestrzenne, a także wyznaczone kierunki rozwoju gminy. Ważne jest także, aby właściciele zabytkowych obiektów, zmienili swoje podejście, przyczyniając się w ten sposób do poprawy stanu zachowania wszelkich dóbr środowiska kulturowego i naturalnego.

Za podstawowe cele programu opieki nad zabytkami należy przyjąć te wynikające z art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opieki nad zabytkami, a więc:

- uwzględnianie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego, łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania.
- wyeksponowanie poszczególnych zabytków oraz walorów krajobrazu kulturowego.
- podejmowanie działań zwiększających atrakcyjność zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych oraz wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.
- określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków, eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystywaniem tych zabytków.
- podejmowanie przedsięwzięć umożliwiających tworzenie miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami.

7.1 Priorytety i kierunki działań programu opieki nad zabytkami

Poniżej przedstawiono priorytety, kierunki działań i zadania Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Łęczycza na lata 2023 - 2026.

PRIORYTET I	
OCHRONA I REWALORYZACJA DZIEDZICTWA KULTUROWEGO	
Kierunki działań:	Zadania:
1.1. Zahamowanie procesu degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania	1.1.1. Rewaloryzacja i właściwe zagospodarowanie zabytków z uwzględnieniem ich wartości i kontekstu krajobrazowego: <ul style="list-style-type: none"> ✓ Prowadzenie działań konserwatorskich w obiektach z listy zabytków reprezentatywnych: <ul style="list-style-type: none"> ○ kontynuacja rewaloryzacji zespołu zamkowego, bieżące prace utrzymaniowe zespołu klasztornego bernardynów, bieżące prace utrzymaniowe ratusza, kontynuacja rewaloryzacji kościoła parafialnego św. Andrzeja, kompleksowa rewaloryzacja zespołu przestrzenno-

	<p>osadniczego Tum – Łęczyca.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Kontynuacja rewaloryzacji zakomponowanej zieleni. <p>1.1.2. Poprawa jakości przestrzeni publicznych historycznych założeń przestrzennych miejskich:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Uzupełnianie struktury budowlanej układu przestrzennego z uwzględnieniem specyfiki miejsca, poprzez nawiązanie do lokalnych form architektonicznych. ✓ Poprawa jakości przestrzeni publicznych w aspekcie estetycznym i użytkowym. ✓ Zwiększenie udziału zieleni w przestrzeni miejscowości, zwłaszcza w obszarze priorytetowym. <p>1.1.3. Ochrona stanowisk archeologicznych:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Wskazanie lokalizacji w dokumentach planowania przestrzennego. ✓ Prowadzenie wszelkich działań inwestycyjnych po przeprowadzeniu nadzoru archeologicznego lub badań wykopaliskowych. <p>1.1.4. Monitoring stanu zachowania zabytków będących własnością miasta:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Przegląd stanu technicznego obiektów. ✓ Wyznaczenie obiektów, dla których niezbędny jest remont/konserwacja; ✓ Opracowanie planu remontów. <p>1.1.5. Prowadzenie prac remontowo-konserwatorskich zabytków stanowiących własność miasta, w miarę posiadanych do dyspozycji środków finansowych w budżecie oraz pozyskanych ze źródeł zewnętrznych.</p> <p>1.1.6. Wspomaganie działań rewaloryzacyjnych i rewitalizacyjnych zdegradowanych cennych obiektów i obszarów o znaczeniu historycznym.</p> <p>1.1.7. Bieżąca pielęgnacja na terenie cmentarzy na obszarze miasta (użytkowanych i nieużytkowanych):</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Na bieżąco przeprowadzać prace pielęgnacyjne (m.in. koszenie trawy, odczyszczanie z samosiewów, renowacja starych nagrobków). ✓ Umieszczenie tablicy informacyjnej na dawnym cmentarzu ewangelicko-augsburskim.
<p>1.2. Ochrona krajobrazu kulturowego i poprawa ładu przestrzennego</p>	<p>1.2.1. Ochrona panoramy miasta i stref ekspozycji, w tym (zgodnie ze Studium Ochrony Wartości Kulturowej miasta Łęczyca⁶):</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Zachowanie sylwety miasta z jej dominantami oraz utrzymanie dotychczasowej wysokości zabudowy mieszkalnej i gospodarczej. ✓ Zachowanie historycznie ukształtowanego układu przestrzennego dawnego miasta lokacyjnego z przekształceniami wynikającymi z XIX-wiecznej regulacji miasta po zniesieniu murów i ukształtowaniu otaczających stare miasto czterech ulic. ✓ Wprowadzanie nowej zabudowy na zasadzie uzupełnienia historycznych pierzei i siedlisk oraz ich kontynuacji. ✓ Ochrona panoram oraz osi widokowych: <ul style="list-style-type: none"> ○ historycznie najważniejszego widoku na miasto od północy i północnego-wschodu oraz widoku od północy z drogi krajowej na miasto z sylwetą wieży zamkowej. ○ kształtowanie ewentualnej nowej zabudowy, aby jej skala nie była konkurencyjna w stosunku do obecnej sylwety miejscowości.

⁶ Łęczyca, gm. Łęczyca, pow. łęczycki. Studium ochrony wartości kulturowych, Narodowy Instytut Dziedzictwa, łódź 2021, Tom I, II.

	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Zdefiniowanie charakteru obszarów ekspozycyjnych/ przekształcenia lub utrzymanie stanu istniejącego przy współudziale Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków ✓ Urządzenie i uatrakcyjnienie pieszych tras turystycznych relacji Łęczycy-Tum. ✓ Podjęcie działań przestrzennych mających na celu:<ul style="list-style-type: none"> ○ utrzymanie zabytkowej substancji budowlanej, ○ porządkowanie obszarów ekspozycyjnych, ○ wprowadzenie elementów uzupełniających sylwety i panoram w oparciu o sprezyzowane zasady ochrony krajobrazu miejskiego. <p>1.2.2. Pozostawienie systemu trzech stref ochrony konserwatorskiej (uwzględnionych w Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Łęczycy z 2021 r.).</p> <p><u>1) Strefa ochrony konserwatorskiej historycznego układu urbanistycznego</u> (odpowiednik strefy „A” w Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Łęczycy z 2021 r.). Obejmuje swym zasięgiem miasto lokacyjne oraz otaczające go (wytyczone w XIX w.) ul. Jana Kilińskiego, Jana Pawła II, Belwederska, Henryka Sienkiewicza, a także Przedrynek wraz z ul. Poznańską, terenem klasztoru i kościoła bernardynów, obszar zwany Przedmieściem Poznańskim (Toruńskim).</p> <p>Ustalenia zakresu ochrony i ogólne wytyczne:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ zakłada się bezwzględny priorytet wymagań i ustaleń konserwatorskich nad względami wynikającymi z działalności inwestycyjnej, gospodarczej i usługowej w obrębie tak zdefiniowanej strefy, ✓ wszelka działalność związana z obiektami zabytkowymi i ich otoczeniem, w tym także zmiana funkcji i przeznaczenia obiektów winna być prowadzona w oparciu o wydane indywidualne wytyczne konserwatorskie poprzedzone badaniami historyczno-architektonicznymi oraz ekspertyzami stanu technicznego, ✓ ochronie podlega: sylweta miejscowości, zachowana historyczna kompozycja układu urbanistycznego miejscowości i jego główne elementy: historyczna substancja budowlana, układ placu rynkowego, linie zabudowy ulic i ich perspektywy, układ zespołu kościelnego, historyczny układ przestrzenny zamku, zespołu klasztornego oo. dominikanów, oo. bernardynów wraz z ogrodami, teren dawnego klasztoru sióstr Norbertanek, kompozycje układów zieleni. Ochronie podlegają historyczne podziały własnościowe i sposób użytkowania gruntów, historyczna sieć ulic i zachowane podziały wewnętrzne. ✓ ponadto ochronie podlegają: rozplanowanie ulic i placów w historycznych liniach rozgraniczających i linie zabudowy, historyczna zabudowa miejska, charakter wnętrza miejskich określony przez elementy nawiązujące do lokalnej tradycji kształtowania zabudowy: gabaryty budynków, podziały elewacji, proporcje otworów, formy i pokrycie dachów oraz powiązania widokowe. ✓ nowe budynki dopełniające układ historycznej zabudowy oraz budynki podlegające zachowaniu i przebudowie winny mieścić się w gabarycie 3 kondygnacji nadziemnych w tym użytkowe poddasze; ✓ dachy o formie dwuspadowej z naczółkami przy odsłoniętych szczytach w układzie kalenicowym. Spadki dachów winny być dostosowane do otaczających budynków zabytkowych; ✓ w zależności od charakteru zabytkowej zabudowy w otoczeniu, spadki połaci dachowych winny wynosić od 30° do 45°; ✓ dopuszcza się doświetlenie pomieszczeń poddaszy za pomocą lukarn. Nie dopuszcza się stosowania okien połaciowych i dachów o formach
--	---

- mansardowych - obce w historycznym środowisku Łęczycy nie powinny występować na obszarze strefy ścisłej ochrony konserwatorskiej;
- ✓ pokrycia dachów materiałami tradycyjnymi, takimi jak dachówka ceramiczna i blacha w arkuszach;
  - ✓ ściany budynków o fakturze gładkiego tynku z ewentualnym boniowaniem strefy parteru i z możliwością podziałów za pomocą ciągnionych profili gzymsów międzypiętrowych oraz podokiennych, a także z możliwością zastosowania ciągnionych opasek wokół okien;
  - ✓ nie wyklucza się możliwości zastosowania trwałych okładzin kamiennych lub ceramicznych okładzin zewnętrznych w strefach cokołów;
  - ✓ zakaz kształtowania elewacji budynków za pomocą okładzin z materiałów niezgodnych z historycznym charakterem budynku;
  - ✓ kolorystyka ścian budynków w kolorach łagodnych, zbliżona do tynku wapiennego lub okładzin kamiennych;
  - ✓ w toku remontów i zachowania części istniejącej zabudowy, odbiegającej charakterem form architektonicznych od form historycznego otoczenia winny być dokonane odpowiednie korekty form uwzględniające powyższe zasady;
  - ✓ zachowuje się zabytkowe nawierzchnie bruków podlegające ochronie i niezbędnym naprawom. Powierzchnia średniowiecznego rynku łącznie z późniejszą częścią południową oraz w obszarze miasta lokacyjnego winna być pokryta kostką granitową.
  - ✓ zakłada się docelowe uzupełnienie pierzei rynkowej kubaturą bądź z wykorzystaniem zieleni.

2) Strefa ochrony konserwatorskiej wybranych cech historycznego układu urbanistycznego (odpowiednik strefy „B” w Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Łęczycy z 2021 r.). Obejmuje swym zasięgiem obszar tzw. Krakowskiego Przedmieścia - zamknięty w kwartale pomiędzy ulicami: Belwederską (wraz z jej południową pierzeją) i Ozorkowską (obiema pierzejami ulicy) wraz z parkiem miejskim i działką 1096/3.

Ustalenia zakresu ochrony i ogólne wytyczne:

- ✓ zakłada się bezwzględny priorytet wymagań i ustaleń konserwatorskich nad względami wynikającymi z działalności inwestycyjnej, gospodarczej i usługowej w obrębie tak zdefiniowanej strefy.
- ✓ ochronie podlega zachowana historyczna kompozycja układu urbanistycznego i jego główne elementy: przebieg ulic Ozorkowskiej i Belwederskiej, linie zabudowy ulic, ich perspektywy, historyczne podziały własnościowe i sposób użytkowania gruntów.
- ✓ należy zachować zasadnicze proporcje wysokościowe kształtujące sylwetę zespołu przedmieścia z mieszaną zabudową kamienic i budynków parterowych, obowiązuje utrzymanie historycznego kalenicowego układu budynków.
- ✓ w przypadku prac budowlanych prowadzonych przy zabytkach niewpisanych do rejestru zabytków należy zachować bryłę budynków, formę zadaszenia - dyspozycję elewacji; w przypadku remontu lub wymiany witryn, okien i drzwi wskazane jest zachowanie wielkości otworów, tradycyjnych podziałów, liczby i układu skrzydeł oraz utrzymanie istniejących dekoracji powiązanych z tymi otworami (obramienia, nadokienniki, parapety, podokienniki). Konieczne jest także zachowanie istniejącego detalu architektonicznego.
- ✓ zakłada się docelowe uzupełnienie zabudowy pierzei ulic nowymi obiektami.
- ✓ zasadą kształtowania współczesnych elementów zagospodarowania obszaru jest kontynuacja tradycyjnego sposobu zagospodarowania przestrzennego poprzez: utrzymanie historyczne wykształconych linii zabudowy, stosowanie formy dachu dwuspadowego, o symetrycznych połaciach, z pokryciem dachówką ceramiczną, bądź blachą w arkuszach, o kącie nachylenia

dostosowanym do sąsiadującej zabudowy historycznej, maksymalną wysokość gzymsu podokapowego dostosowaną do wysokości kamienic we wschodniej pierzei ul. Ozorkowskiej. Funkcje na obszarze strefy – usługowe i mieszkalne.

- ✓ należy wprowadzić informację wizualną na temat obszaru dawnego kościoła i cmentarza św. Ducha (stanowiska archeologicznego) działki nr 449 w części północnej. Na obszarze tym należy wprowadzić zakaz zabudowy bądź uwarunkować go od obowiązku uzyskania opinii WKZ w Łodzi wiążącej w zakresie szczegółowych warunków zagospodarowania i zabudowy, do projektu każdej inwestycji kubaturowej

3) Strefa ochrony konserwatorskiej ekspozycji sylwety wybranych elementów układu przestrzennego miasta. Obejmuje swym zasięgiem działki 787 oraz 788/1.

Ustalenia zakresu ochrony i ogólne wytyczne:

- ✓ zakłada się bezwzględny priorytet wymagań i ustaleń konserwatorskich nad względami wynikającymi z działalności inwestycyjnej, gospodarczej i usługowej w obrębie tak zdefiniowanej strefy.
- ✓ ochronie podlega ekspozycja sylwety miasta, kościoła i klasztoru bernardynów oraz wieży zamkowej i dawnego klasztoru dominikanów, widoczne z przedpola miasta.
- ✓ w sporządzanych miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego dla działek 787, 788/1, 788/2 należy zapisać odpowiednie warunki widoku na sylwety poprzez zakaz zabudowy działek widokowych – zakaz zabudowy, zakaz nasadzeń drzew wysokich, lokalizacja wolnostojących nośników reklamowych.

4) Strefa ochrony stanowisk archeologicznych. Obejmuje swym zasięgiem miasto lokacyjne oraz otaczające go ulice: Jana Kilińskiego, Jana Pawła II, Belwederską, Henryka Sienkiewicza, a także Przedrynek wraz z ulicą Poznańską i terenem klasztoru i kościoła bernardynów – tzw. Poznańskie (Toruńskie) Przedmieście, w granicy trzydziestometrowej strefy otuliny wokół historycznego układu urbanistycznego oraz ulicę Poznańską do skrzyżowania z ulicą Sienkiewicza i drogę w kierunku Topoli Królewskiej biegnącą śladem dawnego traktu na grobli w granicach – od zachodu linii rozgraniczającej torowisko kolejki wąskotorowej (działka 624) od wschodu w granicy działek 1157/2, 1158 oraz 1413 w obszarze widocznego na lidarze nasypu dawnej drogi.

Ustalenia zakresu ochrony i ogólne wytyczne:

- ✓ zakłada się bezwzględny priorytet wymagań i ustaleń konserwatorskich nad względami wynikającymi z działalności inwestycyjnej, gospodarczej i usługowej w obrębie tak zdefiniowanej strefy.
- ✓ ochronie podlega zasób dziedzictwa archeologicznego.
- ✓ w strefie wymagane jest uzyskanie do projektu każdej inwestycji kubaturowej opinii właściwego konserwatora zabytków, która jest wiążąca w zakresie szczegółowych warunków zagospodarowania i zabudowy, odnoszących się do projektowanej inwestycji.
- ✓ dopuszcza się działalność inwestycyjną naruszającą warstwy ziemne, bądź nawierzchnie utwardzone, pod warunkiem przeprowadzenia badań archeologicznych przedinwestycyjnych na podstawie decyzji WKZ w Łodzi, która jest wiążąca w zakresie szczegółowych warunków zagospodarowania i zabudowy, odnoszących się do projektowanej inwestycji.

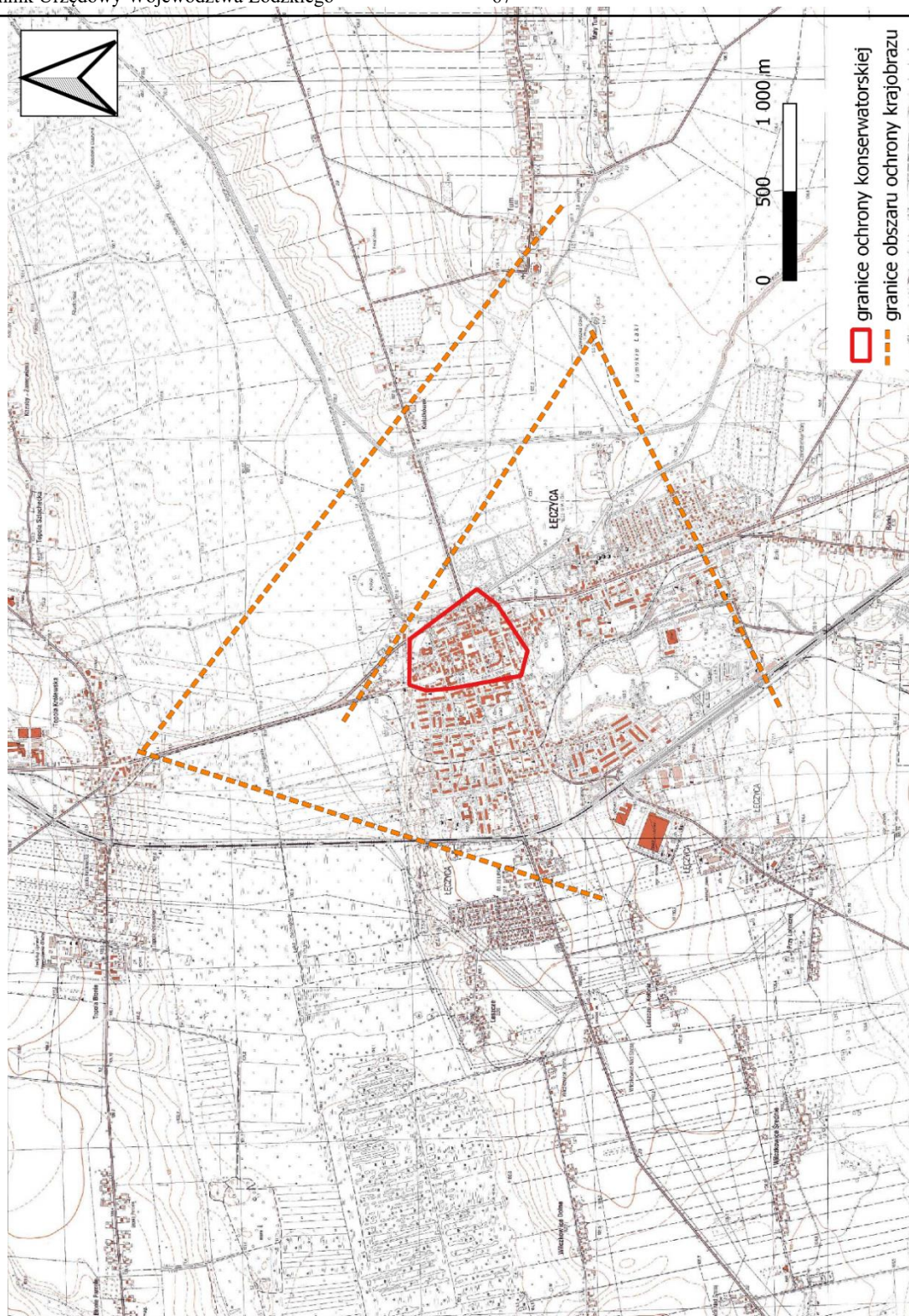
5) Strefa ochrony stanowisk archeologicznych i ochrony wybranych elementów historycznego krajobrazu. Obejmuje swym zasięgiem obszary rozpoznania archeologicznego zespołu staromiejskiego - osady staromiejskiej, ostrowa i młyna staromiejskiego oraz historyczny krajobraz układu hydrotechnicznego młyna

	<p>staromiejskiego i ostrowa, w granicach: od zachodu: działka 1044, 945/2, 945/3, 1430/1, ul. Juliusza Słowackiego, od południa ul. Juliusza Słowackiego, granica północna ogrodów działkowych „Irys”, stare koryto rzeki Bzury w kierunku północnym (działka 975/10) aż do działki 1020 – w kierunku Bzury, granica wschodnia - działki 1025/2, 1033/2 do działki 1070, granica północna: działki 1070 do działek 1028/2, 1028/3, 1060.</p> <p>Ustalenia zakresu ochrony i ogólne wytyczne:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ zakłada się bezwzględny priorytet wymagań i ustaleń konserwatorskich nad względami wynikającymi z działalności inwestycyjnej, gospodarczej i usługowej w obrębie tak zdefiniowanej strefy. ✓ obszar kościoła Świętego Krzyża i przyległego cmentarza to obszar wypłaszczony który dobrze chroniłaby niska roślinność trawiasta. Obszar ten (działkę nr 1690) proponuje się objąć ochroną konserwatorską przez wpis do rejestru zabytków archeologicznych. <p>1.2.3. Uwzględnić granice ochrony krajobrazu oraz zasięgu wyznaczników obszaru ochrony konserwatorskiej, przyjętych w Studium panoramy miasta sporządzonego w związku ze studiami do planów rewitalizacji centrum historycznego miasta Łęczyca (ryc. 10).</p> <p>1.2.4. Zadania dla Gminnej Ewidencji Zabytków:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Aktualizacja kart GEZ w tym w: <ul style="list-style-type: none"> ○ aktualizacja kart zabytków nieruchomych o aktualne zdjęcia obiektów, ○ aktualizacja kart zabytków nieruchomych o aktualne informacje, m.in. adresy i nr działek. ✓ Systematyczne uzupełnianie kart adresowych o uzyskane nowe dane i aktualizowaną w przypadku zmian w wyniku rozbiórek i remontów dokumentację fotograficzną. ✓ Zakładanie nowych kart adresowych w uzgodnieniu z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków dla zabytków dotychczas nierozpoznanych i nie uwzględnionych w ewidencji, a istotnych dla obrazu dziedzictwa kulturowego na terenie gminy miejskiej. ✓ Propozycje skreślenia z ewidencji obiektów nieistniejących oraz takich, które utraciły cechy zabytkowe w wyniku modernizacji. ✓ Udostępnianie opracowanych kart adresowych do celów projektowych i badawczych dla służb i podmiotów opracowujących wszelkie plany zagospodarowania przestrzennego czy inne programy: np. rewitalizacyjne, opieki nad zabytkami.
<p>1.3. Tworzenie uwarunkowań dla skutecznej ochrony dziedzictwa kulturowego</p>	<p>1.3.1. Tworzenie uwarunkowań prawnych i programowych:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Rozważenie wpisania do rejestru zabytków nieruchomych układu urbanistycznego Starego Miasta. ✓ Opracowanie i aktualizacja Planu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych. <p>1.3.2. Tworzenie uwarunkowań finansowych:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Przyznawanie dotacji na poziomie gminy na prace przy zabytkach. <p>1.3.3. Egzekwowanie zapisów określonych w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ W przypadku uchwalania nowych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego niezbędne jest uwzględnianie postulatów ochrony dziedzictwa kulturowego.
<p>1.4. Zintegrowany</p>	<p>1.4.1. Tworzenie i udostępnianie cyfrowych baz danych oraz zasobów.</p>

system zarządzania dziedzictwem kulturowym	<ul style="list-style-type: none"> ○ aktualizacja zasobu gminnej ewidencji zabytków, ✓ Stworzenie kompleksowego Systemu Informacji Przestrzennej: <ul style="list-style-type: none"> ○ uzupełnienie i bieżąca aktualizacja SIP w zakresie danych o zasobach dziedzictwa kulturowego (zabytki nieruchome, stanowiska archeologiczne). <p>1.4.2. Wzmacnianie instytucji działających na rzecz dziedzictwa kulturowego.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Sieciowanie współpracy instytucji i organizacji sektora kultury: <ul style="list-style-type: none"> ○ podejmowanie współpracy z innymi instytucjami kultury w podregionie łęczyckim (zwłaszcza niepublicznymi). <p>1.4.3. Poprawa bezpieczeństwa i dostępności zabytków ruchomych.</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Instalacje sygnalizacji alarmowej pożaru i włamania w muzeach i obiektach sakralnych: <ul style="list-style-type: none"> ○ wykonanie instalacji sygnalizacji alarmowej pożaru i włamania w obiektach sakralnych.
PRIORYTET II: TOŻSAMOŚĆ WIELOKULTUROWA REGIONU	
Kierunki działań:	Zadania:
3.1. Kreowanie marki Łódzkie poprzez produkty związane z dziedzictwem kulturowym	<p>3.1.1. Tworzenie, znakowanie i promocja szlaków kulturowych:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Szlaku Zamków, ✓ Promocja szlaku turystycznego Front Wschodni 1914-1918. <p>3.1.2. Identyfikacja, promocja unikatowych i specyficznych form tradycji:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Zachowanie i promocja relikwów wielokulturowości (dziedzictwo mniejszości). ✓ Włączenie się w ideę tworzenia Listy Produktów Tradycyjnych, poprzez zgłaszanie rekomendacji. ✓ Włączenie się w ideę tworzenia Regionalnej Listy Niematerialnego Dziedzictwa, poprzez zgłaszanie rekomendacji specyficznych przejawów tradycji dla podregionu łęczyckiego (np. rzeźba demoniczna). <p>3.1.3. Aktywizacja lokalnych społeczności na rzecz opieki nad zabytkami i zwiększania atrakcyjności zabytków:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Aktywizacja twórców ludowych oraz objęcie ich merytorycznym wsparciem przez instytucje kultury. ✓ Komercjalizacja wytworów ludowego rzemiosła. ✓ Organizacja punktów dystrybucji pamiątek regionalnych. ✓ Sieciowanie współpracy na rzecz rozwijania certyfikowanego produktu turystycznego Centralny Łuk Turystyczny oraz potencjalnych produktów turystycznych, związanych z proponowanym parkiem kulturowym (zespół przestrzenno-osadniczy Tum – Łęczyca).
3.2. Edukacja kulturowa i upowszechnianie wiedzy o dziedzictwie kulturowym	<p>3.2.1. Organizacja i udział w wydarzeniach promujących materialne i niematerialne walory województwa łódzkiego:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Udział w Europejskich Dniach Dziedzictwa i/lub Nocy Muzeów. <p>3.2.2. Wykorzystanie ICT do promocji dziedzictwa kulturowego:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Prowadzenie strony internetowej promującej dziedzictwo kulturowe miasta. ✓ Prowadzenie tematycznych profili na portalach społecznościowych. <p>3.2.3. Współorganizowanie wszelkiego rodzaju wystaw poświęconych historii oraz ochronie obiektów zabytkowych miasta.</p>

	<p>3.2.4. Organizowanie konkursów artystycznych poruszających tematykę zabytków.</p> <p>3.2.5. Informowanie właścicieli obiektów zabytkowych o możliwości pozyskiwania środków na odnowę zabytków wpisanych do rejestru zabytków.</p> <p>3.2.6. Promocja obiektów zabytkowych podczas uroczystości na terenie miasta.</p> <p>3.2.7. Wspieranie działalności organizacji pozarządowych związanych z historią i kulturą, bibliotek oraz innych instytucji kultury.</p> <p>3.2.8. Organizacja spotkań, mających na celu upowszechnienie wiedzy na temat lokalnego dziedzictwa kulturowego.</p> <p>3.2.9. Organizacja wydarzeń kulturalnych zwiększających wrażliwość na historię i tradycję regionu.</p> <p>3.2.10. Edukacja mieszkańców, począwszy od poziomu przedszkolnego i szkoły podstawowej, nauka historii na przykładzie zachowanych zabytków - promowanie działań związanych z ochroną zabytków w szkołach, włączanie zagadnień ochrony dziedzictwa kulturowego do programów nauczania.</p> <p>3.2.11. Tworzenie i promowanie szlaków turystycznych, ścieżek rowerowych przebiegających w pobliżu obiektów zabytkowych.</p>
--	--

Ryc. 10. Granice ochrony konserwatorskiej oraz granice ochrony krajobrazu Miasta Łęczyca (opracowanie własne na podstawie *Studia do planu rewitalizacji centrum historycznego miasta Łęczyca*).

8. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Podmiotem odpowiedzialnym za realizację Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Łęczyca jest Burmistrz Miasta. Do osiągnięcia celu i efektywnego wykonywania zadań w nim określonych służą pomocą następujące instrumenty:

- instrumenty prawne - wynikające z przepisów prawnych (ustaw i przepisów wykonawczych), uchwał Rady Miasta, np. dotyczących zmian miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, wnioskowanie o wpis do rejestru zabytków obiektów będących własnością gminy, wykonywanie

decyzji administracyjnych (np. wojewódzkiego konserwatora zabytków czy uchwalenie zasad i trybu udzielania dotacji na prace konserwatorskie przy zabytkach);

- instrumenty finansowe - dotacje, subwencje, dofinansowania, nagrody, zachęty finansowe lub ulgi podatkowe dla właścicieli i posiadaczy obiektów zabytkowych, korzystanie z funduszy europejskich;
- instrumenty kontrolne - aktualizacja Gminnej Ewidencji Zabytków, monitoring stanu zachowania dziedzictwa kulturowego oraz monitoring stanu zagospodarowania przestrzennego, sporządzanie co dwa lata sprawozdania z realizacji *Programu* oraz aktualizacja *Programu* związana z ustawowym 4-letnim okresem obowiązywania, dostosowania go do zmieniających się zapisów prawnych oraz możliwości finansowania;
- instrumenty koordynacji - realizacje projektów i programów dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego zapisanych w wojewódzkich, powiatowych i gminnych strategiach, planach rozwoju lokalnego itp., współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi, współpraca z organizacjami pozarządowymi, kościołami i związkami wyznaniowymi w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami;
- instrumenty społeczne - działania edukacyjne, promocyjne, współdziałanie z organizacjami pozarządowymi, działania prowadzące do tworzenia miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami, kulturą, turystyką, współpraca ze społecznymi opiekunami zabytków (powoływanie nowych).

9. ZASADY OCENY REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Proces osiągania celów wytyczonych w Programie Opieki nad Zabytkami Miasta Łęczycy będzie monitorowany poprzez analizę stopnia jej realizacji. Analiza ta będzie dokonywana każdorazowo przez Burmistrza Miasta, zgodnie z ustaleniami art. 87 ust. 5 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami.

Z realizacji programu wójt sporządza co 2 lata sprawozdanie, które przedstawia się Radzie Miasta. Wykonanie sprawozdania powinna poprzedzić ocena poziomu realizacji gminnego programu uwzględniająca: wykonanie zadań przyjętych do realizacji w okresie czteroletnim obowiązywania gminnego programu opieki nad zabytkami oraz efektywność ich wykonania.

Ocena poziomu realizacji Programu winna uwzględniać m.in.:

- bieżący monitoring Gminnej Ewidencji Zabytków uwzględniający informacje o stanie zachowania obiektów, zmianach lokalizacyjnych, zmianach stosunków własnościowych,
- ocenę zaawansowania prac związanych z rewitalizacją obiektów zabytkowych,
- ocenę prac związanych z opracowaniem aktów prawa miejscowego dla terenów o wysokich wartościach kulturowych,
- ocenę aktywności kulturalnej lokalnej społeczności, w tym ocena przedsięwzięć folklorystycznych i zainteresowań tradycyjnym rękodziełem,
- ocenę aktywności placówek kulturalnych,
- ocenę wykorzystania i funkcjonowania szlaków turystycznych oraz towarzyszącej im infrastruktury,
- ocenę realizacji programu edukacji i promocji zabytków, w tym z wykorzystaniem nowoczesnych technik informatycznych,
- ocenę rozwoju bazy agroturystycznej,
- ocenę kontaktów z właścicielami obiektów w zakresie działań zmierzających do rewitalizacji obiektów zabytkowych.

Po przyjęciu przez Radę Miasta treści Programu w drodze uchwały należy udostępnić dokument do publicznej wiadomości na gminnej stronie internetowej. Program należy sukcesywnie analizować oraz uzupełniać, uwzględniając zmieniające się uwarunkowania prawne, kulturowe i społeczne.

Realizowanie założeń Programu Opieki nad Zabytkami Miasta Łęczycy będzie wymagało współpracy nie tylko osób odpowiedzialnych za wdrożenie działań wynikających z celów tego dokumentu, ale także aktywizacji właścicieli, użytkowników obiektów zabytkowych, organizacji pozarządowych, grup społecznego działania, środowisk naukowych itp.

Mając na uwadze dobro ogółu należy dołożyć starań, aby wytyczone cele zostały realizowane. Gmina miejska i podległe jej jednostki zobowiązują się prowadzić działalność informacyjną i popularyzatorską w zakresie dziedzictwa kulturowego miasta.

10. ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Obowiązującym wyznacznikiem sposobu finansowania opieki nad zabytkami są zasady, które zawiera Rozdział 7. ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami. Nakładają one obowiązek finansowania prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytku na osobę fizyczną, lub inną jednostkę organizacyjną w tym także na jednostki z sektora finansów publicznych, posiadające tytuł prawny do zabytku.

Zadania związane z opieką nad zabytkami mogą być finansowane, m.in. z następujących źródeł:

- ✓ z budżetu gminy finansowanie odbywa się w ramach przyznanej dotacji na prace zgodne z art. 81 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami lub dotyczy stanowisk archeologicznych odkrytych na terenie będącym własnością gminy;
- ✓ z budżetu Urzędu Marszałkowskiego Województwa Łódzkiego w ramach przyznanej dotacji na prace zgodne z art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami;
- ✓ z budżetu Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na prace, zgodne z art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami;
- ✓ z budżetu Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, w ramach dotacji przyznanej zgodnie z art. 77 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami w oparciu o ogłaszane corocznie przez Ministerstwo aktualne programy;
- ✓ z dotacji unijnych; od fundacji; od osób fizycznych, prawnych, kościelnych.

Dotacje

Zgodnie z ustawą z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, dotacja może zostać udzielona osobie fizycznej, jednostce samorządu terytorialnego lub innej jednostce organizacyjnej będącej właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków. Dotacja udzielana jest na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych, planowanych do przeprowadzenia w roku złożenia wniosku lub następnym, bądź na zasadzie refundacji poniesionych już nakładów przed upływem 3 lat po wykonaniu prac.

Art. 77 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami określa szczegółowo wykaz działań, które mogą podlegać dofinansowaniu. Dotacja na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane może obejmować wyłącznie nakłady konieczne poniesione na przeprowadzenie następujących działań:

- ✓ sporządzenie ekspertyz technicznych i konserwatorskich;
- ✓ przeprowadzenie badań konserwatorskich lub architektonicznych;
- ✓ wykonanie dokumentacji konserwatorskiej;
- ✓ opracowanie programu prac konserwatorskich i restauratorskich;
- ✓ wykonanie projektu budowlanego zgodnie z przepisami prawa budowlanego;
- ✓ sporządzenie projektu odtworzenia kompozycji wnętrza;
- ✓ zabezpieczenie, zachowanie i utrwalenie substancji zabytku;
- ✓ stabilizację konstrukcyjną części składowych zabytku lub ich odtworzenie w zakresie niezbędnym dla zachowania tego zabytku;
- ✓ odnowienie lub uzupełnienie tynków i okładzin architektonicznych albo ich całkowite odtworzenie, z uwzględnieniem charakterystycznej dla tego zabytku kolorystyki;
- ✓ odtworzenie zniszczonej przynależności zabytku, jeżeli odtworzenie to nie przekracza 50% oryginalnej substancji tej przynależności;
- ✓ odnowienie lub całkowite odtworzenie okien, w tym ościeżnic i okiennic, zewnętrznych odrzwi i drzwi, więźby dachowej, pokrycia dachowego, rynien i rur spustowych;
- ✓ modernizację instalacji elektrycznej w zabytkach drewnianych lub w zabytkach, które posiadają oryginalne, wykonane z drewna części składowe i przynależności;
- ✓ wykonanie izolacji przeciwwilgociowej;
- ✓ uzupełnianie narysów ziemnych dzieł architektury obronnej oraz zabytków archeologicznych nieruchomych o własnych formach krajobrazowych;
- ✓ działania zmierzające do wyeksponowania istniejących, oryginalnych elementów zabytkowego układu parku lub ogrodu;
- ✓ zakup materiałów konserwatorskich i budowlanych, niezbędnych do wykonania prac i robót przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków;
- ✓ zakup i montaż instalacji przeciwwłamaniowej oraz przeciwpożarowej i odgromowej.

Standardowo, dotacja udzielana jest w wysokości do 50% nakładów koniecznych na wykonanie powyższych działań. Natomiast wysokość dotacji może zostać zwiększona, nawet do 100% nakładów koniecznych, w wypadku jeżeli:

- ✓ zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową,
- ✓ wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem, technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych,
- ✓ stan zachowania zabytku wymaga niezwłocznego podjęcia prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych.

Jednocześnie, łączna kwota dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru lub znajdującym się w gminnej ewidencji zabytków, udzielonych przez ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego, wojewódzkiego konserwatora zabytków bądź organ stanowiący gminy lub samorządu województwa, nie może przekraczać wysokości 100 % nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót.

Programy Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego dysponuje instrumentami finansującymi działania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego na mocy przyjętych rozwiązań wynikających z „Narodowej Strategii Rozwoju Kultury na lata 2004-2020”. Jednym z trzech instrumentów wdrażania przyjętych celów cząstkowych są Narodowe Programy Kultury, w tym Narodowy Program Kultury „Ochrona Zabytków i Dziedzictwa Kulturowego”.

Określony jest on poprzez podprogramy, priorytety i działania, które MKiDN realizuje w corocznie ogłaszanych programach.

Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego co roku ogłasza programy, w ramach których można się ubiegać o dofinansowanie projektów związanych z ochroną zabytków. Mimo, że są one ogłaszane każdego roku, zakres merytoryczny i tematyczny w poszczególnych latach zasadniczo nie ulegał zmianie.

Źródła finansowania programu opieki nad zabytkami

Właściciel zabytków - osoby fizyczne lub jednostki organizacyjne posiadające tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, trwałego zarządu, ograniczonego prawa rzeczowego albo stosunku zobowiązaniowego, finansują prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane. Działania te wchodzi w zakres sprawowanej przez właścicieli opieki i ochrony nad zabytkiem, polegającej w szczególności na zabezpieczeniu i utrzymaniu zabytku wraz z otoczeniem w jak najlepszym stanie zgodnie z zapisami ustawy o ochronie i opiece nad zabytkami. Właściciele mają prawo i możliwość pozyskiwania funduszy na dofinansowanie prac przy zabytkach ze źródeł publicznych krajowych (budżet państwa i budżety jednostek samorządu terytorialnego), zagranicznych (fundusze Unii Europejskiej) oraz innych, w tym prywatnych (np. od osób fizycznych i prawnych, organizacji pozarządowych). Poniżej zaprezentowano możliwości finansowania opieki nad zabytkami, wskazując najważniejsze źródła pozyskiwania funduszy na ten cel.

Finansowanie działań należy opierać na środkach własnych oraz możliwych dofinansowaniach ze strony Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego (projekty resortowe - priorytety), Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków Województwa Łódzkiego (prace konserwatorskie przy zabytkach nieruchomych i ruchomych, wpisanych do rejestru zabytków). Optymalnym rozwiązaniem jest przeniesienie części ciężaru finansowania działań z zakresu ochrony zabytków na inwestorów indywidualnych (np. adaptacja dla potrzeb komercyjnych historycznych budynków, przy zachowaniu formy i detalu historycznego). Ponadto źródłami finansowania działań mogą być fundusze regionalne i krajowe.

Źródła publiczne - środki krajowe:

- **Budżet państwa: Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego**

Narodowy Fundusz Ochrony Zabytków - Istotą funkcjonowania państwowego funduszu celowego jest ratowanie najbardziej zagrożonych zabytków.

Ochrona zabytków - Celem programu jest zachowanie materialnego dziedzictwa kulturowego, realizowane poprzez konserwację i rewaloryzację zabytków nieruchomych i ruchomych oraz ich udostępnianie na cele

publiczne. Osoby fizyczne są uprawnione do składania wniosków w tym programie. Kluczowe dla realizacji celów programu są zadania prowadzące do zabezpieczenia, zachowania i utrwalenia substancji zabytku, w ramach programu dofinansowania nie mogą zaś uzyskać projekty zakładające adaptację, przebudowę obiektów zabytkowych lub ich znaczącą rekonstrukcję. Duży nacisk kładziony będzie na dofinansowanie prac przy obiektach najbardziej zagrożonych oraz zabytkach najcenniejszych – wpisanych na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturowego i Przyrodniczego Ludzkości UNESCO, uznanych za Pomniki Historii oraz tych, posiadających wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową. Istotnym celem programu jest również zwrócenie uwagi na obiekty, mające szczególne znaczenie dla dziedzictwa kulturowego - zarówno w kontekście ogólnoswiatowym, jak lokalnym, gdzie pełnią ważną rolę nośnika historii i tradycji.

Kluczowym efektem działań realizowanych w ramach programu winno być stworzenie trwałych podstaw dla harmonijnego funkcjonowania obiektów zabytkowych we współczesnym, podlegającym dynamicznym, nierzadko nieodwracalnym zmianom otoczeniu. Dzięki realizacji nakreślonych wyżej celów obiekty zabytkowe, zachowując status materialnych świadectw minionych wieków, pozostaną integralną, pełnoprawną częścią czasów obecnych i przyszłych.

Istotnym celem programu jest poprawa stanu instytucji kultury mieszczących się w zabytkowych siedzibach, których remonty ze względu na intensywność użytkowania są szczególnie potrzebne.

Kultura cyfrowa - Celem programu jest udostępnianie i umożliwianie ponownego wykorzystywania zasobów cyfrowych do celów popularyzacyjnych, edukacyjnych i naukowych, uwzględniające opracowanie i digitalizację zasobów dziedzictwa kulturowego.

Zwiększenie dostępności opracowanych i zdigitalizowanych zbiorów, przy zastosowaniu atrakcyjnych form ich prezentacji, także wykorzystujących możliwości nowoczesnych technologii, ma na celu przełamywanie barier w dostępie do dóbr kultury, w tym w dostępie do kultury dla osób z niepełnosprawnościami i wykluczonych cyfrowo. Prowadzenie działań edukacyjnych związanych z zasobami cyfrowymi ma służyć świadomemu i bezpiecznemu korzystaniu z nowych mediów oraz rozwojowi kompetencji odbiorczych związanych ze stymulowaniem działań twórczych obywateli w posługiwaniu się nimi. Istotnym celem programu jest zwiększenie dostępności do efektów realizowanych zadań osobom ze szczególnymi potrzebami, w tym osobom z niepełnosprawnościami.

Ochrona zabytków archeologicznych - Celem programu jest ochrona dziedzictwa archeologicznego poprzez wspieranie kluczowych dla tego obszaru zadań, obejmujących rozpoznanie i dokumentację zasobów dziedzictwa archeologicznego oraz opracowanie i publikację wyników przeprowadzonych badań archeologicznych. Strategicznym celem Programu jest świadoma i zrównoważona ochrona dziedzictwa archeologicznego in situ, zgodna z normami międzynarodowymi, wskazanymi w Europejskiej konwencji o ochronie dziedzictwa archeologicznego (Konwencja Maltańska) i Międzynarodowej Karcie Ochrony i Zarządzania Dziedzictwem Archeologicznym ICOMOS (Karta Lozańska).

Program ma dwa cele szczegółowe. Pierwszym jest wzmocnienie instrumentów ochrony konserwatorskiej zasobu dziedzictwa archeologicznego wpisanego do rejestru zabytków poprzez lepsze rozpoznanie, analizę i dokumentację stanowisk archeologicznych z wykorzystaniem nowoczesnych metod badawczych, które dają szansę na weryfikację ustaleń naukowych z ograniczeniem do minimum działań destrukcyjnych. Konieczność podjęcia działań w tym zakresie wynika z ustaleń weryfikacji tego zasobu, przeprowadzonej w ramach Krajowego Programu Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019-2022. Drugim celem szczegółowym Programu jest wspieranie działań mających na celu opracowanie i upowszechnienie wyników zakończonych już, często jeszcze w XX w., badań archeologicznych, które nie zostały dotychczas wprowadzone do obiegu naukowego. Upowszechnienie i wprowadzenie do obiegu naukowego pozyskanych w wyniku badań informacji o naszym dziedzictwie kulturowym jest warunkiem wykorzystania tych danych do jego ochrony i zachowania dla przyszłych pokoleń.

- ✓ Szczegółowe cele Programu będą realizowane poprzez dwie kategorie zadań: weryfikacja zabytków archeologicznych wpisanych do rejestru zabytków, w przypadku których ustalenia co do lokalizacji, zasięgu, chronologii i/lub funkcji nie mają wystarczających podstaw naukowych, zwłaszcza tych nieposiadających własnej formy terenowej;
- ✓ opracowanie i publikacja książkowa wyników badań archeologicznych, zwłaszcza tych zakończonych przed 2000 r.

Zasadniczym efektem działań finansowanych w ramach programu powinno być upowszechnienie w środowisku naukowym i konserwatorskim wyników przeprowadzonych dotychczas badań, a także przekazanie

wojewódzkim konserwatorom zabytków dokumentacji niezbędnej do prowadzenia dalszych działań administracyjnych i konserwatorskich służących świadomej i zrównoważonej ochronie dziedzictwa. Równoległe działania te powinny rozwijać świadomość społeczną, zarówno jeśli chodzi o wartość dziedzictwa archeologicznego, jak i potrzebę jego zachowania i ochrony, zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju.

Wspieranie działań muzealnych - Celem programu jest wspieranie działalności w zakresie opieki konserwatorskiej nad muzealiami, archiwaliami i księgozbiorami, a także prezentacji zbiorów w postaci atrakcyjnych poznawczo projektów wystawienniczych i wydawniczych.

Kultura ludowa i tradycyjna - Celem programu jest wspieranie zjawisk związanych ze spuścizną kultur tradycyjnych, transformacjami (przekształceniami i przemianami) poszczególnych elementów oraz współczesnymi kontekstami ich występowania. Strategicznym celem programu jest wspieranie zjawisk związanych z tradycjami funkcjonującymi na poziomie lokalnym, regionalnym i ogólnopolskim (oraz narodowym), które występują zarówno na obszarach wiejskich, jak i miejskich. Dofinansowywane są przedsięwzięcia związane ze spuścizną kultur tradycyjnych, transformacjami (przekształceniami i przemianami) poszczególnych ich elementów oraz współczesnymi kontekstami ich występowania, w tym odnoszącymi się także do kultur mniejszości narodowych i etnicznych oraz tradycji środowiskowych (w tym m.in. dotyczących folkloru dziecięcego i młodzieżowego). Inicjatywy te mają przyczyniać się do integracji członków społeczności, wśród których dane zjawiska funkcjonują i w ramach, których są przekazywane (transmitowane). Zadaniem programu jest wspieranie działań związanych z materialnym oraz niematerialnym wymiarem dziedzictwa kulturowego, co wpisuje się w założenia ratyfikowanej w 2011 roku przez Rzeczpospolitą Polską Konwencji UNESCO z 2003 r. w sprawie ochrony niematerialnego dziedzictwa kulturowego. Szczególny nacisk w programie zostaje położony na projekty kompleksowe, integrujące zarówno nadawców – twórców depozytariuszy i nosicieli treści kultury wywodzących się ze społeczności lokalnych i regionalnych oraz profesjonalistów i znawców w swoich dziedzinach, jak i odbiorców (indywidualnych i zbiorowych). Istotne jest rejestrowanie, dokumentowanie i archiwizowanie materialnych i niematerialnych przejawów kultur tradycyjnych; tworzenie odpowiednich metod i narzędzi służących ich ochronie i upowszechnianiu; wypracowywanie i dzielenie się dobrymi praktykami oraz nawiązywanie interdyscyplinarnych i międzyśrodowiskowych kontaktów; wykorzystywanie wszelkich form i sposobów promocji podejmowanych działań, w tym tworzenie ogólnodostępnych repozytoriów związanych z zasobami kultur tradycyjnych i ich transformacjami. Ze względu na specyfikę programu szczególnie ważne dla realizacji jego celów będą zadania, dla których problematyka związana z kulturami tradycyjnymi (zarówno w aspekcie historycznym, jak i współczesnym) będzie punktem wyjścia do podjęcia działań na rzecz integracji społeczności lokalnych, co przyczynić się może do wzmacniania tożsamości i budowania poczucia dumy z przejawów lokalnych i regionalnych kultur. Zakres programu został rozszerzony o zadania, związane z międzypokoleniowym przekazem unikatowej wiedzy i umiejętności kulturowych, adresowany do „mistrzów tradycji”, będących depozytariuszami wiedzy lokalnej i regionalnej. Zakres podejmowanych działań jest zgodny z założeniami Konwencji UNESCO z 2003 roku. Głównym celem tego trybu dofinansowania jest wspieranie procesu transmisji w obrębie danej wspólnoty kulturowej, przejawiającego się w bezpośrednim przekazie wiedzy, umiejętności, funkcji - ze szczególnym naciskiem na ich unikatowość, bądź zagrożenie zanikiem. Istotnym jest przy tym czynnik *in situ* – przekaz winien odbywać się pomiędzy osobami wywodzącymi się z tej samej wspólnoty i kultury lokalnej, bądź możliwie najbliższej. Sposób przekazywania powinien odbywać się w jak najbardziej naturalny sposób, z uwzględnieniem lokalnie rozwijających się technik i sposobów transmisji, będących integralną częścią tradycji. O dofinansowanie mogą ubiegać się także przedstawiciele mniejszości narodowych, etnicznych i wyznaniowych, których kultura lokalna stanowi integralną część niematerialnego dziedzictwa kulturowego Polski.

Najbardziej pożądanym efektem programu ma być wypracowanie wzorców ochrony oraz twórczego inspirowania się elementami kultur tradycyjnych zarówno w wymiarze materialnym jak i niematerialnym, z uwzględnieniem społecznego kontekstu ich funkcjonowania.

Miejsca pamięci i trwałe upamiętnienia w kraju - Celem programu jest wspieranie samorządów w zapewnianiu stabilnej opieki nad najważniejszymi miejscami pamięci, stanowiącymi materialne świadectwo wydarzeń kluczowych dla narodowej tożsamości.

- **Fundusz kościelny**

Celem jest wspieranie działań takich jak konserwacja i remonty obiektów sakralnych i kościelnych o wartości zabytkowej z dotacji Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. Dotacją mogą być objęte podstawowe prace zabezpieczające obiekt: remonty dachów, stropów, ścian i elewacji, osuszanie, odgrzybianie, izolacja, wymiana stolarki okiennej i drzwiowej, instalacji elektrycznej, odgromowej, przeciwwłamaniowej i przeciwpożarowej.

- **Fundusz Termomodernizacji i Remontów**

Celem rządowego programu wsparcia remontów i termomodernizacji jest poprawa stanu technicznego istniejących zasobów mieszkaniowych, ze szczególnym uwzględnieniem ich termomodernizacji. Fundusz może być wykorzystany dla poprawy stanu technicznego budynków komunalnych objętych ochroną konserwatorską.

- **Dotacje na poziomie gminy**

Zgodnie z art. 81 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami oraz zgodnie z art. 7 ust. 1 pkt 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym finansowanie prac konserwatorskich, restauratorskich i robót budowlanych przy zabytkach jest zadaniem własnym gminy.

Dla jednostki samorządu terytorialnego, posiadającej tytuł prawny do obiektu, opieka nad zabytkiem jest ponadto jej zadaniem własnym.

- **Dotacje na poziomie województwa**

Zarząd Województwa Łódzkiego ogłasza konkursy na udzielenie dotacji na wykonanie prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków województwa łódzkiego. O dofinansowanie może się ubiegać każdy, kto posiada tytuł prawny do zabytku wpisanego do rejestru zabytków województwa łódzkiego. Dotacja z budżetu województwa łódzkiego na wykonanie prac przy zabytku może być udzielona w wysokości do 50% całkowitej wartości planowanego zadania, w szczególnie uzasadnionych przypadkach - do 100%, przy czym maksymalna wnioskowana kwota dotacji nie może być większa niż 100 tys. złotych.

Środki województwa łódzkiego:

- **Budżet Województwa Łódzkiego**

W województwie łódzkim sprawę ustalenia zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków określa Uchwała Nr II/36/18 Sejmiku Województwa Łódzkiego z dnia 18 grudnia 2018 r. W regulaminie określający zasady i tryb udzielania oraz rozliczania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków województwa łódzkiego stwierdzono, że „Celem przyznania dotacji jest poprawa stanu zachowania dziedzictwa kulturowego w województwie łódzkim i promowanie jego walorów wśród mieszkańców oraz udostępnianie zabytków na cele publiczne”.

Dotacja z budżetu Województwa Łódzkiego na wykonanie prac lub robót budowlanych przy jednym i tym samym zabytku może być udzielona w wysokości do 50% ogółu nakładów na te prace lub roboty. Jeżeli zabytek posiada wyjątkową wartość historyczną, artystyczną lub naukową albo wymaga przeprowadzenia złożonych pod względem technologicznym prac konserwatorskich, restauratorskich lub robót budowlanych albo gdy sytuacja wymaga niezwłocznego podjęcia prac lub robót budowlanych przy zabytku, dotacja może być udzielona w wysokości do 100% nakładów koniecznych na wykonanie tych prac lub robót budowlanych. Dotacje mogą być udzielane na wykonanie prac lub robót budowlanych przy zabytku nieruchomym, ruchomym lub archeologicznym, jeżeli zabytek ten łącznie spełnia następujące kryteria: jest wpisany do rejestru zabytków województwa łódzkiego; znajduje się na stałe w granicach administracyjnych województwa łódzkiego; posiada duże znaczenie dla dziedzictwa kulturowego województwa łódzkiego, ze szczególnym uwzględnieniem jego wartości historycznej, naukowej lub artystycznej oraz dostępności na potrzeby społeczne, turystyczne, kulturalne lub edukacyjne. O dotację może ubiegać się każdy podmiot posiadający tytuł prawny do zabytku wynikający z prawa własności, użytkowania wieczystego, ograniczonego prawa rzeczowego, trwałego zarządu albo stosunku zobowiązaniowego. Wysokość środków przeznaczonych na dotację ustalana jest corocznie w budżecie województwa.

- **Łódzki Wojewódzki Konserwator Zabytków**

Celem jest dotowanie prac konserwatorskich i restauratorskich przy zabytkach wpisanych na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz na prace konserwatorskie, restauratorskie oraz roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków usytuowanych na terenie województwa łódzkiego.

- **Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej**

Celem Funduszu jest dofinansowanie zadań dotyczących realizacji przedsięwzięć związanych z edukacją ekologiczną, ochroną przyrody i krajobrazu, ochroną powietrza, gospodarką odpadami i ochroną powierzchni ziemi oraz zasobów wodnych, badaniami naukowymi, a także monitoringiem środowiska.

- **Środki organów stanowiących gminy**

Zasady udzielania dotacji określają uchwały organów w sprawie zasad udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Uchwała LXXVI/458/2023 Rady Miejskiej w Łęczycy z dnia 31 stycznia 2023 r. w sprawie określenia zasad udzielania dotacji celowej na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytkach wpisanych do rejestru zabytków i gminnej ewidencji zabytków położonych na obszarze Miasta Łęczycy).

Dotacja może zostać udzielona do wysokości 100% nakładów koniecznych na wykonanie przez wykonawcę prac lub robót budowlanych przy zabytku, które wykonawca wykona w roku złożenia wniosku. Łączną kwotę dotacji w danym roku budżetowym określa uchwała budżetowa.

Rada podjęła uchwałę w sprawie zasad i trybu udzielania dotacji na prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków niestanowiących własności Gminy, sposobu ich rozliczania i kontroli wykonywania zleconych zadań.

- **Źródła publiczne - środki zagraniczne**

Poza podstawowymi źródłami finansowania jakimi są środki publiczne pochodzące z budżetu państwa oraz budżetów samorządów, finansowanie ochrony zabytków odbywa się również przy znaczącym udziale funduszy pochodzących z Unii Europejskiej na poziomie krajowym i wojewódzkim.

- **Konkurs „Zabytek Zadbany”**

Właściciele, posiadacze i zarządcy obiektów zabytkowych wpisanych do rejestru zabytków, po wykonaniu ich rewitalizacji mogą brać udział w konkursie „Zabytek Zadbany”. Ocenie Jury podlega jakość i zakres prac konserwatorskich, restauratorskich lub budowlanych, a także wykonane rewitalizacje zabytków architektury. „Zabytek Zadbany” to doroczny konkurs ogłaszany przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego pod nadzorem Generalnego Konserwatora Zabytków. Od 2011 r. za przebieg konkursu odpowiada Narodowy Instytut Dziedzictwa.

Konkurs stawia sobie za cel upowszechnianie najlepszych przykładów właściwego utrzymania i zagospodarowania obiektów. Dodatkowo niesie walor edukacyjny poprzez popularyzację wiedzy dotyczącej właściwego postępowania z zabytkami architektury w trakcie ich użytkowania oraz prowadzonych remontów i adaptacji. Celem konkursu jest również promowanie właściwego użytkowania zabytkowych obiektów, ochrony „substancji zabytkowej” podczas wykonywanych remontów, utrzymanie estetycznego wyglądu budowli wraz z otoczeniem, które nierzadko także wpisane jest do rejestru zabytków.

Obiekty można zgłaszać w 6 kategoriach:

1. Utrwalenie wartości zabytkowej obiektu.
2. Rewaloryzacja przestrzeni kulturowej i krajobrazu (w tym założenia dworskie i pałacowe).
3. Adaptacja obiektów zabytkowych.
4. Architektura i budownictwo drewniane.
5. Architektura przemysłowa i budownictwo inżynieryjne.
6. Kategoria specjalna: właściwe użytkowanie i stała opieka nad zabytkiem.

- **Dotacje na prace konserwatorskie, restauratorskie lub roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru ze środków w dyspozycji ministra właściwego do spraw kultury i ochrony dziedzictwa narodowego - realizowane są głównie w ramach programu „Dziedzictwo kulturowe” priorytet „Ochrona zabytków”.**

- **Programy** w ramach, których są finansowane zadania z zakresu kultury, które corocznie ogłasza (od 2005 r.) Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz organizuje Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

- **Edukacja kulturalna**

Celem programu jest wspieranie zadań z zakresu edukacji kulturalnej, ważnych dla rozwoju kapitału społecznego. Wsparcie finansowe kierowane będzie do projektów, obejmujących działania edukacyjno-animacyjne, stymulujące kreatywność i aktywizujące twórczo uczestników reprezentujących wszystkie grupy wiekowe i społeczne. Zasadniczym celem programu jest wspieranie zadań o charakterze niekomercyjnym.

Priorytetowo traktowane będą projekty o wysokiej wartości edukacyjnej i artystycznej, wykraczające poza podstawową działalność statutową wnioskodawców. Zadania powinny wyróżniać się oryginalną, spójną koncepcją, uwzględniającą potrzeby docelowych grup odbiorców. Ważne jest, aby działania prowadzone były w sposób umożliwiający uczestnikom rozwijanie zdolności, umiejętności i wiedzy. Istotna jest zatem forma realizacji przedsięwzięć oparta na interakcji, wykorzystująca odpowiednie metody i narzędzia edukacyjne, np. eksperymenty artystyczne, nowe technologie i media.

Jednym z głównych założeń programu jest wspieranie zadań umożliwiających uczestnictwo oraz integrację przedstawicieli różnych grup społecznych i wiekowych, a także zwiększenie dostępności do efektów realizowanych zadań osobom ze szczególnymi potrzebami, w tym osobom niepełnosprawnościami.

Istotne jest też nawiązywanie współpracy z innymi podmiotami - szkołami, instytucjami kultury, organizacjami pozarządowymi i placówkami opiekuńczymi, której efektem będzie tworzenie spójnej oferty edukacyjnej i kulturalnej. W tym kontekście istotne dla realizacji celów programu będzie wsparcie dla form działalności, których skuteczność została potwierdzona zarówno w rodzimej, jak i zagranicznej praktyce, wśród których wymienić należy działania, skierowane do osób dorosłych, realizowane w formule tzw. „uniwersytetów ludowych”.

Najważniejszym rezultatem zadań wspieranych w ramach programu powinno być podniesienie poziomu kompetencji artystycznych kulturowych i twórczych ich uczestników oraz kształtowanie poczucia, że kultura jest nieodzownym elementem rozwoju osobistego i społecznego. Ważne jest również zachęcenie autorów przedsięwzięć kulturalnych do stałego podnoszenia jakości działań oraz korzystania z nieszablonowych rozwiązań edukacyjnych i artystycznych.

- **Infrastruktura kultury**

Strategicznym celem programu jest zatem stworzenie optymalnych warunków dla prowadzenia działalności kulturalnej, poprzez modernizację i rozbudowę infrastruktury instytucji kultury, a także innych podmiotów działających w tym obszarze. Katalog działań programu, obejmujący prace budowlane, zakup wyposażenia niezbędnego dla realizacji celów statutowych, czy sporządzanie dokumentacji technicznej, daje możliwość finansowania zadań generujących istotne zmiany jakościowe, w zakresie sprawności i efektywności funkcjonowania zaplecza materialno-technicznego, podmiotów objętych programem.

Ze względu na zróżnicowany stan infrastruktury w tym sektorze założenia programu dopuszczają finansowanie różnorodnych zadań. Szczególnie istotne są: poprawa stanu infrastruktury kultury zwiększająca dostęp do oferty kulturalnej i podnosząca jej atrakcyjność, działania przyczyniające się do faktycznego zwiększenia potencjału instytucji kultury, dostosowanie do standardów europejskich, wzrost konkurencyjności podmiotu, wzmocnienie działalności o charakterze ponadregionalnym, a także wzmocnienie infrastruktury podmiotów realizujących zadania z zakresu edukacji kulturalnej. Konieczne jest także wspieranie zadań o charakterze interwencyjnym, likwidujących skutki zdarzeń losowych, klęsk żywiołowych lub związanych z prowadzeniem wieloletnich inwestycji, wdrażaniem działań zapewniających niezbędne warunki do prowadzenia działalności kulturalnej.

Istotnym celem programu jest zwiększenie dostępności do efektów realizowanych zadań osobom ze szczególnymi potrzebami, w tym osobom z niepełnosprawnościami.

- **Kultura dostępna**

Strategicznym celem programu jest wspieranie zadań służących ułatwieniu dostępu do kultury, skierowanych do szerokiego grona odbiorców i sprzyjających integracji społecznej. Działania te powinny służyć osiągnięciu realnych, systemowych i długofalowych efektów w niwelowaniu barier w dostępie do kultury w wymiarach: przestrzennym, ekonomicznym, społeczno-mentalnym i kompetencyjnym ze

szczególnym uwzględnieniem potrzeb osób z miejscowości pozbawionych bezpośredniego dostępu do narodowych zasobów dóbr kultury, instytucji kultury oraz instytucji artystycznych.

Ważnym aspektem jest uwzględnienie potrzeb osób mających utrudniony dostęp do kultury i niezaangażowanych w życie kulturalne. Podejmowane działania powinny stwarzać warunki do włączania i współdziałania przedstawicieli różnych grup społecznych w życiu kulturalnym, zdobywania pozytywnych doświadczeń w kontakcie z kulturą oraz budowaniu kompetencji odbiorców kultury.

Ważnym założeniem programu jest umożliwianie uczestnictwa oraz integracji społecznej przedstawicieli różnych grup społecznych, m.in.: dzieci i młodzieży szkolnej, osób starszych, a także wsparcie dla zadań zapewniających dostępność do efektów realizowanych zadań osobom ze szczególnymi potrzebami, w tym osobom z niepełnosprawnościami.

• Program Promesa dla Kultury

Strategicznym celem programu jest zwiększenie efektywności wykorzystania funduszy europejskich na rzecz rozwoju kultury poprzez zapewnienie środków na dofinansowanie tzw. wkładu własnego dla zadań realizowanych przy udziale programów europejskich, a także poprzez dofinansowanie kosztów niekwalifikowanych związanych bezpośrednio z celami kulturalnymi ujętych w umowie o dofinansowanie ze środków europejskich. Katalog działań realizujących cele programu, obejmuje zarówno działania inwestycyjne, jak i tzw. projekty „miękkie”, realizujące najistotniejsze dla rozwoju kultury cele artystyczne i edukacyjne.

W zakresie projektów inwestycyjnych preferowane będą zamierzenia kompleksowe i gwarantujące zwiększenie dostępu do kultury. Dofinansowanie w ramach programu otrzymać mogą także projekty o znacznie mniejszym zasięgu, lecz ważne dla lokalnych społeczności. Preferowane będą zadania, których realizacja wpływa w sposób znaczący na dostępność do kultury na danym obszarze, jak również angażujące różnorodne grupy społeczne.

W odniesieniu do projektów „miękkich” preferowane będą projekty wspierające międzynarodową współpracę artystów, jak również projekty służące budowie kompetencji i konkurencyjności sektora kultury oraz projekty mające na celu zwiększenie dostępu do kultury.

• Środki pochodzące z Unii Europejskiej

Zgodnie z art. 83 ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, na zasadach określonych w przepisach o zasadach finansowania nauki, minister właściwy do spraw nauki może również przyznać środki finansowe na badania konserwatorskie, architektoniczne, archeologiczne lub inne badania naukowe związane z prowadzeniem prac konserwatorskich i restauratorskich przy obiektach zabytkowych.

Poza podstawowymi źródłami finansowania jakimi są środki publiczne pochodzące z budżetu państwa oraz budżetów samorządów, finansowanie ochrony zabytków odbywa się również przy znaczącym udziale funduszy pochodzących z Unii Europejskiej oraz Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego.

ANEKS 1. WYKAZ OBIEKTÓW NIERUCHOMYCH UJĘTYCH W GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW MIASTA ŁĘCZYCA⁷

Lp.	Adres (ulica nr porządkowy budynku)	Lokalizacja (nr ewid. działki)	Nazwa obiektu		Czas powstania	nr decyzji o wpisie do rejestru zabytków	nr decyzji o wpisie gruntu do rejestru zabytków
			dawniej	obecnie			
1	Aleja Jana Pawła II 1 (d. Aleja 1 Maja)	545	seminarium nauczycielskie Zespół Szkół im. J. Grodzkiej		I poł. XIX w.	465/349 29.07.1967	-
2	Aleja Jana Pawła II 2 (d. Aleja 1 Maja)	676	posterunek policji/Szkoła	budynek mieszkalny	II poł. XIX w.	-	-
3	Aleja Jana Pawła II 3 (d. Aleja 1 Maja)	546/19	kamienica	kamienica	poł. XIX w.	-	-
4	Aleja Jana Pawła II 5 (d. Aleja 1 Maja)	546/14	kamienica rodziny Dylionów („DELION”)	kamienica	poł. XIX w.	-	-
7	Aleja Jana Pawła II 9 (d. Aleja 1 Maja)	548/1	pensja żeńska	kamienica	II poł. XIX w.	466/350 29.07.1967	-

⁷ Załącznik Nr 1 do zarządzenia Nr 120.166.2022 Burmistrza Miasta Łęczycy z dnia 12 września 2022 r.

6	Aleja Jana Pawła II 13 (dawniej Aleja 1 Maja)	1256/3	magazyn wełny	budynek mieszkalno- usługowy	1824 r.	467/351 29.07.1967	-
7	Aleja Jana Pawła II 15 (d. Aleja 1 Maja)	665	kamienica	kamienica	poł. XIX w.	-	-
8	Aleja Jana Pawła II 15A (d. Aleja 1 Maja)	666	kamienica	kamienica	poł. XIX w.	-	-
9	Aleja Jana Pawła II 17 (d. Aleja 1 Maja)	667/1	kamienica/ Starostwo	obecnie budynek usługowy	poł. XIX w.	-	-
10	Belwederska 17	460/4	kamienica	kamienica	II poł. XIX w.	451/1334 27.07.1967	-
11	Belwederska 19	459/1	dom	budynek mieszkalny	II poł. XIX w.	-	-
12	Belwederska 21	458/1	dom	kamienica	IV ćw. XIX w.	-	-
13	Belwederska 23	457	bursa seminarium nauczycielskie go	Przedszkole nr 2	II ćw. XIX w., III ćw. XX w. (nadbudowa)	-	-
14	Belwederska 25	447/1	dom	budynek mieszkalny	III ćw. XIX w.	-	-
15	Belwederska 38	522/11	przedszkole zakładowe Łęczyckich Zakładów Górnicych	Archiwum Państwowe w Płocku oddział w Łęczycy	poł. XX w.	-	-
16	Belwederska 50	311/14	dom	budynek mieszkalny	lata 1925-30	-	-
17	Belwederska 52	311/15	dom PKP	budynek mieszkalny	lata 1925-30	-	-
18	Belwederska	311/15	budynek gospodarczy PKP	budynek gospodarczy	lata 1925-30	-	-
19	Belwederska 54	311/17	dworzec PKP	dworzec PKP	1925 r.	-	-
20	Belwederska 67	1402	dom, siedziba „Gestapo”	budynek mieszkalny	lata 30. XX w.	-	-
21	Górnicza 4	399/67	wieża szybowa „Łęczycza I” kopalni rudy żelaza	wieża szybowa „Łęczycza I” kopalni rudy żelaza	1955-60 XX w.	647 11.06.1994	-
22	Górnicza 5	806	cmentarz ewangelicko- augsburski	cmentarz ewangelicko- augsburski	II ćw. XIX w.	-	-
23	Jadwigi Grodzkiej 20	721	kamienica	kamienica	XIX/XX w.	-	-
24	Jadwigi Grodzkiej 23	757	kamienica	kamienica	XIX/XX w.	-	-
25	Kaliska 7	697/22	kamienica	kamienica	pocz. XX w.	474/358 31.07.1967	-
26	Kaliska 8	702/44	Mała Synagoga/łaźnia żydowska	kamienica	IV ćw. XIX w.	-	-
27	Kaliska 18	644/2	kamienica	kamienica	IV ćw. XIX w.	-	-
28	Kaliska 20	643/2	kamienica	kamienica	IV ćw. XIX w.	-	-
29	Kaliska 22	642/4	kamienica	kamienica	IV ćw. XIX w.	-	-
30	Kaliska 32	626/13	kamienica/ pogotowie ratunkowe	kamienica	IV ćw. XIX w.	-	-
31	Kaliska 38	581	dworzec kolei wąskotorowej	budynek nieużytkowany	ok. 1915-1924 r.	-	-
32	Kaliska 46	363/5	dom przytułkowy dla starców i kalek fundacji św. Ducha/Sąd Rejonowy	Państwowa Szkoła Muzyczna I i II st. Im. Karola Kurpińskiego w Kutnie. Filia w Łęczycy	1936 r.	-	-
33	Kaliska	494	cmentarz rzym.-kat.	cmentarz rzym.-kat.	I poł. XIX w.	-	-
34	Kaliska	494	ogrodzenie cmentarza rzym.-kat.	ogrodzenie cmentarza rzym.-kat.	XIX/XX w.	-	-
35	Kaliska (cmentarz rzym.-	494	kaplica	kaplica rodowa rodziny	poł. XIX w.	-	-

	kat.)		rodowa rodziny Janickich	Janickich			
36	Kaliska	494	dzwonnica i brama cmentarza	dzwonnica i brama cmentarza	poł. XIX w.	-	-
37	Kaliska 61a	132/1	koszary wojskowe	budynek mieszkalny	I ćw. XX w.	-	-
38	Kaliska 63	1420/1	„Monopol”/ko szary wojskowe	budynek handlowo- usługowy	I ćw. XX w.	-	-
39	Kazimierza Odnowiciela 2 (d. 18 Stycznia)	1699	kamienica	kamienica	poł. XIX w.	446/329 26.07.1967	-
40	Kazimierza Odnowiciela 5 (d. 18 Stycznia)	1318	kamienica	kamienica	poł. XIX w.	447/330 26.07.1967	-
41	Kazimierza Odnowiciela 7 (d. 18 Stycznia)	738/3	magazyn wojsk pruskich/”Gm ach Ostromeyskich”	budynek mieszkalny wielorodzinny	I poł. XIX w.	448/331 26.07.1967	-
42	Kazimierza Odnowiciela 10 (d. 18 Stycznia)	1058	kamienica	kamienica	1821 r.	449/332 26.07.1967	-
43	Kazimierza Odnowiciela 14 (d. 18 Stycznia)	1096/3	dom	budynek mieszkalny	II poł. XIX w.	-	-
44	Kazimierza Odnowiciela 18 (d. 18 Stycznia)	1093/1	park miejski	park miejski	II ćw. XIX w./XX w.	-	A/30 22.06.2006
45	Kilińskiego 4	699/1	szpital św. Mikołaja	ośrodek zdrowia	1841 r./II poł. XX w. przebud.	-	-
46	Kilińskiego 5	699/2	dom	budynek handlowo- usługowy	pocz. XVII, 2 poł. XIX w.	454/337 27.07.1967	-
47	Kilińskiego 8	742/3	kamienica	kamienica	IV ćw. XIX w/	-	-
48	Kilińskiego 9/ Przedrynek 1	674/2	budynek szpitala św. Mikołaja/Dom Zakonny Sióstr Szarytek	budynek usługowy	II poł. XIX w.	-	-
49	Kościelna	678	kościół parafialny p.w. św. Andrzeja Apostoła	Kościół parafialny p.w. św. Andrzeja Apostoła	XV, XVII-XIX w.	68/274 25.07.1967	-
50	Kościelna	678	miejska baszta obrona	dzwonnica kościelna kościół parafialny p.w. św. Andrzeja	XIV, XVIII w.	69/275 25.07.1967	-
51	Kowalska 1/Wodna 1	718	kamienica	kamienica	IV ćw. XIX w.	-	-
52	Ozorkowska 4	461	kamienica	kamienica	XIX/XX w.	-	-
53	Ozorkowska 20	453	dom	budynek mieszkalny	II poł. XIX w.	-	-
54	Ozorkowska 23	473/1	kamienica	kamienica	IV ćw. XIX w.	-	-
55	Ozorkowska 24	1416/2	plebania kościół ewangelicko- augsburskiego	budynek nieużytkowany	IV ćw. XIX w.	-	-
56	Ozorkowskie Przedmieście 3	1040, 1241	Dom Tkaczy	budynek mieszkalny	I ćw. XIX w.	-	-
57	Ozorkowskie Przedmieście 5	1040, 1241	Dom Tkaczy	budynek mieszkalny	I ćw. XIX w.	-	-
58	Ozorkowskie Przedmieście 9	1037/1	szkoła realna	kamienica	poł. XIX w.	445/328 26.07.1967	-
59	Panińska 1	680	kamienica i skład Gierlińskich	kamienica	poł. XIX w. i XIX/XX w. (XIV w. – relikt murów obronnych)	-	-
60	Panińska 2	1411/1	kamienica	kamienica	XVIII/XIX w.	-	-

61	Panińska 3	677/4	Klasztor p.p. Norbertanek dobudowany do miejskich murów obronnych	Dom Zakonny Zgromadzenia Sióstr Urszulanek SJK i mieszkania osób świeckich	1605 r./XIV w., XIX w.	333/450 27.07.1967	-
62	Plac T. Kościuszki 1	685	Dom Partii PZPR	siedziba Starostwa Powiatowego	poł. XX w.	-	-
63	Plac T. Kościuszki 8	1432/1	kamienica	kamienica	I poł. XIX w.	455/338 27.07.1967	-
64	Plac T. Kościuszki 9	694/1	kamienica	kamienica	I poł. XIX w.	456/339 27.07.1967	-
65	Plac T. Kościuszki 10	696/21	kamienica	kamienica	I ćw. XIX w. i I ćw. XX w.	-	-
66	Plac T. Kościuszki 15	706/13	kamienica	kamienica	I poł. XIX w.	457/341 27.07.1967	-
67	Plac T. Kościuszki 16/17	707, 706/13	kamienica	kamienica	poł. XIX w.	458/342 27.07.1967	-
68	Plac T. Kościuszki 18/19, Poznańska 3	706/14	kamienica	kamienica	poł. XIX w.	459/343 27.07.1967	-
69	Plac T. Kościuszki 22	713/2	kamienica	kamienica	I ćw. XIX w., koniec XX w. przebudowa	460/344 27.07.1967	-
70	Plac T. Kościuszki 23	714	kamienica	kamienica	I ćw. XIX w.	77/282 27.07.1967	-
71	Plac T. Kościuszki 25	729/7	kamienica	kamienica	poł. XIX w.	462/346 29.07.1967	-
72	Plac T. Kościuszki 26	729/2	kamienica	kamienica	I ćw. XIX w./IV ćw. XX w. przebudowa	-	-
73	Plac T. Kościuszki 27	729/4	kamienica	kamienica	I ćw. XIX w.	-	-
74	Plac T. Kościuszki 28	727	kamienica	kamienica	poł. XIX w.	463/347 29.07.1967	-
75	Plac T. Kościuszki 30	724	kamienica	kamienica	XIX/XX w.	-	-
76	Plac T. Kościuszki 31	723	kamienica	kamienica	XIX/XX w.	-	-
77	Plac T. Kościuszki 32	722/1, 722/2	kamienica	kamienica	XVII, XVIII w.	464/348 29.07.1967	-
78	Plac T. Kościuszki 33	1316	kamienica	kamienica	1788-90/początek XX w. (przebud.), początek XXI w. rekonstrukcja	76/281 25.07.1967	-
79	Pocztowa 12	740/5	Klasztor Ojców Dominikanów/więzienie	budynek nieużytkowany	XIV, XVII, XIX w.	81-V-5 15.05.1946	-
80	Poznańska 2	1315	kamienica	kamienica	poł. XIX w.	475/359 31.07.1967	-
81	Poznańska 5	706/12	kamienica	kamienica	pocz. XX w.	476/361 31.07.1967	-
82	Poznańska 6	713/1	kamienica	kamienica	poł. XIX w.	611 17.07.1989	-
83	Poznańska 7	706/9	kamienica	kamienica	I ćw. XIX, pocz. XXI w. przebudowa	-	-
84	Poznańska 8	715/3	kamienica	kamienica	I poł. XIX w.	477/362 01.08.1967	-
85	Poznańska 9	706/8	kamienica	kamienica	poł. XIX w.	478/363 31.07.1967	-
86	Poznańska 10	715/2	kamienica	kamienica	I poł. XIX w.	479/364 01.08.1967	-
87	Poznańska 12 i 12a	715/1	kamienica	kamienica	I poł. XIX w.	481/366 01.08.1967	-
88	Poznańska/ Jadwigi	716	kamienica	kamienica	poł. XIX w.	469/353	-

	Grodzkiej 16					31.07.1967	
89	Poznańska 17	748/1	kamienica	kamienica	I poł. XIX w.	482/367 01.08.1967	-
90	Poznańska 18	752	kamienica	kamienica	I poł. XIX w.	483/368 01.08.1967	-
91	Poznańska 18a	1418	Kościół p.w. Niepokalanego Poczęcia NMP	Kościół p.w. Niepokalanego Poczęcia NMP	I poł. XIX w.	70/276 26.07.1967	-
92	Poznańska 18a	1418, 772/5, 772/6	Klasztor O.O. Bernardynów wraz z otoczeniem	Klasztor O.O. Bernardynów	I poł. XIX w.	71/277 26.07.1967	A/403 06.09.2021
93	Poznańska 20	773	kamienica	kamienica	III ćw. XIX w.	-	-
94	Poznańska 25	767/5	kamienica	kamienica	XIX/XX w.	-	-
95	Przedrynek 2	763	urząd pocztowy	kamienica	II ćw. XIX w.	-	-
96	Przedrynek 14	770/1, 770/2	kamienica	kamienica	IV ćw. XIX w.	-	-
97	Sienkiewicza 5	1140	kamienica	kamienica	pocz. XIX w.	472/356 31.07.1967	-
98	Sienkiewicza 15	1138/2	poczta	kamienica	1928 r.	-	-
99	Sienkiewicza 27	1057/2	remiza straży pożarnej i sala widowiskowa	remiza OSP	IV ćw. XIX w.	-	-
100	Sienkiewicza 29	1245	budynek gospodarczy straży pożarnej	budynek mieszkalny	IV ćw. XIX w.	-	-
101	Sienkiewicza 31	1056	kamienica	kamienica	poł. XIX w.	473/357 31.07.1967	-
102	Szkolna 4	542/4	gimnazjum	Szkoła Podstawowa Nr 1	1930 r.	-	-
103	Tumska 5	1060	Młyn Gantnera	młyn handlowy	XIX/XX w.	-	-
104	Zamkowa 1	733/1	Dom Nowy w zespole zamkowym	zespół zamkowy	XIV w., przebudowa XVII i XVIII w.	73/278 26.07.1967	-
105	Zamkowa 1	733/1	Dom Stary/ Prochownia w zespole zamkowym	zespół zamkowy	XIV w., przebudowa XVIII w.	74/279 26.07.1967	-
106	Zamkowa 1	733/1	wieża i mury obronne w zespole zamkowym	zespół zamkowy	XIV w.	75/280 26.07.1967	-
107	centrum miasta, wokół ratusza		zabytkowy układ urbanistyczny miasta	obszar wokół ulic: Alei Jana Pawła II, Kilińskiego, Sienkiewicza, Belwederskiej	I poł. XIX w.	-	-
108	obszar zachodniej części miasta przebiegający osią pn.-pd. Dworzec kolejowy ul. Kaliska 38	624, 519, 405, 826	przestrzenny układ komunikacyjn y Krośniewickie j Kolei Dojazdowej	tory kolejki wąskotorowej	1915 r.	661 28.12.1998 A/31 10.10.2006	-
109	obszar pomiędzy torami kolejki wąskotorowej a ul. Ks. Popiełuszki	631/4, 631/5, 641/6, 1850/1, 1850/2, 1850/3, 1850/4, 1850/5	dawny cmentarz żydowski	budynki usługowo- mieszkalne		-	661 28.12.1998

**ANEKS 2. WYKAZ STANOWISK ARCHEOLOGICZNYCH UJĘTYCH W GMINNEJ
EWIDENCJI ZABYTKÓW MIASTA ŁĘCZYCA⁸**

Lp.	Nr AZP	Nr stanowiska	Nr stanowiska w mieście	Nazwa obiektu	Miejsce i położenie
1	60-49	130	37	obszar ze śladami osadnictwa pradziejowego: cmentarz z okresu średniowiecza i nowożytności neolit XV-XVIII w.	obszar pomiędzy ul. Belwederską od strony północnej, ul. Ozorkowską od strony wschodniej, zabudowaniami przy ul. Ozorkowskiej 14 od strony południowej, dochodzącej do wysokości ul. Belwederskiej 21 od strony zachodniej
2		129	36	7 fragmentów ceramiki średniowiecze	obszar w okolicy ul. Sienkiewicza (droga krajowa nr 91) między ul. Poznańską a ul. Ogrodową
3		98	35	13 fragmentów ceramiki średniowiecze	obszar po północnej stronie ul. Ogrodowej
4		1	28	ślad osadnictwa kultury przeworskiej okres wpływów rzymskich XIV-XVI w.	obszar pomiędzy ul. Poznańską od strony wschodniej, ul. ks. Popieluszki od strony południowej
5		31	27	osada kultury łużyckiej, osada kultury pomorskiej, osada kultury przeworskiej, osada średniowieczna młodszy okres epoki brązu, okres halszacki, okres wpływów rzymskich XII-XIII w.	obszar sąsiadujący z ul. Staromiejską od strony północnej i południowej, ul. B. Prusa od strony zachodniej, korytem rzeki Bzury od strony wschodniej
6		108	6	1 fragment ceramiki późne średniowiecze	obszar pomiędzy torami kolejowymi od strony północno-zachodniej, ul. Kochanowskiego od strony wschodniej
7		37	4	osadnictwo kultury przeworskiej okres wpływów rzymskich	obszar w okolicy ul. Kopalnianej i ul. Górniczej
8		34	3	zamek królewski 1357-1370	obszar ograniczony ul. Zamkową od zachodu, ul. Belwederską od strony południowej, ul. Kazimierza Odnowiciela od strony północnej i ul. Sienkiewicza od strony wschodniej
9		32	2	cmentarzysko kultury pomorskiej i wschodniopomorskiej; cmentarzysko średniowieczne – 114 grobów; osada średniowieczna okres halszacki XII-XIII w.	obszar pomiędzy ul. Staromiejską od strony północnej, ul. Ozorkowskie Przedmieście od strony zachodniej, ul. A. Mickiewicza od strony południowej, starym korytem rzeki Bzury od strony wschodniej
10		35	1	bransoletka, grocik scytyjski, 80 monet osadnictwo miasto średniowiecze; epoka brązu; okres halszacki X-XI w.; XII-XIV w.	obszar ograniczony ul. Belwederską od strony południowej, al. Jana Pawła II od zachodu, ul. J. Kilińskiego od strony północnej, ul. Sienkiewicza od wschodu
11		brak	brak	droga na grobli XI-XX w.	obszar obejmujący ul. Poznańską od skrzyżowania z ul. Ogrodową od skrzyżowania z drogą krajową nr 91 w kierunku Topoli Królewskiej
12		brak	brak	cmentarzysko szkieletowe pradzieje, nowożytność	obszar obejmujący ul. Staromiejską od strony północnej, starym korytem rzeki Bzury od strony zachodniej, łąkami od strony wschodniej

⁸ Załącznik Nr 2 do zarządzenia Nr 120.166.2022 Burmistrza Miasta Łęczycy z dnia 12 września 2022 r.

Materiały wykorzystane w tekście:

- 1) Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. z 1997 r., Nr 78, poz. 483 ze zm.).
- 2) Ustawie z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (t. j. Dz. U. z 2023 r., poz. 951).
- 3) Ustawie z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t. j. Dz. U. z 2023 r., poz. 40).
- 4) Ustawa z dnia 27 marca 2003 r. o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym (t. j. Dz. U. 2023 r., poz. 977, ze zm.).
- 5) Ustawa z dnia 7 lipca 1994 r. - Prawo budowlane (t. j. Dz. U. z 2023 r., poz. 682, ze zm.).
- 6) Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 r. Prawo ochrony środowiska (t. j. Dz. U. z 2023 r., poz. 877, ze zm.).
- 7) Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. o ochronie przyrody (t. j. Dz. U. z 2023 r., poz. 1336, ze zm.).
- 8) Ustawa z dnia 21 sierpnia 1997 r. o gospodarce nieruchomościami (t. j. Dz. U. z 2023 r., poz. 344, ze zm.).
- 9) Ustawa z dnia 25 października 1991 r. o organizowaniu i prowadzeniu działalności kulturalnej (t. j. Dz. U. z 2023 r., poz. 1662).
- 10) Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i wolontariacie (t. j. Dz. U. z 2023 r., poz. 571, ze zm.).
- 11) Ustawie z dnia 21 listopada 1996 r. o muzeach (t. j. Dz. U. z 2022 r., poz. 385).
- 12) Ustawie z dnia 27 czerwca 1997 r. o bibliotekach (t. j. Dz. U. z 2022 r., poz. 2393).
- 13) Ustawy z dnia 14 lipca 1983 r. o narodowym zasobie archiwalnym i archiwach (t. j. Dz. U. z 2020 r., poz. 164).
- 14) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 28 sierpnia 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia prac konserwatorskich, prac restauratorskich i badań konserwatorskich przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków albo na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz robót budowlanych, badań architektonicznych i innych działań przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków, a także badań archeologicznych i poszukiwań zabytków (Dz. U. z 2019, poz. 1721).
- 15) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dnia 10 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie prowadzenia rejestru zabytków, krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (Dz. U. z 2019, poz. 1886).
- 16) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 28.04.2017 r. ws. Listy Skarbów Dziedzictwa (Dz. U. z 2017, poz. 928).
- 17) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 16.08.2017 r. ws. dotacji celowej na prace konserwatorskie lub restauratorskie przy zabytku wpisanym na Listę Skarbów Dziedzictwa oraz prace konserwatorskie, restauratorskie i roboty budowlane przy zabytku wpisanym do rejestru zabytków (Dz. U. z 2017, poz. 1674).
- 18) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 10.01.2014 r. ws. dotacji na badania archeologiczne (Dz. U. z 2014, poz. 110).
- 19) Rozporządzenie Ministra Kultury z dn. 9.02.2004 r. ws. wzoru znaku informacyjnego umieszczanego na zabytkach nieruchomych wpisanych do rejestru zabytków (Dz. U. z 2004, poz. 259).
- 20) Rozporządzenie Ministra Kultury z dn. 25.08.2004 r. ws. organizacji i sposobu ochrony zabytków na wypadek konfliktu zbrojnego i sytuacji kryzysowych (Dz. U. z 2004, poz. 2153).
- 21) Rozporządzenie Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego z dn. 18.04.2011 r. ws. wywozu zabytków za granicę (Dz. U. z 2011, poz. 510).
- 22) Krajowy Program Ochrony Zabytków i Opieki nad Zabytkami na lata 2019-2022.
- 23) Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (współdziałanie, kultura, kreatywność) 2030.
- 24) Koncepcja Zagospodarowania Przestrzennego Kraju 2030.
- 25) Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Łódzkim na lata 2020-2023.
- 26) Strategia Rozwoju Województwa Łódzkiego 2030.
- 27) Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Łódzkiego.
- 28) Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Miasto Łęczyca 2017-2023.
- 29) Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Łęczyca.
- 30) Miejscowe Plany Zagospodarowania Przestrzennego Miasta Łęczyca.
- 31) Materiały udostępnione przez Urząd Miasta Łęczyca.

- 32) Gminna Ewidencja Zabytków Miasta Łęczycy, Zarządzenie Nr 120.166.2022 Burmistrza Miasta Łęczycy z dnia 12 września 2022 r.
- 33) Łęczycy, gm. Łęczycy, pow. łęczycki. Studium ochrony wartości kulturowych, Narodowy Instytut Dziedzictwa, Łódź 2021, Tom I.
- 34) Łęczycy, gm. Łęczycy, pow. łęczycki. Studium ochrony wartości kulturowych, Narodowy Instytut Dziedzictwa, Łódź 2021, Tom II Ilustracje.

www.zabytek.pl
www.mapy.zabytek.gov.pl/nid/
www.nid.pl
www.samorzad.nid.pl

Spis tabel, rycin i fotograf

Ryciny

- Ryc. 1. Zasięg utworzenia parku kulturowego (Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Łódzkim na lata 2020-2023, s. 138).
- Ryc. 2. Obszar priorytetowy (Wojewódzki Program Opieki nad Zabytkami w Województwie Łódzkim na lata 2020-2023, s. 174).
- Ryc. 3. Obszar rewitalizacji miasta Łęczycy (Lokalny Program Rewitalizacji Gminy Miasta Łęczycy na lata 2017-2023, s. 116).
- Ryc. 4. Pokrycie terenu miasta Łęczycy MPZP (źródło: Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego miasta Łęczycy, s. 129).
- Ryc. 5. Położenie miasta Łęczycy na tle powiatu łęczyckiego (źródło: <http://www.leczycki.pl>).
- Ryc. 6. Plan Łęczycy z okolicami, 1793, oryg. SBB, SPK, sygn. X 48902: Situation Plan von Lenczyc, wykonał Schmiedeke (?), [skala oryg. 1:5000], cyt. Za Łęczycy, gm. Łęczycy, pow. łęczycki. Studium ochrony wartości kulturowych, 2021, t. 1, s. 73.
- Ryc. 7. Plan Łęczycy z okolicami, 1803, oryg. SBB, SPK, sygn. X 48911: Plan von der Festung Lenczyc mit der umliegenden Gegend, wykonał Sallet, [skala oryg. 1:7200]. Za Łęczycy, gm. Łęczycy, pow. łęczycki. Studium ochrony wartości kulturowych, 2021, t. 1, s. 75.
- Ryc. 8. Park miejski (podkład: <https://mapy.zabytek.gov.pl/nid/>).
- Ryc. 9. Strój łęczycki, pocz. XX w. (źródło: Archiwum Etnograficzne Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi, rys. H. Czurkowa).
- Ryc. 10. Granice ochrony konserwatorskiej oraz granice ochrony krajobrazu Miasta Łęczycy

Fotografie

- Fot. 1. Klasztor SS. Norbertanek (karta adresowa Gminnej Ewidencji Zabytków).
- Fot. 2. Kościoła i klasztoru OO. Bernardynów (Łęczycy, gmina Łęczycy, pow. Łęczycki, studium ochrony wartości kulturowych, 2021, s. 45).
- Fot. 3. Klasztor OO. Dominikanów (karta adresowa Gminnej Ewidencji Zabytków).
- Fot. 4. Kościół pw. Św. Andrzeja Apostoła (karta adresowa Gminnej Ewidencji Zabytków)
- Fot. 5. Mała Synagoga, ob. budynek mieszkalny, ul. Kaliska 8 Fot. 5. Mała Synagoga, ob. budynek mieszkalny, ul. Kaliska 8 (karta adresowa Gminnej Ewidencji Zabytków).
- Fot. 6. Zamek Królewski: Dom Nowy, wieża i mury obronne oraz Dom Stary/Prochownia (karta adresowa Gminnej Ewidencji Zabytków).
- Fot. 7. Baszta, ob. dzwonnica (karta adresowa Gminnej Ewidencji Zabytków).
- Fot. 8. Ratusz (karta adresowa Gminnej Ewidencji Zabytków).
- Fot. 9. Dawny Szpital Św. Mikołaja; dawne Seminarium Nauczycielskie; dawny Hotel (karta adresowa Gminnej Ewidencji Zabytków).
- Fot. 10. Przykłady zabytków przemysłu i techniki z terenu miasta Łęczycy: dworzec PKP; Wieża szybowa; Przebieg linii kolei wąskotorowej przez obszar Miasta Łęczycy (karty adresowe Gminnej Ewidencji Zabytków).
- Fot. 11. Przykłady zabudowy mieszkalnej z terenu miasta Łęczycy: ul. Belwederska 17; ul. Grodzka 23; ul. Jana Pawła II 5; ul. Jana Pawła II 15; ul. K. Odnowiciela 5; ul. T. Kościuszki 17; ul. Ozorkowska 24 (Łęczycy, gmina Łęczycy, pow. Łęczycki, studium ochrony wartości kulturowych, 2021, t. 2).

Tabele

Tabela 1. MPZP Miasta Łęczycyca.

Tabela 2. Zabytki nieruchome miasta Łęczycyca wpisane do rejestru zabytków.

Tabela 3. Analiza SWOT Miasta Łęczycyca.